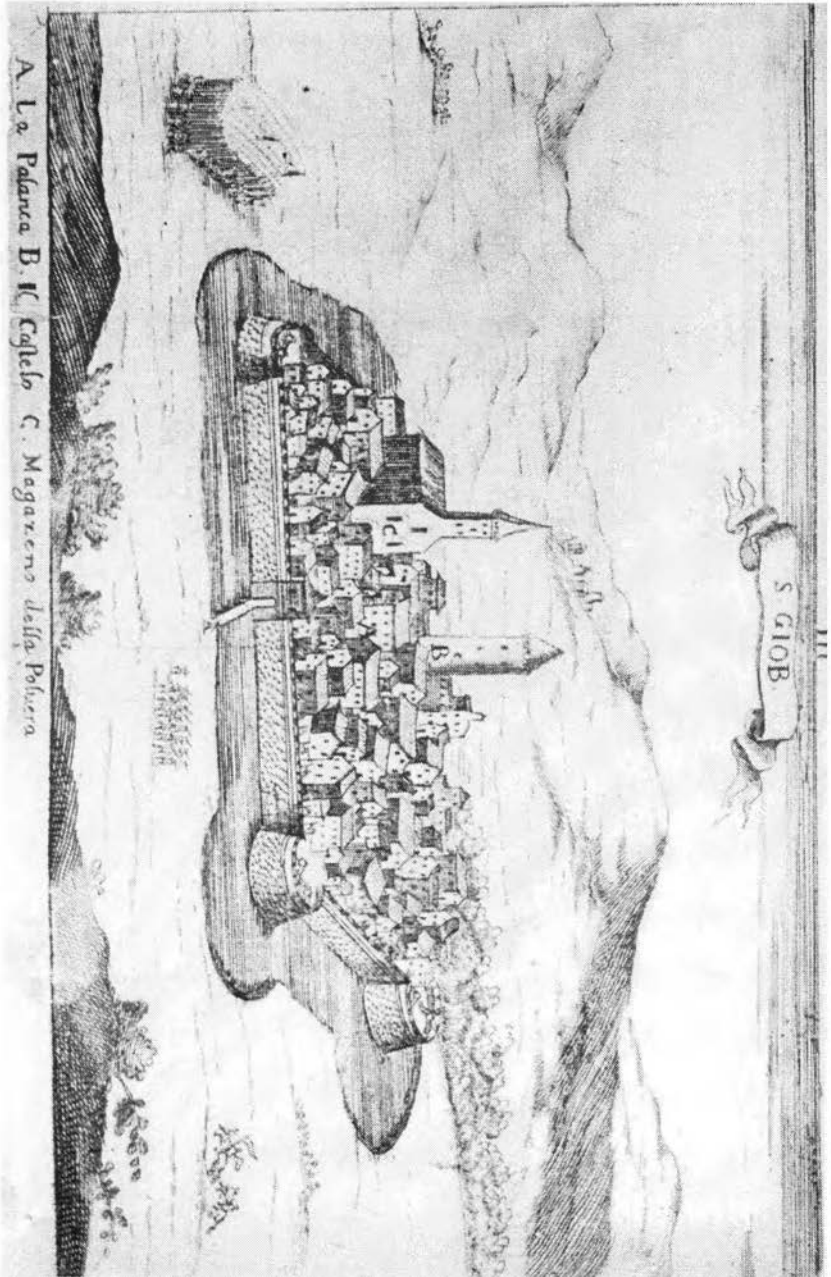

PARTIUMI FÜZETEK 16.

**ISTVÁN KIRÁLY SZENT JOBBJA
ÉS SZENTJOBB KÖZSÉG TÖRTÉNETE**

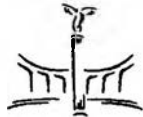

CSILIK JÓZSEF

**István király Szent Jobbja
és Szentjobb község története**

*Az élők sorából eltávozott, drága jó szüleim
és öt testvérem emlékére*

*Ajánlom a könyvet:
hűséges feleségemnek, két szép fiamnak
és a két élő, szeretett lánytestvéremnek.*

Készült a

NEMZETI KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG MINISZTERIUMA

támogatásával a Magyar Millennium alkalmából, valamint
Főtisztelendő Tempfli József nagyváradai római katolikus
megyés püspök, szentjobbyi apát úr támogatásával.

Csilik József
nyugalmazott mérnök

**ISTVÁN KIRÁLY SZENT JOBBJA
ÉS SZENTJOBBS KÖZSÉG
TÖRTÉNETE**

Kiadja
a Partiumi és Bánsági Műemlékvédő és Emlékhely Bizottság,
a Nagyváradai Római Katolikus Püspökség
és a Királyhágómelléki Református Egyházkerület

2001

Lektorálta, átdolgozta, rendszerezte:

Dukrét Géza

Szövegkorrektúra:

Mihálka Magdolna

Számítógépes szerkesztés:

Fórizs Edit

A sorozatot szerkeszti:

Dukrét Géza

Címlapon: A szentjobbi római katolikus plébániatemplom, épült 1736–1950 között.

Címlap belső oldalán: A szentjobbi vár látképe (1242–1711), háttérben a híres és nevezetes bencés monostor.

Hátlapon: A szentjobbi református templom, épült 1801–1811 között.

Hátlap belső oldalán: A Szent Jobb a nagy ereklyetartójában, a budapesti Szent István Bazilika Szent Jobb kápolnájában.

ELŐSZÓ

Mint Szentjobb egykori tanárhelyettese 1950–56 között, majd 1982-től kinevezett apátja, 1990-től a váradi egyházmegye 81. megyés püspöke, örömmel vettem kezembe Csilik József nyugalmazott, szentjobbi származású mérnök úr vaskos kéziratkötetét, mely Szent István Jobbja és Szentjobb község történetét tartalmazza. A mérnök úr – akit 1950-től ismerek és baráti szálak fűznek hozzá – majdnem kétévi munkát ölt bele a kötetbe. Szülőhelye iránti szeretete, értékelése, ragaszkodása fűtötte a kutatásban, s ez megérzik a könyv minden során. Magam is biztattam, forrásmunkát adtam, anyagilag is igyekszem hozzájárulni, hiszen 50 év alatt úgy összenőtt sorsom e több mint 900 éves ősi helységgel s lakóival, hogy irántuk érzett szeretetemet, megbecsülésemet csak a halál fogja a földön megszakítani, de még a túlvilágon is imádkozom értük, s fennmaradásukért a történelemben. Úgy tartja a szóbeszéd, hogy az ember az első szerelmét nem tudja elfelejteni, bárhova is sodorja később az élet szele s ha később mással is köti össze életsorsát. Személyemnek lelki síkon Szentjobb volt az első szerelmem, mert ez volt az első munkahelyem, s annyi szeretetet, megbecsülést kaptam lakóitól, hogy úgy érzem, bármit teszek értük, örökre adósuk maradok.

Mécs László így ír egyik versében: „Hiszek a véletlenben, mely megett Isten nevet...” Egyik sláger pedig ezt harsogja fülünkbe: „Az életben nincsenek véletlenek...” Mindkettő azt vallja, hogy amit véletlennek látunk mi emberek, mindazok mögött Isten akarata érvényesül. Magam s Szentjobb történetében és összefonódásában a legélénkebb fantáziával sem lehetett volna kitalálni azt a regényes utat, melyet – vallom – a jóságos Isten tervezett s melyen járnom kellett.

A Szent Jobb és Szentjobb történetével nem foglalkozom, hiszen ezt megtette jó bőven Csilik mérnök úr, inkább egyéni benyomásaimnak és az utóbbi 50 év egyes eseményeinek igyekszem hangot adni.

1950 augusztusában neveztek ki Szentjobbra, az V–VIII. osztályokba magyar nyelv–orosz nyelv és -irodalom tanítani. Bár idegen volt számomra a vidék (csak történetét ismertem, de sohasem jártam addig Szentjobbon), hiszem, hogy

Isten akarata volt, hogy ide helyeztek, mert ennek az lett a következménye, hogy a váradai egyházmegyéhez jelentkeztem papnövendéknek, következő láncszeme a szentjobbi apátsági kinevezés, majd váradai püspökség. Ez mind Isten ingyen adott kegyelme, itt nem lehet korrupt módon megvásárolni egyiket sem.

Történelmi varázsa, az akkori szentjobbi apát-elődöm, dr. Papp József hozzám leereszkedő mindenkori kedvessége, a helybeli plébánosok: Gahér Mihály és Péter Mihály mindenkori meleg fogadása, a keményfejű bihariaknak híresztelt szentjobbi nép befogadó szeretete s meleg barátsága végleg Biharhoz láncolt, s mikor 1956 augusztusában hazaköltöztem a Szatmár megyei Csanálosra, hogy teológiai tanulmányaimat megkezdjem, ezzel búcsúztam Szentjobbtól: Ide mint pap fogok visszatérni hat év után, hogy aztán még inkább szolgálhassam ezt a jobbsorsra érdemes helységet és benne népét. Hát Isten ezt nem így adta meg, de többet adott. Lelki összeforrottságban-imában – s mint szentjobbi apát s majd váradai püspök mégis enyéimnek mondhatom őket! S még azokat is, kik nem a római katolikus valláshoz tartoznak, hiszen a mai derékhad mind növendékem volt, a szívemhez nőttek. Kemény sztalinista, ateista-kommunista időket éltünk ottani tanügyi működésem alatt – kultúrigozgató is voltam –, s parancsszóra gyűlésezni is kényszerültünk, kerítésekre jelszavakat is kellett mázsolnunk; reggel ötkor már házról házra kellett járjak munkára hajtani az embereket, rekvirálni hajtottak bennünket az állam javára, de a nép mindig érezte, hogy vele tartok. Így összegezem: ahol mint civil működtem ateista korban s hatalmam lett volna sok rosszat csinálni, mint püspök is felemelt fejjel mehetek vissza, mert semmi rosszat sem mondhatnak reám, sőt sok jót tettem. Tanúk reá a szentjobbiak!

Három erénnyel jellemezhetem Szentjobb népét:

– Mély hite, még a férfi fiatalság is elment a délutáni litániákra is. Hagyományőrző.

– Lelkiismeretes, kitartó munkavégzése.

– Nehézségek közepette is optimista, barátságos életkedve.

Szentjobb még sok meglepetést fog tartogatni az utókornak.

Iskolaépületünk közel volt a temetőhöz. Amikor halottnak sírt ástak, többször boltozatra ástak, amely beszakadt. Az egykori híres, Szent László rendeletére Álmos herceg által épített kőmonostor pincéje, kriptája volt ez, amely felé temetkeztek. Két koponyát is elvittem egy alkalommal, melyeket kifőztem és az iskola szertárába tettem. Papp apát úrnak megemlítettem, hogy egy szünetidőben diákjainkkal szívesen vállalunk ingyen ásatást, ha hozzájárul. Ezt részben azért

kértem, mert gyulafehérvári tanulmányaim alatt a világhírű Batthyaneum püspöki könyvtárban olyan latin nyelvű feljegyzést találtam Szentjobbról, hogy a tatárdúlás idején hét szerzetese volt a kőmonostornak, akik elmenekültek, de előtte a kolostor pincéjében elásták az egyházi kegyeszerket. A szerzetesek közül csak egy került vissza, az is a sok éhezés, fagyoskodás miatt elborult elmével. A nép tartotta kegyeletből, becsülettel törődtek vele. Nem hiszem, hogy ő elővette volna az elásott dolgokat.

Másrészt hat évi ott-tartózkodásom alatt egyszer az úgynevezett „gáton”, máskor a „belső falú” egyik udvarán szakadt be a föld az alatta húzóódó pince alatt, mely a domboldalon lévő monostor s a vár (mai apátsági épület) között volt. Az apát úr ezt felelte: „A mai történelmi idő nem alkalmas erre, hagyjuk jobb napokra”. Hát várjuk a jobb napokat! Sajnos a mai magyarságsorvasztó és elnemzetlenítő politika az ősrégi, virágzó Szentjobbot tönkretette, mert itt minden magyar ezer évről és kereszténységről tanúskodik.

Ez évben, Kisasszony napján első szent királyunk, Szent István előtt egy bronz mellszoborral óhajtunk tisztelegni, melyet az Anyaország Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma ajándékoz Szentjobbnak. Ennek felszentelése alkalmából együtt fogjuk kérni, hogy járjon közben értünk Istennél. Ami ma történelmileg lehetetlennek látszik, esdje ki Istennél Szentjobb felvirágzását és újabb ezerévi fennmaradását. De Szentjobb áldott népe is érezze kötelességének, hogy ennek érdekében maga is tegyen meg mindent.

Reményik Sándor soraival fejezem be:

Idők mélyén vajúdhat sok halál,
Sok minden meglehet,
De oly koporsót nem gyárt asztalos,
Mely minket eltemet,
Magyar bárdok ajkán csak újra hajt
Virágot, lombot ős-magyar fánk: nyelvünk,
S romolhatatlan erőnk árja zeng:
»Örök az élet bennünk!

† Tempfli József
váradi püspök,
szentjobbi apát

Nagyvárad, 2000. április 26.,
püspökké szentelése 10. évfordulóján

**Főtisztelendő Tempfli József nagyváradí római katolikus megyés püspök
és szentjobbí apát úr arcképe**

BEVEZETŐ

*MOTTO: Megismertetni másokkal is gyökereinket,
szép és nemes cselekedet.*

A szerző

Nagyváradtól északkelet felé, a Berettyó folyó jobb partján, szelíd, alacsony dombok láncolata vonul, melyek lábánál egy nagyon szerény település húzza meg magát: szülőfalum, Szentjobb.

Szerénysége ellenére, nem egy megszokott, mindennapi település, hanem egy fényes „történelmi emlékhely”.

Bevallom, már régóta fűtött és fűt még ma is egyfajta lokálpatriotizmus, vagyis szülőfalum túlzott, túlhajtott szeretete. De emellett az a tudat is, hogy az egész Kárpát-medencében kevés hasonló nagyságú helység dicsekedhet olyan dicső múlttal. Fennállása óta – az elmúlt évszázad során – óriási szellemi, művelődési és vallási értékek hordozójává vált.

Jelen munkámnak az ad különleges időszerűséget, hogy:

– 2001. január 1-jén, (más források szerint 2000. december 25-én), lesz az ezredik évfordulója annak, hogy I. István magyar királyt megkoronázták. A koronát II. Szilveszter pápától kapta.

– 1961-ben volt szülőfalum 900 éves évfordulója.

Munkámat elsősorban szülőfalum lakóinak ajánlom. Ez által is buzdítani, lelkesíteni szeretném őket arra, hogy legyenek tudatában annak, hogy milyen „híres” település szülöttei. Ezt sohase felejtsek el, sőt legyenek büszkéek erre.

Másodsorban ajánlom mindazoknak, akik bármilyen csekély érdeklődést tanúsítanak ezen – számukra eddig még ismeretlen – méltatlanul elfelejtett, mellőzött település hihetetlen fényes és gazdag múltja, nyomorúságos és szegény jelene, nem igen sok jóval biztató, sőt teljesen bizonytalan jövője iránt.

Földrajzi környezete

A Hegyköz Nagyváradtól északkeletre, a Berettyó középső szakasza mentén elhelyezkedő dombvidék. Háromszáz méternél alacsonyabb dombok alkotják. A Hegyköztől nyugatra és északkeletre elterülő Érmelléki dombvidék viszont nem éri el a 200 métert sem. A Hegyköz elnevezés újabb kori, de gyökerei a középkorból származnak.

E terület az Árpád-korban és a középkorban két központ felé polarizálódott: a bihari földvár és a szentjobbi monostor (apátság) felé. Napjainkban Szalárd lett a vidék központja.

A települések két fő útvonal mentén helyezkednek el. Az első, amely Nagyvárad északi részén indul, átszeli az úgynevezett Bihar-hágót. A második, a fontosabb útvonal: Bihar–Margitta. Ez a Berettyó völgyén halad. Ide esik Bihar, Szalárd és Szentjobb is.

Valamikor ezt az egész területet erdőség borította. A Rézalja tölgyesei lenyúltak egészen Szentjobb határáig. Sőt, összeköttetésben voltak a Cserhát erdőivel. Ma a legnyugatibb erdős vidék Szentjobb határán van (Nyulas erdő). Ez után van a közös Hegyköz–Érmellék határvonal is, Bihardiószeg és Szentjobb között. (Kimondottan csak Szentjobbra vonatkozhatva!)

Falvaink zöme Árpád-kori település. Egy részét katonai szempontok alapján telepítették: Bihar, Hegyközcsatár, Hegyközkovácsi stb. Mások egyházi központok voltak, mint: Szalárd, Hegyközszentimre és Szentjobb. Elsőben ferences kolostor állott, a másodikban Szent Imre herceg kultuszára épült bencés monostor, utóbbiban pedig a Szent Jobb őrzésére építettett monostort Szent László király. E települések kihasználták a természet nyújtotta lehetőségeket, az erdők, vizek védelmét. Így Szentjobb vára a Berettyó mocsarai közötti emelkedőn állott.

A szentjobbi apátság törzsbirtoka a Berettyótól jobbra, északra, az Érmelléki-dombok lábánál feküdt. A település körül fekvő falvak azon a területen alakultak ki, amelyet Szent László adott a monostornak.

Szentjobb a trianoni békeszerződés következtében Romániához került. Bihar vármegyében fekszik, Nagyváradtól 38 km-re. Mai, román neve Sâniob, a község magyar nevének hangzás és hallás utáni hű fordítása.

Története

Csak röviden óhajtom összegezni azokat a legfontosabb okokat, eseményeket, amelyek döntően hozzájárultak a település véletlenszerű kialakulásához, gyors fejlődéséhez, felemelkedéséhez és mondhatni – magyar sorsszerű – végzetes leépüléséhez.

1. A csaknem ezeréves Árpád-kori településre – 1061 után közvetlen – hozta egy bizonyos Mercurius nevű (magyarosan Mérk), székesfehérvári örkanonok, Szent István jobb karját, a csodás mívű gyűrűvel együtt. Abban az évben, a Vata-féle pogánylázadás idején exhumálták először és választották le teteméről a jobb kart. A település akkor már létezett. Ugyanis a bencés szerzetes nem egy lakatlan helyet választott a különleges, nagyra becsült vallási ereklye őrzésére.

Ezt igazolják Marics József és társai is, A honalapító Szent István című könyv 92. oldalán: „Mercurius szerzetes a szent jobbot, a Berettyó folyó egyik legnagyobb szigetén fekvő birtokára, Beregis nevű falucskába vitte, ahol a fából épült monostor-templomban helyezte el és a legnagyobb tisztelettel vette körül első királyunk ereklyéjét.”

2. A Szent Jobbot közel 400 éven át őrizték Szentjobbon. Pontosan: 1061-től, a második pogány lázadástól. A féltett és nagy becsben tartott kincset a Szent Benedek-rendi szerzetesek (bencések), 372 éven át őrizték, különös gonddal és nagy odaadással. Ezen időszak 1061-től 1433-ig tartott.

A szerzetesrendeknek kettős feladata volt. A keresztény tökéletesség eszményét eleven példában állítani a népek szeméi elé, s az emberiség szükségleteit önfeláldozással is kielégíteni. A bencések nem csak imával zengték Isten dicséretét, hanem kétkezi munkájukkal embertársaik javát is szolgálták. Monostoraik nemcsak a lelkiélet, de a művelődés központjai is voltak. Európa történelmének új alapjait ők fektették le. Két ismerőssé vált jelmondatuk volt: Kereszttel és ekével! – Qum cruce et aratro! Imádkozzál és dolgozzál! – Ora et labora!

A szentjobbi monostor is a keresztény műveltségnek, a mindennapi munkának és szelíd erkölcsöknek volt tiszteletre méltó tűzhelye. E tűzhely ápolásában telt el az ottani szerzetesek tevékeny és gazdag élete.

3. Szent László lovagkirály – országa nagyjainak és főpapjainak kíséretében – Nagyváradra érkezett, hogy lerakja a jövődő székesegyház alapjait. Ugyanabban az időben – 1084. május 30-án – meglátogatta Berekist is. Ott értesült arról, hogy az eltűntnek hitt szent ereklye az ő birtokukban van. Az örömhír hallatán megnyugszik. A Szent Jobb megkerülése feletti örömeiben, Álmos hercegnek – akit utódjának jelölt – elrendelte, hogy kőből építsen új monostort. Annak működéséről királyi bőkezűséggel gondoskodott. A „nagy kincset” pedig aranyból készült ereklyetartóba foglaltatta. Ekkor vette kezdetét a Szent Jobb nyilvános tisztelete. E napon ünnepli a magyar katolikus egyház is.

4. Monostoraink szervezésénél legfontosabb esemény az alapító oklevél kiadása. Szent László a szentjobbii monostor számára is adott ilyen alapító oklevelet. (Ezt egyes királyok később megújították, így III. István is.)

5. Szent László alapító oklevele következtében városi rangra emelkedett Szentjobb. 25 település birtokával együtt, két város (Szatmárnémeti és Szalacs) vámja, 268 jobbágy és több mint 80 mesterember tartozott joghatósága alá. A mesteremberek egyszerű felsorolása hűen igazolja ezt: szabó, varga, viaszgyertyamártó, ezüstmíves, szűcs, kovács, mosó, molnár, pintér és fatálkészítő, szakács, pincemester, harangozó, serfőző, erdőkerülő, belső inas, valamint halász, vincellér és lovasz. Ez azt is mutatja, hogy a megszokott mindennapi földművelésen kívül, virágzó gyümölcs- és szőlőtermesztés, borkészítés és -tárolás, valamint ló- és haltenyésztés is folyt a településen.

6. A kőből épült új monostor 1089-ben teljesen készen állott. (Egyes szerzők ezt valamivel későbbre teszik.)

Akkor Szent László – szokott módon, országa nagyjai és számos főpap kíséretében – újra ellátogatott Berekisre. Ekkor vezette be Mérk apátot és rendtársait az új monostor birtokába. Szent István dicsőséges karját pedig, a Szent Jobbot, a monostor új oltárára helyezte, hogy azután bárki nyilvánosan is tisztelhesse azt! (Az új monostor is, akárcsak a régi, a Boldogságos Szűz Mária tiszteletére lett szentelve. Ez is amellettszól, hogy Szent László monostora előtt már állott egy régebbi is.)

Gyakorlatilag ez volt az első hivatalos zarándoklat Szentjobbbon, Szent István legfontosabbnak tartott ereklyéjénél.

7. A Szent Jobb tisztelete több mint 900 éven át szinte töretlen volt, nemcsak Magyarországon, hanem más országokban is, ahová a szentté avatás után ereklyéi elkerültek.

Szent István a szentté avatással Magyarországnak nemzeti szentje lett. Az összes európai uralkodók közül ő lett az első szent király.

8. Úgy tartják, hogy Beregisnek a nevét Szentjóra maga Szent László király változtatta meg 1089-ben, amikor másodszor látogatott oda.

A lovagkirály nagy tisztelője volt az államalapító királynak. Ezzel a gesztusával is végtelen nagy hódolatát és odaadását fejezte ki dicső elődje előtt.

9. Szent László király vásártartási jogot biztosított, amely új jövedelmi forrást nyújtott. Ugyanakkor a monostor és vidéke közt a gyakori érintkezést, s ezáltal a szelídebb erkölcsök, az ismeretek terjedését is elősegíteni kívánta.

Biztosan és bátran állíthatjuk tehát ezek után, hogy Szentjobb Magyarország első városai között alakult meg.

10. A szentjobbi bencés szerzeteseknek, a többi fontos és nehéz feladatuk mellett volt még egy különleges hivatásuk is: a hívek lelki gondozása. Ugyanis az apát úr mellett, külön plébániáról nincs semmi feljegyzés, emlékezet sem a pápai tizedjegyzékekben, sem egyéb történeti forrásainkban az egész középkoron át. Valamint arról sincs sehol említés, hogy a monostori egyházon kívül községi egyház is létezett volna. Erről a hagyomány sem tud semmit.

Mindenki, naponta végezte a reá szabott munkát: tudása, tehetsége és ügyessége alapján: a monostor iskolájában tanították a község gyermekeit, ápolták a betegeket, szegény nyomorékokat és aggokat, gondoskodtak a vendégek, az utasok szükségleteiről, végezték a hiteleshelyi teendőket. Az ügyesebb kezűek írták, „rajzolták” betűről betűre azokat a nagy könyveket, kódexeket, melyek középkori műveltségünk tanújelei, s hazai történelmünk legbecesebb és legértékesebb forrásai.

Állíthatjuk, hogy a szentjobbi szerzetesek által vezetett iskola és ispotály – még ha adott pillanatban nem is működött külön épületben –, a legkorábban létesített intézmények közé tartozott hazánkban.

Az apátság középkori halastavának helyét ma is megtaláljuk. A szerzetesek már akkor felmérték, hogy az úgynevezett Török kút forrása el tudja látni a tó vizét és a monostor vízszükségletét évtizedeken, sőt

évszázadokon át. Hasonlóan, vízszabályozó műveleteiknek nyomai még ma is látszanak a Berettyó folyó árterén. (Ezeket Bunyitay is kiemeli!)

Az pedig, ahogy a középkori szentjobbi várnak a legmegfelelőbb helyet megtalálták, és az, ahogy a várat vizesárokkaal körülvették és annak állandó vízmennyiségének pótlásáról s levezetéséről gondoskodtak, több mint zseniális.

A Szent László alapító oklevelében feltüntetett mesteremberek között hat molnár is szerepelt. Ez feltételezi a malomépítést is a településen. Hogy mikor épült az első, nem tudjuk. De hogy, a török hódoltság után is volt malom Szentjobbbon, azt Mezösi Károly Bihar vármegye a török uralom megszűnése idejében című munkájából tudjuk. A 184. oldalon ezt olvashatjuk: „Szentjobb, benne a Rhédey Ferenc erdélyi fejedelemtől épített malommal”. Ez kb. 1650 körül lehetett. Azt, hogy az említett malom, a századunk elején még működő vízimalom őse volt vagy sem, nem tudjuk tisztázni.

A vízimalom mellett olajütő, olajprés működött. Később az apátság, a már meglévő turbina mellé egy áramfejlesztőt is szerelgetett. Hosszú ideig innen látták el villanyárammal az apátsági kastélyt, a malmokat, az apátság gazdasági melléképületeit, a kiszolgáló személyzet lakásait, a templomokat, zárdát, zsinagógát, üzleteket, iskolákat és az úgynevezett Belső falu épületeit, lakásait.

Nyugodt szívvel állíthatjuk, hogy a bencések szentjobbi monostora, egyben a magyarországi római katolikusok első egyházközségei közé tartozott. Gyönyörűen ír erről Bunyitay Vince: „... a szerzetesek s a nép imája, éneke ugyanegy szentegyházban olvadt egybe, s emelkedék együtt az ég felé, amint haló poraik is együtt, egymásba omolva nyugszanak fenn a hegyen, az apátság egykori helyén.” (Bunyitay Vince: A váradi püspökség káptalanai és monostorai a püspökség alapításától 1566. évig; II. kötet, Nagyvárad 1883, 335. oldal.)

Kálmán király első dolga az volt, hogy az apátságot megszüntette, alapító oklevelét tűzbe vetette. Mindehhez azonban Álmos herceg története szolgáltatta az okot, a kulcsot. Könyves Kálmán király a Tiszántúlt öccsének, Álmosnak engedte át. Így az, a szentjobbi apátságnak nemcsak ura, hanem második megalapítója is lett. Álmosnak, azonban ennyi nem volt elég. Ő mindenáron trónra akart kerülni.

Kálmán, azonban minden trónfoglalási kísérletét leverte. Mikor Álmos már hatodszor lázadt fel, Kálmán elvesztette türelmét. Öccsét, Álmost, annak fiát, Bélát és három főemberét megvakíttatta.

Álmos bukásával megszűnt Magyarországon az úgynevezett közös uralkodás, a dukátus intézménye. Ez Szentjobb történetével is kapcsolatos.

Később, Álmos utódainak trónkövetelésével, újra eljöttek az apátság jobb és szebb napjai. II. Géza idején az apátságot ismét a király védelme alá helyezik. Ez lett a biztosítéka annak, hogy újra fejlődésnek indulhatott.

Történik mindez az 1100-as évek elején és közepén.

Az apátság jogi állása ismeretes. Az apátot kivették a nagyváradi püspöki hatóság alól, és csak az esztergomi érsek joghatósága alá helyezték. Mint királyi monostor apátja, a főpapi jelvények: püspöki bot, főveg, gyűrű használatára jogosítva volt. Ezen állítást igazolja négy pecsétjének egyike, melyen a püspöki bot a Szent Jobbra fektetve látható. Az apát jobbágysai felett bírói hatalmat gyakorolt. Mivel fegyveres jobbágysokkal is rendelkezett, híveit az „apát úr nemesi sorba” emelhetette.

A szerzetesek nyugodt, békés, csendes és munkás életét a középkor folyamán három különleges és szokatlan esemény zavarta meg: az 1241-es tatárjárás, az 1514-es Dózsa György-féle parasztlázadás és a reformáció.

A tatárjárás idején (1241), az ereklyét a szentjobbi bencés szerzetesek a dalmáciai Raguzába – ma: Dubrovnik, Horvátország – menekítették. (Egyes források szerint az ereklye menekítésébe, az akkor uralkodó, IV. Béla király is besegített.) A vihar elmúltával, a szentjobbi Simon apát a Szent Jobbot visszahozta az őt megillető, régi őrzési helyére.

Időközben, egy nagy jelentőségű munkával bízták meg a szentjobbi bencés szerzeteseket. Hiteles-, igazságszolgáltatási és birtokjogi levelek kiadási helye lett a monostor. Már 1239-ben kelt feljegyzések tanúsítják, hogy messze földről jöttek a perlekedő felek Szentjobbra. Ott István király szent jobbára bírói esküt tettek. A konvent, az előtte lefolyt cselekményről hiteles levelet adott ki. (Ez ma: a földhivataloknak, a telekkönyvhivatalnak és a bíróságnak felelne meg.)

Az állami szerkezet megszilárdulásával, a társadalmi rend biztosítására és további fejlődésére, szükségessé váltak olyan megbízható

helyek, ahol az írásba foglalt birtokviszonyok őriztessenek és szükség esetén tanúbizonysággul kiadassanak.

Ezek voltak az úgynevezett hiteles helyek (loca credibilia).

A hiteles helyek tagjai végezték a peres ügyek esetén az idézést, a tanúkihallgatást, a helyszíni szemlét, a határjárást, az eskütételt vagy más, a perrel kapcsolatos teendőket.

A középkori Biharban, mindössze három ilyen hiteles hely működött: a nagyváradi nagykáptalan (püspökség), a nagyváradi váradhegyfoki káptalan (premontrei szerzetesek) és a szentjobbi konvent (bencés szerzetesek).

A szentjobbi konventnek négy hiteles helyi pecsétje ismeretes.

A konventnek felnagyított „nagypecsétje” ma is látható a szentjobbi római katolikus plébániatemplom főoltárképén.

A pecsét körirata: „Sigillum conventus monasterii sancti regis Stephani de Zent Jog”. (Képünkön.)

Ezen intézmény, a monostor egyházi és földesúri szervezetébe beékelve, nemzetünk jogi életét közelről érintette, s hatása a

Berettyó szűk völgyén túl, a szomszéd megyékbe is kiterjedt.

Van az ereklyéről egy nagyon szép egyházi ének. Ez arról nevezetes, hogy a legrégibb magyar nyelvű nyomtatvány. 1484-ben adták sajtó alá Norimbergában, a mai Nürnbergben. Bunyitay Vince szerint. Ez még arról is nevezetes, hogy a legnagyobb közkedveltségnek örvendett ének volt. Széltében csengett egyházainkban. Ez aligha történik, ha a szent jobb a tatárjárás óta nincs a hazában. Maga az ének tanúskodik amellest, hogy annak tárgya – legtermészetesebb helyén – Szentjobbon volt.

Íme, az ének első szakasza:

*„Óh, dicsőséges Szent Jobbkéz
Melyet nagyon óhajtva néz,
Drága kincse népünknek,
Nagy öröme szívünknek.”*

1501-ben a monostor a pálos szerzetesek kezébe kerül.

Szent Pál remete szerzetének tagjai – királyi engedelemmel és Várad püspökének beleegyezésével – már 1493-ban az apátsági monostorba költöztek. (Nyolc éven át közösen lakták a monostort a bencésekkel, békés egyetértésben. Ez alatt az idő alatt azonban csak „vendégként” szerepeltek.)

A pálosok országos népszerűsége, nagy buzgalma és ernyedetlen munkássága abban az időben, ismeretes volt. Őket azért hozták Szentjóra, hogy az első, apostoli király dicsőséges jobb kezének méltó őrei legyenek és a lovagkirály monostorának, ha nem is a régi fényét, de legalább régi tisztességét visszazerezzék.

E kettős cél elérésére, sajnos, nem sok idejük volt. Erre a körülmények még kevésbé voltak kedvezőek. (Egyébként: ez az egyetlen magyarföldön „termett” szerzetesrend. Tagjait a magyar nép ruhájuk színe után fehér barátoknak nevezte.)

Az 1514-es Dózsa György vezette parasztfelkelés idején a monostor osztozott a környék és a megye központja, Várad sorsában. A szentjói várát is megrohamozták, de sem elfoglalni, sem felégetni nem tudták. Ezt a vár különleges védettségének köszönhette –, a mocsaras környezet és vizesárok a vár körül. Egy pálos szerzetest azonban sikerült foglyul ejteniük. Szegény, védtelen embert Nagyváradra hurcolták és ott a város központi piacán, nyilvánosan lefejezték.

A pálosoknak nincs szerencsájuk. Lassan-lassan elveszítik birtokaikat, vámjaikat. Egy feljegyzés alapján, 1530-ban már csak hét község birtokával rendelkeznek. Viharos időt fogtak ki. A reformáció kezd erőre kapni. 1556-ig maradnak Szentjón. A kolozsvári gyűlés az ő birtokaikat is lefoglalja. Mi több, egy bizonyos Telegdy Miklós reformátor vezetésével megrohamozzák a monostort. A védtelen szerzetesek közül hetet a helyszínen megölnek. Így kénytelenek – ottani támadóik és a nagyváradi vár ostromára induló erdélyi hadak elől – elmenekülni. Sebtében csak két dolgot vesznek magukhoz: a féltve őrzött ereklyét és a nagy múltú hiteleshely irattárát.

A szent ereklyével Lengyelországba menekültek. A pálos rendi Cheŝtochowa testvérkolostora fogadta be őket.

A szentjói szájhagyomány úgy tartja, hogy a pálosoknak csak annyi idejük maradt – menekülés előtt –, hogy a Szent Jobbot becsomagolják. Az összes többi értékeket, szentelvényeket – magát a Szent László által készített arany ereklyetartót is – a kolostor

pincéjében ásták el, hihetetlen gyorsasággal, hiszen halálveszély fenyegette őket.

A magára hagyott, védtelen, árva monostor több okból kifolyólag megsemmisült, elpusztult.

Ezzel Szent László közel fél ezredéves alkotása elenyészett!

A régi monostorból a szentjobbiaknak csak egyetlen egy emlék maradt. Egy harang. Ez ma is a római katolikus plébániatemplom tornyában van. Neve: „ócska, régi harang.” A 15. században szokásos, latin nyelvű, gót minuskulás (kisbetűs) felirattal: „o resc glorie veni cum pace”. A harang Mátyás korabeli, több mint 500 éves. (Műemlék harang lévén, az első világháborúban „megúsztá” a beolvasztást, hadi célra.)

A régi monostor helye a kőkereszttel

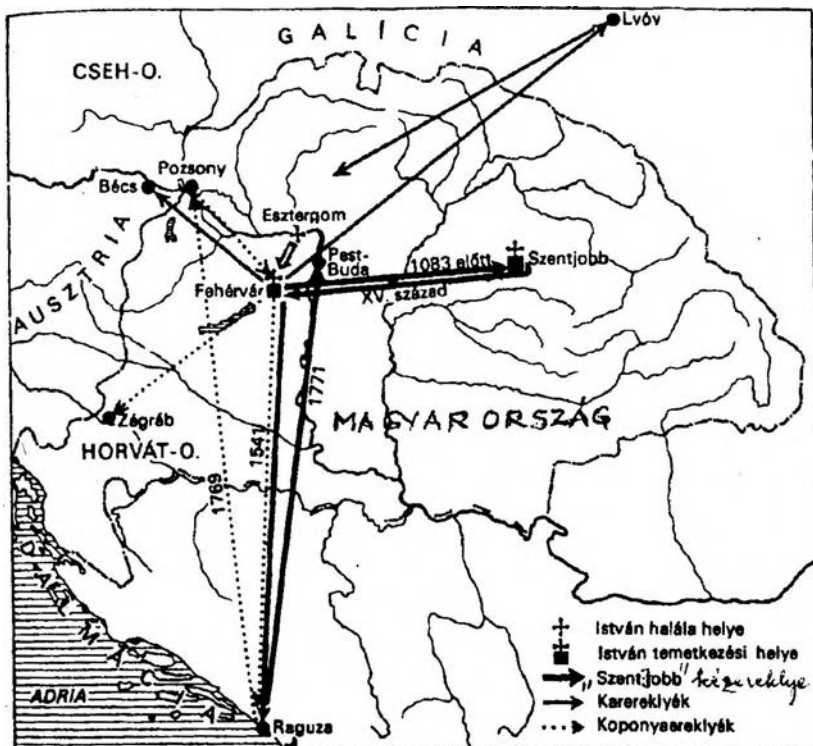
Az apátság hajdani monostorának helyét a temetőben feltűnő halom jelöli, jelzi. E helyet, a monostor temetőjének folytatásaképpen, évszázadok óta ugyancsak temetőnek használták és használják még most is. A halom tetején ma egy nagy, hatalmas kőkereszt áll. Körülötte van a fentemlített szép, rendezett és ápoltság. Ez bizonyíték arra,

hogy az itt élő emberek mennyire tisztelik elődeiket, ugyanakkor nagy királyukat is.

Gyönyörű rálátás nyílik a Berettyó folyó völgyében álló római katolikus és református templomra, valamint magára a szép kis településre is.

Akárcsak a magyar nemzet, ezer egyszáz éves fennállása alatt, úgy a Szent Jobb is sok viszontagságon ment keresztül az eltelt évszázadok folyamán.

Az ereklye vándorútjával sok történetírónk foglalkozott. Legnevezetesebbek: Pray György, Bunyitay Vince, Fraknoi Vilmos, Ipolyi Arnold, Sörös Pongrác, Simon Máté, Györffy György és még sokan mások. Története kedvelt témája volt sok vallásos és világi írónak.

A Szent Jobb hazai és külföldi állomáshelyeivel kapcsolatban, az egyházi és világi írók, különbözőképpen vélekedtek. Mondhatjuk, ahány író, annyi változat!

Jelenleg, a Szent Jobb-ból két külföldi városban őriznek egy-egy karrészt. Bécsben, a Szent István-dómban (V. László ajándéka) és a volt lengyelországi Lembergben (a mai Lvovban, Ukrajna), a Ferenc-rendi székesegyházban. Ezeknek az odakerülésükről szintén több változat él. (Lembergnek Nagy Lajos adományozta, 1342–1382 között.)

Minket – itt közelebről – a legfontosabbnak tartott rész, a kézfej érdek. Ezt ma, Budapesten, a Szent István Bazilikában, a Szent Jobb-kápolnában őrzik. (A Szent Jobb mai őre: Tt. Szabó Géza protonotárius, kanonok, a Bazilika plébánosa.)

Néhány szót a szent ereklye hazai és külföldi vándorútjáról.

– Bunyitay Vince szerint az 1083-as második sírfelnyitás előtt három évvel, az egész ereklye Szentjobbra került. Ott Mérk apát őrizte nagy titokban, de mély tisztelettel és gondossággal. Erről Szent László 1084-ben szerez tudomást.

1241-ben, a tatárdúlás idején, az egész jobbot, a szentjobbi bencések a dalmáciai Raguzába menekítik.

1242-ben, a vihar elmúlásával, a szentjobbi Simon bencés apát visszahozza Szentjobbra a két kart (alsót és felsőt egyben), de a kézfej Raguzában marad, egészen 1771-ig.

A két kart 1556-ig őrizték Szentjobbon, ahonnan a pálosok Lengyelországba Czestochowába menekítik.

– Fraknói Vilmos szerint: az ereklye Szentjobbról, már 1433 előtt visszakerült Székesfehérvárra. Ugyanis, Zsigmond király 1433-ban, római tartózkodása idején, a székesfehérvári és nagyváradai egyházak számára – azzal az indoklással, hogy azokban a szent királyok (István és László) ereklyéi, bizonyos napokon köztiszteletre vannak kitéve – búcsúkat eszközölt ki.

A szentjobbi apátságról megfeledkezett?!

(Szerintem nem biztos, hogy a Szent Jobb akkor már Székesfehérvárott volt. Ugyanis Zsigmond király kérhetett búcsút Szent István koponyaereklyéjére is, amelyet valóban ott őriztek. Nagyváradnak is a Szent László koponyacsontjára kérte és kapta a búcsút!)

A szent ereklye Székesfehérvárról – máig sem tisztázott körülmények között, a város török kézbe jutásakor – 1543 táján Raguzába került. Két lehetőség volt: vagy a székesfehérváriak menekítették, vagy a várost elfoglaló törökök adták el a raguzaiaknak.

– Dr. Budó Jusztin változata: a különleges egyházi kincs Szentjobbról már a mohácsi csata előtt (1526) felkerült Budára, valószínűleg II. Lajos király felhívására. Ő ugyanis a háborús költségek előteremtése céljából arra kérte, sőt szólította fel a papságot, hogy a birtokukba lévő kincsek felét szolgáltatassák be a királyi kincstárba. Buda eleste után (1541. augusztus 29.), török kézre kerülhetett. (Innen az út Raguzáig, hasonló a Székesfehérvárral.)

A drága kézfej ereklye hazahozatala Raguzából. (Fraknoi változat).

A tatárdúlás óta (1241), valamint Székesfehérvár és Buda török uralom alá kerülése óta (1543 és 1541), egészen 1590-ig, nem hallunk semmit a nagy kincsről. Azon évben, intézkedés történik afelől, hogy Szent István jobb keze számára ezüst ereklyetartó készíttessék Raguzában. (Ezek szerint, ők is nagy tiszteletben tartották.)

1618-ban, ez a különleges vallási tárgy, a kolostor ereklyekészletének lajstromába felvételik, szintén Raguzában.

A raguzai Szent Jobb felől, Magyarországra az első hírt a 17. század második felében egy ismeretlen magyar úr hozta.

Lipót császár az ereklye megszerzésére kísérletet tett. 1684-ben már ki is jelölték azt a két szerzetest, akiknek az ereklyét Bécsbe kellett volna vinniük. Az akkori török háború miatt ez meghiúsult.

1706-ban, Raguzában a kézfejet új ereklyetartóba helyezték át, mely kristályüvegből készült ezüsttel díszített szekrény volt.

1764-ben, egy raguzai jezsuita, Brankovics Antal felhívta rá két magyar történetíró: Pray György jezsuita és Kollár Ádám Ferenc bécsi udvari könyvtárnok figyelmét.

Ugyanabban az időben Kerchelich Boldizsár zágrábi kanonok két raguzai polgártól és Millichich Mihály raguzai konzultól részletesebb tudósítást szerzett az ereklyével kapcsolatban.

Majd Szendrey Benedek, a pozsonyi magyar kamara elnöke útján, a bécsi udvarhoz is eljutott a raguzai szent jobb híre.

Mária Terézia, császár- és királynő elhatározta, hogy az ereklyét Magyarországnak visszaszerzi. A tárgyalások megindításával 1768 őszén a Milánóban székelő diplomáciai ügyvivőjét, gróf Firmián Károlyt bízta meg. Ez utóbbi, Remedelli Dénes dominikánust küldte Raguzába. Az

ott, 1769 tavaszán meg is jelent. A kézfejet nem tudta megszerezni, csak a koponya ereklye egy részét. Ezt, azon év júliusában át is adta a császárnőnek.

Ezek után, Mária Terézia, Esterházy főkancellárt bízta meg az ügy folytatásával. Ez utóbbi, Gazzaniga dominikánus atyát kérte meg, aki a bécsi egyetemen tanárkodott. Az atyát fogadta a császárnő is. Gazzaniga hajlandó volt a kérelmet (parancsot), teljesíteni. A kézfejet azonban neki sem sikerült megszereznie.

Erre, Mária Terézia – női fortéllyal – 1770-ben lekötelezte Raguzát azzal, hogy Lipót császár 1684. évi okiratát, mellyel Raguzát császári protekturátus alá fogadta, megerősítette. Erre ők most valóban, nagyon is rászorultak. Ugyanis Orlov gróf, orosz tengernagy, azon ürügy alatt, hogy Raguzát a törököt segíti, több raguzai hajót lefoglalt és azzal fenyegetőzött, hogy magát Raguzát is ostrom alá veszi. Raguzát 1771. január 4-én Mária Teréziához folyamodott segítségért. Két hét múlva, már a Szent Jobbot is felajánlották a császárnőnek. 1771. június 1-jén a szent ereklye már Bécsben, Mária Terézia kezében volt.

A Szent Jobb hitelességének kérdését a királynő, Kollár Ádám Ferenc udvari könyvtárnokra, tudós történelembúvárra bízta. Ő Bajzáth József címzetes püspök és udvari tanácsossal, valamint Pray György jezsuita történetíróval együtt hitelesnek találta.

Ezek után Mária Terézia azon volt, hogy a Szent Jobb iránti tiszteletét a legmegfelelőbbben fejezze ki:

- A kézfej csuklójára, színaranyból cserfakoszorút készíttetett.

- Rendeletére – a bécsi schönbrunni császári palota templomában – a szent ereklye kilenc napon át ki volt téve, s az istentiszteleten, mely ott tartatott, ismételten megjelent maga is, udvarával együtt.

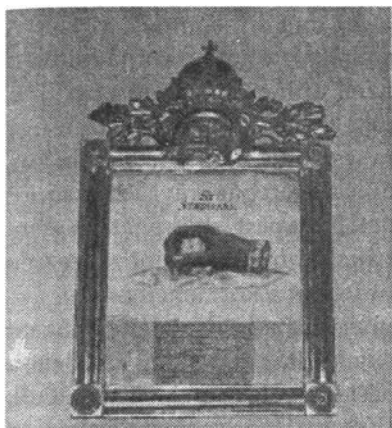
Ezzel egy egészen új korszakot nyitott a nagy ereklye tiszteletében.

- Gondoskodott arról, hogy a Szent Jobb Magyarországra szállítása a legnagyobb ünnepélyességgel történjen.

- Utasítást adott, hogy Bajzáth József címzetes püspököt, királyi biztost, egy testőrtiszt és hat testőr kísérje a Szent Jobbal Béctől Budáig. (A testőrtiszt: Hadik András volt.)

- Elrendelte: hogy a Szent Jobb Pannonhalmán, Magyarország legrégebbi templomában három napon át legyen kitéve, hogy a hívők ott is tisztelhesék.

- Onnan, Pannonhalmáról vigyék fel Budára, s ott a királyi palota kápolnájában helyezték el és őrizték, megkülönböztetett tisztelettel.

A selyemre festett kézfej,
Mária Terézia ajánlásával és aláírásával

– Mária Terézia parancsára, a kézfejet selyemre festették. A festményt – maga a császárnő személyesen – az akkori pannonhalmi főapátnak, Somogyi Dánielnek ajándékozta, 1771. október 10-én. A főapát később, 1777-ben, ezt a legilletékesebbnek, a szentjobbiaknak juttatta el, megőrzés végett. (A selyemre festett kéz aranyozott keretbe van foglalva. Ennek felső részén a magyar korona hű mása van, szintén díszes, aranyozott keretbe foglalva. A festmény – az eltelt több mint kétszáz viharos év dacára – teljes

épségében és szépségében csodálható meg a szentjobbi római katolikus plébániatemplom szentélyében, a főoltár bal oldalán, felakasztva a falra, a császárnő írásos ajánlásával és aláírásával.)

– Igazi nagyvonalúsággal intézkedett a kultusz más részleteiről is, mint: történetének megírásáról (Pray György: Disperativ...); magyar, német és latin nyelvű imák, énekek és ismertető iratok szerzéséről; a Szent Jobb visszaszerzése öröme emlékérmét veretett; augusztus 20-át országos ünneppé tette, Szent István tiszteletére lovagrendet alapított és számos templomot építtetett; a Szent Jobb által létrehozott ősi kultuszhelyeket kegyelete megható jeleivel halmozta el stb.

Nemzeti ereklyénk utolsó, kalandos hazaérkezése Ausztriából, a második világháború befejezése után történt (1945 augusztusa).

A háború nem csak az emberek otthonait, de a templomok, kápolnák csendjét is feldúlta, értékeik nagy részét elpusztította. 1944 végén, amikor az orosz front elérte Magyarországot, a Szent Jobbot – a koronázási ékszerekkel együtt – Nyugatra kellett menekíteni. Ha itthon marad és a „felszabadító Vörös Hadsereg” kezébe kerül, ki tudja milyen sors várt volna rá? (Talán meg se lenne, vagy osztozna az elrabolt magyar nemzeti kincsek, festmények sorsával?) Ausztriában, egy salzburgi barlang mélyén rejtették el a kimenekített kincseket.

A háború után, ha lassan is, de azért mégis megindult az élet. A nagyobbik részét a romoknak már eltakarították, az újjáépítés is megkezdődött. Közeledett nagy nemzeti ünnepünk, augusztus 20-a, Szent István-napja. Szomorúan készültek a neves napra, hiszen úgy tudták, István király Szent Jobbja nem lesz ott a körmenetben. Ekkor, 1945. augusztus 20-án, a körmenet indulása előtt pár órával, szenzációs hír örvendeztette meg a sokat szenvedett Budapest lakosságát. „A szent jobb újra itthon van” – járt szájról szájra a hír. Több mint százezren gyűltek össze és kísérték az áldó Szent Jobbot a körmeneten.

Ausztria felszabadítása során, az amerikai hadsereg talált rá a Szent Jobbra és megőrzésre a salzburgi érseknek adták át. Mikor Witz Béla, a Szent Jobb őre, érseki helytartó tudomást szerzett az ereklye hollétéről, levéllel fordult a magyar származású Kovács György alezredeshez, az Amerikai Katonai Misszió tagjához, segítségét kérve ahhoz, hogy a Szent Jobb, a Szent István-napi körmenetre újra itthon legyen. A levél 1945. augusztus 10-én íródott. Így, már csak tíz nap volt a nagy ünnepig.

A Magyarországon tartózkodó Amerikai Katonai Misszió három tisztje, Henri Simonite ezredes, Kovách György alezredes és Czernink őrnagy, vállalkozott a szinte kilátástalannak tűnő terv megvalósítására.

Salzburgba utaztak. Ott megtudták, hogy a Szent Jobbot az érsekség kincstárában őrzik, s a Vatikán engedélye szükséges a kiadásához. 15-én sürgönyöztek Rómába. 17-én megvolt a pápa beleegyezése. A kincstár kulcsa azonban, az érsek zsebében lapult, aki 240 kilométerre volt a hegyek között. Indulás a kulcsért. 18-án értek az érsekhez. Megkapták a kulcsot. Köd, vihar, a keskeny hegyi szerpentíneken. Kocsi defekt. Ennek ellenére este 10 órakor átveszik a szent ereklyét. Irány Budapest!

Halálosan fáradtak, de elindulnak Magyarországra. 19-én este hét órakor Budapesten vannak. Az ereklye hivatalos átadására 20-án délben került sor, az Angolkisasszonyok zárdájának tanácstermében. Az ereklyét, a templom szentélyében helyezték el. Katonai díszőrség vigyázta délután négy óráig, amikor is elindult a főváros lebombázott romos utcáin a hagyományos Szent István-napi körmenet. A százezernyi tömeg átvonult a Kossuth térre, az Amerikai Katonai Misszió épülete elé és ott vallásos énekekkel fejezték ki hálájukat az ereklye hazahozataláért.

A szentjobbi középkori vár, Bihar vármegyében, fontosságában, nagyságában, a védők számában és hadászati erejében, a váradi vár után következett (1242–1711).

Mindjárt a tatárdúlás után kezdték lerakni alapjait, akárcsak a többi magyarországi várnak. 100 méter hosszú és 80 méter széles területen állott. Díszes, olaszos, korai reneszánsz stílusban épült. A várpalota, a templom és az összes többi épület a mellette folyó Berettyó vizéből táplált vizes árokkal volt körülvéve. Az utólagos feltárásokból tudjuk, hogy az alapfalak vastagsága elérte a két métert is. Ezek tisztán téglából készültek. A külső alapfalak alatt még egy terméskőből készült talpfal volt építve. Az alapfalak hosszanti irányban, tölgyfából készült falkötőkkel voltak szilárdítva, erősítve. Az egész vár, a Berettyó mocsarai közötti emelkedőn állt.

A török terjeszkedéssel egyidejűleg, felértékelődik az apátság várának szerepe is. 1474-ben a szendrői pasa megtámadta Nagyvárad várát. Elfoglalni nem tudta. Ezért felgyújtotta a várost és kirabolta a környéket. Ennek hatására fokozzák a vár erősítési munkálatait. Igazán akkor vált hadászati is jelentős erősségé.

1514-ben Dózsa György emberei is megtámadták ezt a várat, de elfoglalni és felégetni azonban nem tudták, csupán kisebb károkat sikerült okozniuk a várban. Ezt hamarosan kijavították, rendbe tették, sőt, újabb erősítési munkálatokat végeztek rajta.

1563-ban János Zsigmond hű embere, Némethi Ferenc kapta meg. 1584-ben gazdát cserél: Csáky Dénes tulajdona lett. De csak öt évig.

1589-ben a Váradot ostromló török sereg egy portyázó csapata a szentjobbi várat is megpróbálta felgyújtani. A Berettyó vizével és a mocsaras vidék védte erősséggel nem bírva, elvonultak, minden eredmény nélkül.

Ezt követően a Kendy család lesz a vár ura. Ők sem sokáig bírják. Ugyanis 1594-ben a három Kendy testvért (Sándort, Gábort és Ferencet) a fejedelem kivégeztette, összeesküvés miatt.

1595-ben Bocskai István váradi várkapitány kapta meg. Bihari tartózkodása alatt hosszabb időt tölt a várban és komoly erősítési munkálatokat végeztet. Ebben az időben már „castellumként”, „arxként” emlegetik. Mint fejedelem is, szívesen tartózkodott ott.

1607-ben a Rhédeyek következnek. Ferenc, halála előtt, 1621-ben, végrendeletében a kaputoronyról intézkedik és ő az, aki a régi monostor

templomát is rendbe hozatja. Bethlen Gábor fejedelem rendelkezett temetéséről: „olyan réghi Vitéz úrnak és érdemes hazafiának utolsó bötösület tételnek okáért, testét Kassáról elkísérte házanépével együtt Szent-Jobbigh”, (Keresztúri: I., 241), hol az itt „az önmagától fundamentumából épített egyházban, nagy tisztességesen temettetett vala” (Szalárdi Krónikája, 64). Reprezentatív síremléket, vörös márvány tumbát állítanak neki. Innen került elő két zárókő is. A vörös márvány síremléket 1808-ban Nagyváradra vitték.

László, Bihar megye főispánja 1654. július 27-én tartott „lakodalma, a Szunyogh kisasszonnyal, nagy úri méltósággal, Szentjobbon cerebráltatott vala”, (Szalárdi: 289). Fennmaradt utasítása szentjobbi officialisainak, amelyben a vár védelméről, erősítéséről intézkedik, 1660. július 2-án.

A várat Szalárdi János Krónikájában – közvetlenül a török foglalás előtt – így írja le: „... a várnak szép erőssége volna kívül is, négy reguláris, ugyan jókora, merőn földdel töltött téglafal-bástyái, közkőfal-kerítési, körös-környül jó nagy szélesen a Berettyó lévén alatta kiöntődve, az belső vára pedig négyszegben való sorbéli igen friss úri házakkal olly erősséggel volna építetve, az bástyák és tornyok szép tarackokkal, szakállasokkal, muskotélyokkal erősítetve, hogy ha elegendő oltalmazó nép lehetne benne, oda az ellenség kőfalrontás és ostrom nélkül be nem mehet vala”.

A várat a török 1661. február 21-én mégis ostrom nélkül foglalta el, állítólag árulás folytán. Miután 1660-ban, a törökök Váradot elfoglalták, Szentjobb ellen indultak. A köznyelven a következő változat volt: „Egy provokált kocsmai verekedés alkalmával, a várbeliek néhány törököt agyonvertek. Erre Simán pasa Olaj gyulai béget küldi a vár bevételére. Olaj bég jó szívű, magyarul is jól tudó ember volt. Bátran a kapu elé ment és bekiáltott, hogy nyissák ki. A kocsmai hősöknek minden vitézségük oda lett és szabad elmenetel mellett a várat átadták a bátor bégnek” (Szalárdi). Fel van jegyezve, hogy a várat 1667-ben maga a török is erősíti.

1686. február 9-én, Caraffa császári tábornok 4000 német és Petneházi Dávid kuruc kapitány 3000 főnyi magyar csapatával, a vár visszafoglalására indult.

A várban tartózkodó 500 főnyi török őrség a vár feladásáról hallani sem akart. De amint a vár felett emelkedő magaslaton – az apátság egykori

helyén – működni kezdtek a faltörő ágyúk s egy golyó a vár lőporos tornyát felrobbantotta, Váradról pedig még harmadnap sem jött segítség, szabad elvonulás kikötése mellett a várat feladták (Bunyitay).

A szentjobbi vár, mindössze 25 évig volt török kézen. Ez volt az utolsó vár, mely Bihar megyében török uralom alá került, s ez volt az első, amelynek leghamarabb sikerült a török igát leráznia.

Szentjobb várával, Bihar vármegyének északi része felszabadult. Bihar vármegyét harminc év szünetelés után ismét meg lehetett alakítani. Erre az első lépés az új főispán kinevezése volt. Ezt sürgették Bihar megye megfogyatkozott nemesei is, akiket 1687. szeptember 22-én Szentjobbon tartott gyűlésükből küldtek fel Pozsonyba (kettőt).

Az 1687-i pozsonyi országgyűlésen részt vett Benkovich Ágoston váradi római katolikus megyés püspök is. 1688. február 24-én főispáni kineveztetése alá volt írva (amit Várad püspökei a régi szent királyok adományából viseltek). Erre a vármegye gyűlésének összehívása következett. Ezt, Benkovich, azon év augusztus 30-ára hívta össze, Szentjobbra.

„Így, az a föld, (vagyis Szentjobb), ahol Bihar vármegye kereszténysége először fogamzott meg, ez előtt hatszáz évvel, az lett kiválasztva arra is, hogy bölcsője legyen Bihar vármegye újjászületésének is” (Bunyitay).

Amikor Bihar vármegye nemesei megjelentek a Szentjobbra hirdetett megyegyűlésen, ott nem fogadta őket, szokás szerint, a szentjobbi apát. Ez azért volt, mert Szentjobb akkor még fegyverjogon királyi birtok volt, s valamelyik apátnak ki kellett váltania. A várban akkor csak katonaság volt (német és magyar).

Megérkezett Benkovidh Ágoston főispán-püspök is. 1556 óta, most történt meg először, hogy Várad püspöke egyházmegyéjében nyíltan, ünnepélyesen megjelenhetett.

A gyűlésben olvasták fel a király oklevelét a kinevezéssel, majd azt a levelet, melyben a király a rendeket tiszteletre és engedelmességre intette a főispán iránt. Ezután a főispán esküje következett.

A gyűlés másnap ért véget. A vármegye megkezdte működését Szentjobbon. Első teendője volt azon hadtestnek élelmezése, mely már akkor Várad és Szentjobb között táborozott, hátával a megye északi részét fedezte, szemeivel a váradi törökök mozdulataira vigyázott.

Még egy nagyon érdekes hír: Bihar vármegye levéltárának dokumentumai az 1688. évi augusztus 30-i szentjobbi közgyűlés jegyzőkönyvével veszik kezdetüket. Ugyanis, az azt megelőző összes iratok egy tűzvész áldozatai lettek.

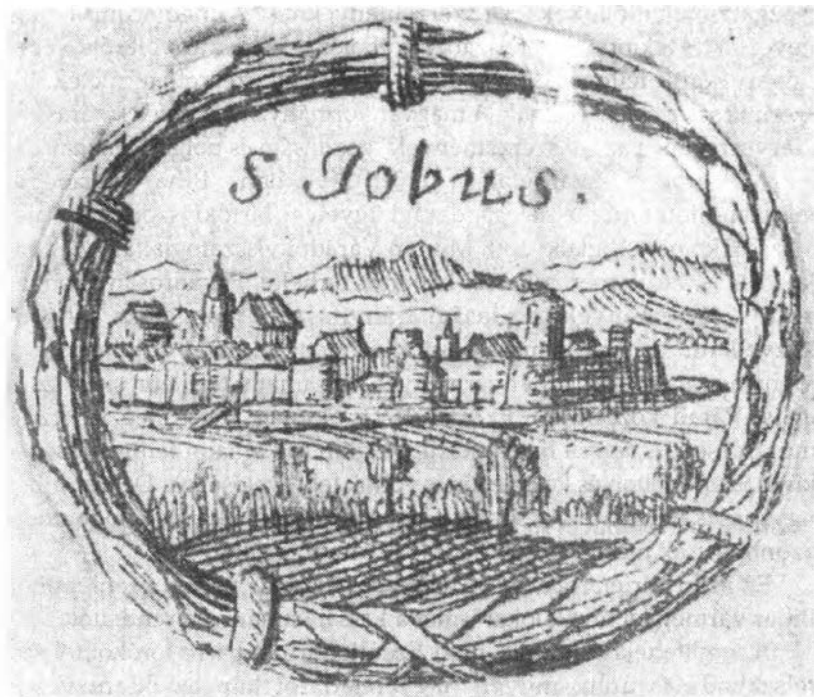
Ugyancsak a szentjobbi várban dolgozták ki a váradi vár török iga alóli felszabadítási tervét. Négy évre rá, 1692. június 6-án, Lajos badeni őrgróf vezetésével a várat sikerült felszabadítani a gyűlölt ellenség elnyomása alól. Ez az egész környék sorsára kiható esemény volt! Így lett a kis „Szentjobb”, a nagy „Várad” megmentője, felszabadítója!

A kuruc szabadságharc idején is fontos erősségnek számított. Fennmaradt II. Rákóczi Ferenc 1703. december 12-én írt utasítása a vár „restaurációjával” kapcsolatban.

A szentjobbi várat, a visszafoglalást követően többször is összeírják, mint a kincstárhoz tartozó javat: 1689. február 27-én, 1695. február 2-án és 1703. december 12-én.

Az erődítmény (vár) egykori szépségéről két 18. századi grafika is képet ad. (Őrzési helyük: Magyar Nemzeti Múzeum, Történelmi Képcsarnok Budapest, leltári számuk: T 6339, lemez száma 18360/8692, (S. GIOB) ismeretlen olasz mester műve, rézkarc (a címlap belső oldalán látható). A másodiké: T-58-2264, lemez szám 18359, Nessenthaler Elias, rézkarc (Sdobus).

A rézkarcok alapján feltehető, hogy: belsőtornyos, erős falakkal ellátott erődítmény volt. Az öregtorony, a palotával ellentétben, kimondottan védelmi célt szolgált, végső menedék volt. A tűzfegyverek elterjedése és a török veszély fokozott jelenléte a várak átalakítását is sürgette. Szükséges lett a külső tornyok megépítése, melyek oldaltűzzel védhették a falakat. Már új toronytípusként jelent meg a rondella, mely általában nyakszerű résszel a falhoz kapcsolva épült. A szentjobbi vár rajzán is egy ilyen rondella látható a négyszög egy-egy sarkán. A vizesárkon át megközelíthető kaput külön torony védte. A falakon belüli épületek egy része emeletes, időtálló házaknak látszanak. Ezek a várak akkor szabályos alaprajzú és ék alakban előrenyúló bástyákkal épültek, melyek a minden irányból jövő támadás kivédését is lehetővé tették. (A középkori várépítés Európa-szerte elismert legjobb szakértői az olasz hadmérnökök voltak.)

A szentjobbi középkori vár, S. Jobus. (1242–1711)
Nessenthaler Elias, rézkarc, 1700 körül

1711-ben a várat osztrák parancsra lerombolták. Komáromi Györgynek, Bihar vármegye akkori alispánjának a gyönyörű, kecses, szép vár megsemmisítését, kötelezően végig kellett néznie.

Winkler Mátyás szentjobbi apát már 1719 előtt lerakta alapjait, a ma is meglévő kastélynak, a régi vár udvarán.

Kicsit később, 1736. szeptember 24-én, gróf Csáky Miklós, ugyancsak szentjobbi apát, lerakta alapjait a most is létező római katolikus plébániatemplomnak. (Ugyancsak a régi vár udvarán.)

1692-ben megtörténik Bihar vármegye összeírása.

A töröktől visszafoglalt magyarországi területek – a felszabadító háborúk korában és még utána is néhány évig – a bécsi udvari kamara

igazgatása alatt állottak. „Új szerzeményeknek” – „neo acquisitának” nevezték és tekintették a felszabadított országrészt, s az volt róla a bécsi udvari körök felfogása, hogy mint fegyverrel szerzett területek, jog szerint csak a császárt illetik. A magyar kormányzati szervek kizárásával szervezték meg az „új szerzemények” gazdasági és polgári igazgatását.

A Várad visszafoglalása előtti években, Bihar vármegye felszabadított területeinek gazdasági ügyeivel, birtokviszonyaival még a kassai kamara foglalkozott. Miután Váradot visszafoglalták, várának javítása is, kezdetben a kassai kamarát terhelte. Hamarosan azonban az új szerzemények gazdasági irányítása és igazgatása céljából, közvetlenül a bécsi kamara alatt álló budai kamarai adminisztráció joghatása alá utálták Bihar vármegyét. Új kamarai területet szerveztek itt is, Várad központtal. Ez már 1692. október 1-jén meg is kezdte működését. A váradi harmincadhivatalon és kamarai felügyelőségen kívül Szentjobbon és Papmezőn is voltak felügyelőségek. Debrecenben ugyancsak harmincad és sóhivatal létesült. A budai kamarai joghatóság azonban csak másfél évig terjedt ki a váradi területre.

Ez azért történt így, mert 1694-ben, március végén a fentemlített Bihar vármegyei hivatalokat ismét a kassai kamara alá rendelték.

Az említettekől kitűnik, hogy Szentjobb, mindjárt a törököktől való felszabadulás után, milyen nagy feladatot kap az odahelyezett felügyelőségen keresztül. Ezt a fontos és nehéz joghatósági hivatalát, a jövőben, hosszú időn át meg is őrzi, függetlenül attól, hogy a kamarai központ Váradon vagy Kassán volt.

Hogy mennyire megsínylette Bihar vármegye is a török uralmat, igazolja az az egyszerű tény, hogy az összeírás alkalmával a 112 lakott helységen kívül, összeírtak 370 lakatlan falut is. Kiderül az is az összeírásból, hogy Szentjobbon 1686 után, a vár visszafoglalásakor a vármegye 35 új lakást építtetett ott, a várat őrző katonáknak.

1552-ben 15 telke volt, ez a pálos szerzetesek birtoka volt. Ezt 1556-ban a reformáció hívei lefoglalták.

1715-ben, újra mezővárosi rangra tesz szert. Ekkor már 28 szabados is lakott benne. Lakosai végig, állandóan csak magyarok.

Öröktől fogva búcsú- és zarándokhelyként említik a krónikák Szentjobbot. A nagyváradi római katolikus egyházmegye egyik

legnagyobb és legjelentősebb egyházközsege. A búcsút minden évben szeptember 8-án, Kisasszony napján tartják még ma is. A búcsú azért kötődik a Mária-naphoz, mivel mind a régi, mind az új monostor Szűz Mária nevét viselte – az apátsággal együtt. (Egyébként, tudott dolog, hogy Szent István nagy tisztelője volt a Boldogságos Szűz Anyának. A királyok közül, Ő ajánlotta fel elsőként országát Mária oltalmába.)

A búcsújárás és zarándoklat eddig csak két nagy esemény idején szűnt meg: a reformáció alatt és a kommunista rendszer beálltával, annak megszűnéséig.

A legutóbbi rendszerváltás óta (1989), szokássá vált, hogy az ünnepi nagymisét meghívott vendégpap mutatja be. Így történt ez 1993-ban, amikor Ft. Kozma Imre atya, a Magyar Máltai Szeretetszolgálat elnöke, majd 1994-ben, amikor, Ft. Szabó Géza protonotárius, kanonok, a szent jobb űre, a budapesti Szent István Bazilika plébánosa voltak a főcelebránsok. Ft. Tempfli József nagyvárad megyés püspök, szentjobbi apát, ha csak nem akad „fontosabb, kötelező más hivatalos elfoglaltsága”, akkor részt vesz a búcsún.

Ezzel elérkeztem a bevezető „mondókám” végére.

A SZENT JOBB ORSZÁGJÁRÁSA

1938

A Szent Jobb történetének megbecsülésekben bővelkedő időszaka a két világháború közti évekre tehető. Ennek is kiemelkedő eseménye volt az 1938-as esztendő.

Még 1937 októberében a Magyar Katolikus Püspöki Kar elfogadta a kettős szentév programját, amely a 34. Eucharisztikus Világkongresszus és a Szent István jubileumi év előkészítésének tervét tartalmazta. Amikor meghirdették első apostoli királyunk halála 900. évfordulójának megünneplését – a Szent István jubileumi évet –, elhatározták, hogy a kereszténység ezen kimagasló ünnepén méltóképpen fognak megemlékezni Szent István királyunkról és ezen alkalmából a Szent Jobbot körülhordozzák az országban.

1942

Különleges esemény színhelye volt 1942 tavaszán Nagyvárad, Szent László városa. Május elején, Nagyváradon megtartották Szent László szentté avatásának 750. évfordulóját. Nagy ünnepséget rendeztek.

Május 3-án az aranyvonattal Budapestről Nagyváradra hozták István király Szent Jobbját is. Itt találkozott újra a két „óriás király”.

A nagyváradi ünnepi hét – így lett elnevezve a megemlékezés – május 3-tól egészen május 10-ig tartott.

Szentjobbról, minden negyedik lakos, összesen 350 személy ment el Nagyváradra, hogy találkozhasson a szent király ereklyéjével, amelyet közel félezreden át őriztek e szerény bihari településen. Ugyanakkor tiszteletét tegye a lovagkirály, Szent László ereklyéje előtt is, aki nélkül Szentjobb, fennállásának majdnem ezer évében, sohasem lett volna olyan, amilyenné vált.

A szentjobbi férfiak ünneplő ruhája felett egy széles, fehér szalag volt a bal vállon átvetve, rajta – messziről is nagyon jól láthatóan – egyetlen szó: Szentjobb. Ezt, ők nagyon büszkén viselték.

A szentjobbi zarándokokat vezető Köblös Vilmos római katolikus segédlelkész a Szent Jobb körmeneten, Nagyváradon, arra kérte a két

dicső királyt, hogy járjanak közbe közösen Istennél, hogy áldja meg magyar hazánkat, adjon erőt neki és segítse minden küzdelmében, harcában.

Szentjobbon, május 10-én tartottak egész napos megemlékezést azok számára, akik nem jutottak el Nagyváradra. (Akkor még a szentjobbiaknak nem volt könnyű a vármegye központjába eljutni. Két lehetőség volt: lovas szekérral vagy vonattal. Ez utóbbit választották. A legközelebbi vasútállomás Bihardiószeg volt. Oda kellett elgyalogolni. Szerencsére nem volt nagyon messze, csak 11 kilométerre. Nagyvárad 38 km.) Délelőtt a római katolikus plébániatemplomban volt az ünnepi szentmise. Délután pedig, a római katolikus leányiskola adott helyet az ünnepélynek. Az egész falu apraja-nagyja, idősek-fiatalok, nők-férfiak, felekezeti különbség nélkül vettek részt a megemlékezésen. Felemelő ünnepély volt.

„A két nagy szent király ereklyéinek találkozásából kigyulladt ősi magyar hit és dicső múlt nagyszerű tanulságai, nem csak Nagyvárad, Szentjobb és az egész Bihar vármegye szívét-lelkét telítették, de szétárasztották újra tisztító és világitó sugarait, az egész magyarságra.”

1988

A katolikus világegyház 1988-ban, értékelő kegyelettel emlékezett meg Szent István király halálának 950. évfordulójáról. A jubileumi évet számos megnyilatkozás, előadás, művészi alkotás, a katolikus egyházon belül ünnepi istentisztelet megtartása tette tartalmassá. Ezek sorában emlékezetes eseményfolyamatnak bizonyult a szent jobb országjárása.

1988-ban az országjárás – három kivétellel – a szent király által alapított érseki és püspöki székvárosokat, mint Esztergom, Veszprém, Eger, Kalocsa, Szombathely, Budapest, Vác, Győr, Szeged, Máriapócs, Pécs, valamint a pannonhalmi Szent István alapítású főapátságot érintette. Ezek szerint, a nemzeti ereklye őrzési helyét – a budapesti Szent Jobb-kápolnát – tizenkét alkalommal hagyta el.

EGYHÁZAK ÉS FELEKEZETEK A KÖZSÉGBEN

1061-től 1556-ig Szentjobbon csak a római katolikus vallás létezett.

1556-ban a pálos szerzetesek elhagyják Szentjobbot. Ezzel az apátság is megszűnt. A római katolikus vallás hívei áttérnek a protestáns, (református) vallásra.

1557-től már megjelennek az első újhítek Szentjobbon is.

Az apátság 1712-ben kezd újraéledni, Winkler Mátyás apát megjelenésével Szentjobbon, 156 évi kényszerszünet után.

Az első római katolikusokat Csáky Miklós apátkanonok telepíti be 1728-ban.

1888-ban Galíciából tíz zsidócsalád telepszik le Szentjobbon. A már ott-tartózkodók, szívesen fogadják az új jövevényeket.

Egy évre rá, 1889-ben megalakul a baptista gyülekezet.

Ezt a majdnem 450 éves időszakot, lássuk egy kicsit bővebben!

RÓMAI KATOLIKUS EGYHÁZ

Az apátság újraéledése, lábraállása és államosítása (1712–1948)

A reformáció győzelme után az egykor híres apátsági monostor, melyben a Szent Jobbot őrizték, teljesen elpusztult. Rhédey Ferenc erdélyi fejedelem atyja, 1621-ben még kijavíttatta, de azóta ismét romba döntötte az idő. Már a tájéka is egészen puszta volt. A megfogyott lakosság, melynek házai azelőtt a monostor tövében, a hegy alján állottak, ama „villongós időkben” átköltözött a Berettyó egyik szigetére, az ott lévő vár védőszárnyai alá, a Belső faluba. (Ez egy különálló része volt sokáig a településnek, a vár szomszédságában.)

Szentjobbra már 1673-tól neveztek ki apátokat. De ezek csak „címként” viselték a tisztséget, mivel apátsági birtok még nem létezett. Ilyen helyzetben két apát volt: gróf Drugeth Béla, 1673–1691 és Illés István, 1691–1712-ig.

Az apátsági kastély – ma orvosi rendelő

Maga az apátság **Winkler Mátyás** apátkanonok ideje alatt alakult újra, aki 1712–1719 között volt szentjobbi apát.

1711-ben – a karlócai békekötés értelmében (1699. január 26.), az osztrák Haditanács parancsára – a szentjobbi várat is lerombolták.

Winkler apátsága idején lerakta az apátság épületének alapjait. Ezt, a volt szentjobbi várudvar déli és részben keleti részére helyezte. A malomcsatornával párhuzamosan, kb. 10 méterre a parttól épült a nagyszerű létesítmény. Tükörképe még így is megjelent az akkor még tiszta, majdnem átlátszó Berettyó vizén.

Gróf Csáky Miklós, aki 1721 és 1737 között volt szentjobbi apát, tovább folytatta a munkálatokat. Az első római katolikus papot 1728-ban hozta Szentjobbra. Ez Bertha Mátyás minorita szerzetesrendi atya volt. Eleinte nem volt sok híve, csupán egy-két apátsági gazdatiszt és család, s a vidéken egy pár úri vagy iparos család. (Így címezte magát: „Gróf Csáky Miklós váradi kanonok és szentjobbi apát káplánja”.)

Mikor gróf Csáky Miklós az apátságot átvette, az egész városka már csak néhány házból állott. A lakosok egytől-egyig kálvinisták voltak. Templomuk egy kis sövényalkotmány volt.

1736-ban új templom építéséhez fogott. Ahogy Winkler a kastélyt a régi várban helyezte el, hasonlóan Csáky is a templomot a vár északkeleti szegletében, az egyik volt bástya helyére helyezte el.

Az alapkövet szeptember 24-én személyesen áldotta meg és emléksorokat is helyezett bele. Az alapkövet is ő rakta le. Ugyanezen alkalommal Tordai Vas Sámuel építőmester, ősi szokás szerint, mintegy megszólaltatta a fundamentum követ köszöntő versével.

Csáky apát nemes kezdeményezését, csak egy homályos, elkoptatott, a templom főbejárati küszöbére jutott évszám hirdeti, ez 1736.

Az építés a következő évben, 1737 nyarán, olyan jól haladt, hogy a szentély már készen is állott. Csáky apát nem tudta befejezni a templom építését, mert kinevezték nagyváradi megyés püspöknek.

Gróf Dietrichstein Károly Hannibál apátkanonok (1737–1794) fejezte be a templom építését. Ezért van a gyönyörű, nagy templomon, két helyen is a Dietrichstein címer.

Dietrichstein az apátság építését is folytatta. Ránk hagyott feljegyzésekből tudjuk, hogy nem csak a régi monostor, hanem a lerombolt vár használható faragott köveit és más alkalmas anyagait is felhasználták, mind a két építkezésnél.

Az apátság épületéről nem maradt fenn alaprajz. Így, pontosan nem tudjuk, hogy hány helyisége volt. Egy része még ma is áll. Az épületet az „oroszdúlás” után egy építő vállalat részben lebontotta. Az így nyert anyagból javították ki a meghagyott részt. Kétszintes volt, de csak a Berettyóra néző részen. Ez volt a nagyobb, a hosszabb rész. A végeken, két beugró szárny volt. Elnyújtott, nagy U alakú épület. (Mint egy ácskapocs.) Az alsó szint a malomcsatorna partjának szintjével egyezett, nagyjából. A második szint pedig a volt várudvar szintjével azonos. (A szentjobbi vár egy kis dombon állott.) Körülbelül 15–20 helyisége volt. Az épület közepén, egy széles fedett lépcsőn el lehetett jutni egyik szintről a másikra. Ez a lépcső, az alsó és a felső szinten a szabadba ért. Az épületben, belül, fémcsigalépcső is létezett. A lebontott szárny alatt pince volt, melyben a hegyről lehozott finom, aromás borokat és élelmiszereket tárolták.

1900-ig a következő szentjobbi apátokat nevezték ki: **Mandics Antal** 1794–1803; **Fischer István** 1806–1807; **Klobusiczky Péter** 1807–1822;

Kovács Flórián 1822–1828; Hám János 1828–1857; Fábry Ignác 1859–1867; Perger János 1868–1876; Schuster Konstantin 1878–1888; Borsodi Latinovics Gábor 1888–1897.

1900. augusztus 12-től **Fraknoi Vilmos** lett a szentjobbi apát. Ő, ekkor már arbei címzetes püspöki és nagyváradai kanonoki ranggal bírt. 1842-ben született, tehát 58 évesen került az apátság élére. 1906-ban, a magyar kormány kinevezte abba az öttagú bizottságba, amely II. Rákóczi Ferenc hamvait hozta haza Rodostóból (Törökország) és a kassai dómban temette el újra. 1907-ben megalapítja a szentjobbi apácázárdát és leányiskolát. A múlt század végén tagja volt a római katolikus írók csoportjának, mely annyi dicsőséget szerzett az akkori egyháznak. Többek között, megírta a Szent Jobb történetét is. Tevékeny ember volt. 1924. november 19-én, 82 éves korában éli a halál. Csáky apát után, eddig ő volt a „legtermékenyebb” szentjobbi apát.

Utána **dr. Pop Iszifot** nevezik ki szentjobbi apátnak. (Ő, 1886-ban született Nagysomkúton, görög katolikus román családból. 1909-ben szentelték pappá. 1920-ig Samassa egri érsek udvari káplánja volt. Erdély Romániához csatlósáskor haza jött. 1925-ig Bukarestben a Vallásügyi Minisztérium osztálytanácsosa volt. Átvétette magát a nagyváradai egyházmegyébe. Így lett szentjobbi apát.)

Első nagyobb feladata az volt, hogy az 1924-ben kisajátított földet visszaszerezze az apátságnak. Hosszas utánajárással sikerült elérnie 1926-ban, hogy 750 kataszteri hold földet visszakapjon. 1928-ban megkapja a kanonoki címet is. 1931-ben, az apátság jövedelméből megnagyobbíttatja a templomot, két mellékhajó építésével. 1952-ben, az akkori megyés püspökségen – püspök híján – kinevezték „vicarius capitularisnak”, vagyis káptalani helynöknek. E magas állást, 1960. március 2-án bekövetkezett haláláig töltötte be, megmaradva ugyanakkor szentjobbi apátkanonoknak is. A szentjobbi római katolikus templomban, az általa előre elkészített kriptában van eltemetve.

Az apátság összes javait, birtokait, vagyonát – a malommal együtt – 1948-ban államosították. Azóta sem adtak vissza semmit! Számos kérvény, közbelépés történt visszaszerzéséért, mind a mai napig eredménytelenül!

Az 1960-as évek elején a malmot rákötötték az országos energiahálózatra. A gyönyörű, kecses Káplán-turbinát és a szép, kis

A vízimalom

dinamót, hegesztőpisztollyal darabolták szét. Ugyan erre a sorsra jutott a völgyzárógát és malom zsilipjeinek vasszerkezete is. „Kilóra” adták el, banikért (fillérekért). A nagy költséggel felépített völgyzárógát és az édes, kis „törpe vizierőmű” megsemmisült. A szemet és szívet gyönyörködtető malomcsatorna szép, csillogó víztükre helyett szemétdomb lett.

A malom még ma is működik. Ugyan olyan jó lisztet őröl, mint eddig. Egyetlen egy különbséggel: az addig általa majdnem „ingyen” termelt villanyáramot, drága pénzen vásárolja meg. No, igen! Az olajmalmot pedig „raktárrá léptették elő”.

1982. június 27-én, **Tempfli József** váradolaszi tb. esperes plébánost nevezték ki szentjebbi apátnak. 1990. március 14-én II. János Pál pápa kinevezi Várad 81. megyés püspökének – április 26-án felszentelik. Az apát címet továbbra is megtartja, hogy annál inkább harcolhasson az elrabolt apátsági javak visszaszerzéséért.

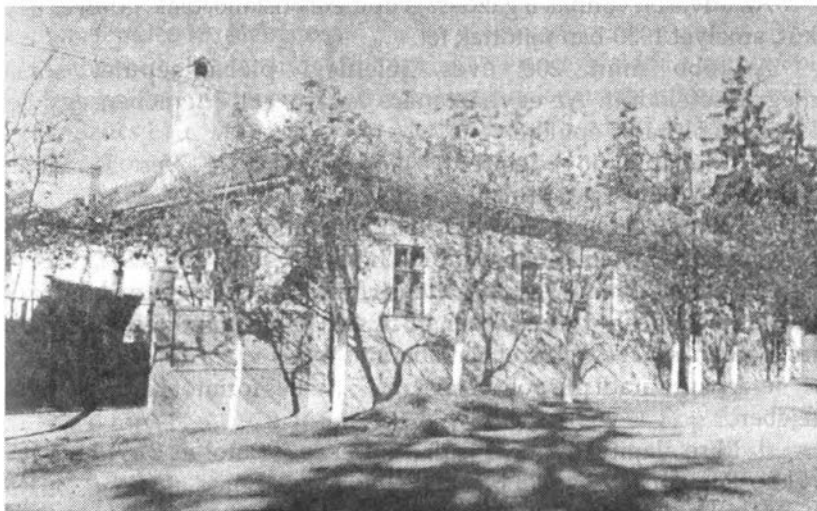
A római katolikus plébánia (1728–1999)

1728-ban, gróf Csáky Miklós apát alapította Szentjobbon az első római katolikus plébániát. Nem újraalapításról volt szó akkor – mint ahogy azt egyesek tévesen állítják – mivel a két szerzetesrend ottléte alatt (1061–1556), a településnek nem volt önálló plébániája.

Az első két római katolikus papot, ugyancsak Csáky Miklós vitte Szentjobbra. Ezek Bartha Mátyás és Szabó Leó minorita atyák voltak, és mint „adminisztrátorok” szerepeltek az új egyházközségben. Ők hét évig tevékenykedtek, 1728-tól 1735-ig. Egymás után jöttek.

Az első plébános, Boros András beiktatása 1735. szeptember 25-én történt, ünnepélyes körülmények között, ugyancsak az apátúr által. 13 éven át szolgált e minőségében.

Az anyakönyveket 1828 óta vezették latin nyelven 1837-ig, amikor áttértek a magyar nyelvre, egész 1852-ig. 1852 és 1869 között újra latinul írták. Ettől kezdve újra magyarul írták az anyakönyveket. (Ötféle anyakönyvezés volt: születés után a keresztelés, elsőáldozás, bérmlás, házasságkötés és elhalálozás. A „felszabadulás” utáni években üldözték

A mai római katolikus plébánia – épült 1794-ben

a papságot, a féltve őrzött anyakönyveket elvitték. Azóta se kerültek meg.

Az első kicsi náddal fedett plébániaépületet is 1728-ban építették. 1794-ben a régi épületet földig lebontották és helyére építették a ma is meglévőt.

Az alapkövet május 16-án, az akkori plébános, Szabó Pál rakta le és szentelte fel Nepumoki Szent János tiszteletére. (A valamikori nagy piac terén, a Belső faluban állt egy Nepumoki Szent János szobor, egy kb. 4 méter magas fedett „emelvényen”.) Többszöri javítás, foltozás után 1967-ben, amennyire a 173 éves épület megengedte, egy kicsit korszerűsítették is. Ma, a 205 éves salétromos épület egészségügyi szempontból már nem felel meg. A villanyt 1936-ban vezetik be a malomtól, ingyenes áramhasználattal.

Az „aggastyán” plébánia, L alakú épület. Az utcára és templomra néző oldalán négy szoba van, amelyikből egy ülésterem. Az udvarra néző részén, négy helyiség van. Itt van a konyha is. Az udvari részen, szintén L alakban, teljes hosszában egy belső, fedett folyosó van. Az ajtók a folyósóra nyílnak. A folyosón három külső bejárati ajtó van: a két végén és a konyha előtti részen. Gondozott, szép, ápolat, tiszta épület.

Az udvaron vannak a gazdasági épületek (istálló, ólak, góré) és egy kút, amelyet 1930-ban újítottak fel.

A több mint 200 éves, jelenlegi plébániaépület sorsa megpecsételődött. Az egyháztanács határozata értelmében egy új, korszerű plébánia épül helyette.

A plébánia jövedelméről először egy 1817-es leírásból, dokumentumból értesülünk.

a. Saját jövedelme: 25 köblös föld 3 fordulóban, 20 kapás szőlő az Öreghegyen, 1 hold kenderföld, $1\frac{4}{8}$ hold kaszáló.

b. Az uradalomtól kap: 200 rhénes forintot, 6 köböl tiszta búzát, 12 köböl kétszerest, 15 kiscseber bort, 20 öl fát, vámmentességet a malomban, szabad halászat, 2 cseber misebor.

c. A nagyváradai püspökségtől kap: 75 rhénes forintot káptalantartás fejében.

d. Mise alapítványokból kap: 11 rhénes forintot és $32\frac{2}{4}$ krajcárt. (Ekkor Novák Péter volt a plébános.)

Összehasonlításként lássuk mivel rendelkezett 1924-ben: 32 kataszteri hold szántó (a Tagon), majdnem 11 kat. hold szőlő (a Hangyáson) és 5

kat. hold belterület. Pajta (présház) és pince volt építve itt, a szőlőfeldolgozásához és a bor tárolásához.

A katolikusok lélekszámát hét különböző évre feltüntettem, mind az egyházban (Szentjobb), mind a hozzátartozó fiókegyházakkal együtt. Íme: 1822-ben 764/ 1070; 1830-ban 795/ 1217; 1875-ben 815/ 1407; 1880-ban 830/ 1448; 1896-ban 930/ ?; 1929-ben 1320/ 1809; 1995-ben 806/ 901.

Plébánosok:

1863-tól 1876-ig **Bunyitay Vince** a plébános. Váradolaszi segédlelkészként került oda. A püspökségen könyvtáros, itt megírja a nagyváradi püspökség történetét. A hatalmas, 1483 oldalas munka három kötetben 1883–1884-ben jelent meg. Ez által a magyar történetírók élvonalába lépett.

Az 1882-ben Szentjobbra került **Zelinka János** plébános kezdi meg az úgynevezett „Historia Domus” – „Egyház Történet” írását. Nagy érdeme, hogy 1038-tól, Szent István halálától, kiegészíti a szentjobbi római katolikus egyház történetét. Így, aki olyan szerencsés, hogy olvashatja, majdnem egy ezredéves történetet fut át.

1913. március 17-én **Gahér Mihály**, egy fiatal, energikus, buzgó pap jelenik meg Szentjobbon. Békéscsabáról helyezték Szentjobbra. Ő volt a település 18. plébánosa.

Gahér Mihály plébános 1930. április 19-én megalakítja a szentjobbi fúvós zenekart, amelyet röviden rezesbandának neveztek. Tíztagú volt. Ezek: Szűcs Lajos, Lukács János, Matiz János, Csordás László, Zatykó András, Forgács József, Magyar József, Nagy János, Nagy István és Bagosi János. Karmester: Csíky János. Az együttes összes hangszereit a plébánia jövedelméből vásárolták. A zenekar minden hónap első vasárnapján és minden ünnepnapon részt vett a „zenés-nagymisén”. Utána a plébánia udvarán eljátszották, „elfűjták” a plébános kedvenc nótáját, a Kék nefelejcs-et. (Meg volt nekik engedve, hogy az egyház hangszereivel részt vegyenek ünnepélyeken, lakodalmakon, bálokon és még temetésen is. Így egy kis keresethez jutottak.)

Az ő idejében, 1929. június 2-án, Várady Mihály és Pop Erzsébet, vasbetonból öntött keresztet állítottak a temető alá, Máté Kovács háza mellé, meghalt Magdolna nevű lányuk emlékére. Most is áll. (Pop Erzsébet, az apátkanonok, dr. Pop József leánytestvére.) Ugyancsak 1929-ben (VII. 7-én), fából készült keresztet állítottak a Sváb utca vége

A szentjohi ¹⁸⁴⁸ Művelődési egyesület problémáinak nemsora.

lyi- im.	Kompart- mél?	Alkalmazás neve	Évek- idője	Kezde- lési évi száma	Eszközök
1.	-	Borthe Mária néma. adom.	1728-1735	7 évi	utolsó rész St. Péter
2.	-	Deák István, miniszter, Udvari	1732 -	-	-
3.	1.	Borthe András	1735-1742	8 évi	-
4.	2.	Ullmayer István	1748-1758	10 év	-
5.	3.	Schönauer János	1751-1773	22 évi	utolsó rész St. Péter
6.	4.	Mayer István	1775-1777	2 év	-
7.	5.	Andrási Mária	1777-1784	7 év	utolsó rész St. Péter
8.	6.	Deák István	1784-1789	5 év	-
9.	7.	Deák István	1789-1796	7 év	utolsó rész St. Péter
10.	8.	Deák István	1796-1811	15 évi	-
11.	9.	Deák István	1811-1825	14 év	-
12.	10.	Deák István	1825-1828	3 év	utolsó rész St. Péter
13.	11.	Deák István	1828-1833	5 év	-
14.	12.	Deák István	1833-1846	13 év	-
15.	13.	Deák István	1846-1852	6 év	-
16.	14.	Deák István	1852-1860	8 év	-
17.	15.	Deák István	1900-1906	6 év	utolsó rész St. Péter
18.	16.	Kovács Károly	1906-1910	4 év	-
19.	17.	Kovács János	1911-1913	2 év	-
20.	18.	Dr. Gábor Mihály	1913-1950	37 év	utolsó rész St. Péter
21.	19.	Péter Mihály	1950-1967	17 év	-
22.	20.	Székely István	1967-1981	14 év	-
23.	21.	Székely István	1981-1989	8 év	-
24.	22.	Székely István	1989-1991	2 év	-
25.	23.	Székely István	1991 -	-	-

Dr. Nagyvács, 1999 május 12., Historia Somus. = Művelődés.

felé: id. László János, Bozsák József, Drágon Mihály és Gahér József. (Utóbbi a plébános testvére.) Ez is áll még ma is.

1933. május 21-én megalakul a Caritas bizottság, a „Nyomor-
enyhítésére” jelszóval. Az elnök maga a plébános. Tagok: Rideg József,
Rauch János, Rotter István iskolaszéki tagok, valamint Ruszt Erzsébet,
Hoóz Margit, özv. Fekete Istvánné, Szitkó Gergelyné és Matiz Jánosné
nőtagokkal.

1937. június 3-án meglátogatta a szentjobbi római katolikus
egyházközséget Cassalo pápai nuncius.

Gahér Mihály utolsó ténykedése: a templom előtti tér bekerítése,
az egyházközség hathatós segítségével. 37 évet szolgáltá népét. 1950.
december 21-én adta vissza lelkét Teremtőjének Szentjobbon, a
temetőkápolna előtt alussza örök álmát.

Utána **Péter Mihály** lett a plébános egészen 1967-ig. 17 évig szolgált
ő is Szentjobbon.

1952-ben, a nehéz gazdasági helyzetben, egy egyháztanácsosi
összejövetelen, Péter Mihály plébános a következő javaslattal állt elő:
„A Hangyás dűlőben lévő szőlőből adjunk el egy részt, egy darabot. A
kapott pénzt lesz mire fordítani. Templom, plébánia, kerítések és más
épületek javítás után kiabálnak.” Az egyháztanács tagjainak egyhangú,
frappáns válasza ez volt: „Nem azért kínlódtak a régi öregek, hogy azt
mi elpocsékoljuk”. (A plébános úr nem ismerve még a helyi férfiak
felfogását, hogy „a szőlőhöz csak végső fokon szabad nyúlni, és akkor
is csak, amikor már minden kötél szakad”, nagyon meglepődött, sőt
meg is sértődött a kapott válaszon. Nem is állt elő az elkövetkező 15
évben ilyen vagy hasonló javaslattal.)

A következő plébános **Herman István**, 1967 és 1981 között. A
plébánián, a templomkertnél ízléses, időálló kerítéseket készített, saját
kezűleg. Ha kellett még hegesztett is.

1981-től **Nemes József** 8 évig végezte itt áldásos tevékenységét.

Gyórfi József 2 évével, 1989-től, csak vendégnek számított.

Jelenleg **Bogdán István** látja el a község lelki szükségleteit, nagy
odaadással, lelkiismeretesen, nagy szorgalommal és fiatalos hévvel.

1920 és 1948 között a Szentjobbon szolgált segédlelkészek a követ-
kezők voltak: **Faulwetter János**, **Karaba László**, **Betuker Ferenc**, **Nagy**

István, Czumbel Ferenc, Szalacsi R. Imre, Somogyi Antal, Medgyesi Pál, Waldmann Ferenc, Kovrik Gyula, Sztitter Gyula, Ludescher József, Török László, Czimbalmos Lajos, Gampe Károly, Merk József, Köblös Vilmos, Vass Dezső, Naszódi Ferenc, Ágoston Gyula és Takács János.

A római katolikus plébániatemplom (1736–1999)

Az első templom a Mérk apát, örkanonok által 1061 után épített famonostor. Helyébe, Szent László parancsára, Álmos herceg épített egy újat kőből. A harmadik pedig a vártemplom volt, amit 1711-ben robbantottak fel, az egész várral együtt.

A mai templom alapját 1736-ban gróf Csáky Miklós kezdte el lerakni. Szeptember 24-én helyezte el az alapkövet, emléksorokkal. 14 évig épült, nagyobb részt helyi anyagokból.

Az építőmester Tordai Vas Sámuel volt. Az alapozás megkezdése előtt, az ünnepélyes alapkő megáldásánál felolvasta az erre az alkalomra írt Köszöntő versét.

1750-ben lett átadva. A felszentelést gróf Dietrichstein Károly Hannibál végezte, nagy ceremóniával.

A templom ókeresztény bazilika stílusban lett építve, a szentély viszont barokk formát mutat. A torony a gótikus felé hajlik. A templomban, a főoltáron kívül még van két mellékoltár is.

A falfestmények közül csak a szentély kupolájában lévő freskó értékes. (Ezen kívül a négy evangélistának van még arcképe, de ezek nem művészi munkák.) A templomnak van egy szép nagy, lábfújtatású orgonája, erős, de kellemes hanggal.

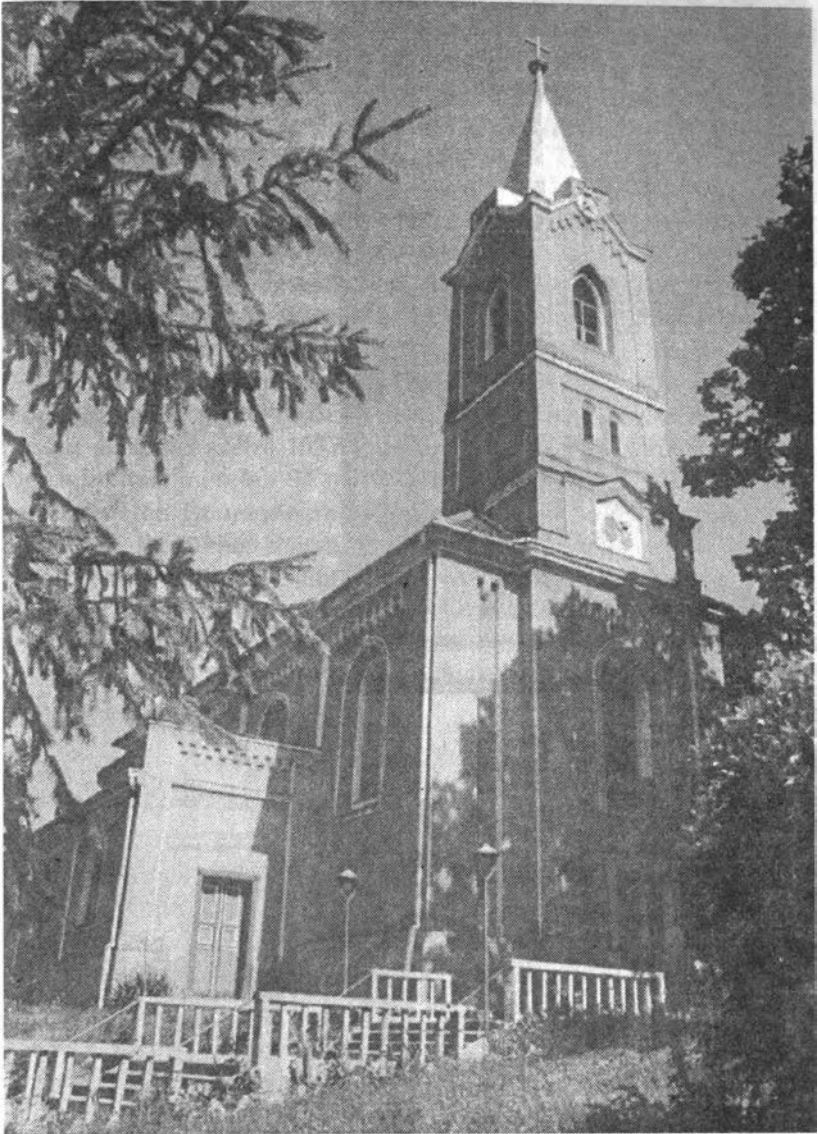
Az évenkénti búcsút, 1750 óta ebben a templomban tartják minden évben, Kisasszony-napján. (Jelenleg, szeptember 8-ához legközelebb eső vasárnapon.) Ez gyakorlatilag folytatása a régi monostorban elkezdett és egy félezred éven át tartott búcsúknak, zarándoklatoknak.

A templom és tornya, műemlék. A romániai Kulturális Emlékek listáján az 1873. számon szerepel.

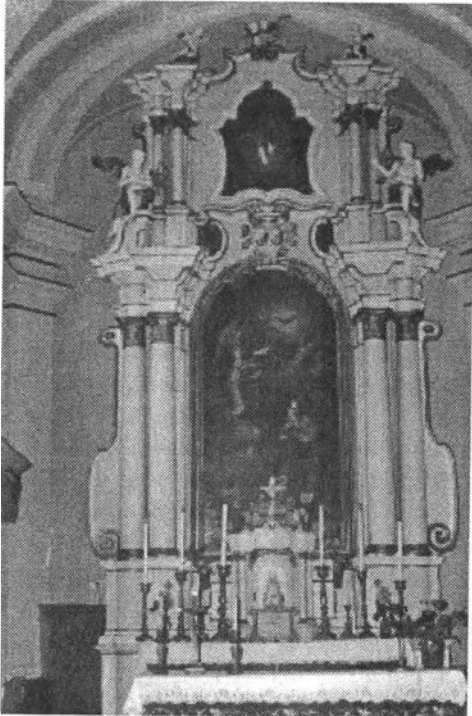
A templom majdnem 250 éves fennállása alatt a következő főbb javításokat kellett rajta elvégezni:

- Dluholneczky József apátsági kormányzó a templomtetőt 1778-ban új zsindelyekkel fedette be.

- Klobusiczky Péter apát 1819-ben végzi az első tetőjavítást, a külső falakat újra vakoltatta, miután a régít jó alaposan leverik..

A római katolikus plébániatemplom

A templom főoltára

A „Fekete Madonna”
a gyermek Jézussal (kegykép)

- 1861-ben Fábry Ignác apát az egész templomot kívül-belül felújította (vakolás, festés, mázolás).

- Fraknoi Vilmos apát 1910-ben – az apátsági jövedelemből – a főhajó régi mennyezetét, a tartógerendákkal együtt lebonttatta és újat csináltatott helyettük. Ma is ez van. Megrendelte a szentély feletti kupola festményét (freskót). A mennyezeti freskó Szent Lászlót ábrázolja, amint az alapító oklevelét – a Szent István jobbjának megőrzésére, a monostor megalapítására – a Boldogságos Szűzanyának felajánlja. (Ma is meg van a freskó. Thúry I. festette.) Az egész templomot újra renováltatta kívül-belül, az apátság költségén. 1912-ben – az apátság jövedelméből – a templom padozatát betonlapokkal rakatta le.

- Dr. Pop József apátkanonok 1931-ben, a meglévő templom két oldalára egy-egy mellékhajót építtetett. Az oldalhajók méretei: 17 méter hosszú, 4,5 méter széles. 153 négyzetméterrel nőtt a beépített terület. A régi templom méretei: 34 méter hosszú, 11,5 méter széles. Ez 391 négyzetméter. Ez majdnem egyharmaddal való növekedést jelent, felületben. Egy fehér márványtábla a templombejárat jobb oldalán tudatja ezt is velünk: „E templomnak őskeresztény bazilika stílusban épült hajóját két mellékhajóval bővítette és restauráltatta Dr. Pop József apát 1931-ben”. Ez nagyon szép és dicséretre méltó cselekedet. Ezért köszönet jár neki és hála. (A templom befogadó képessége kb. 500–600 személy.)

- 1935. június 20-án gyúltak ki először a villanylámpák, a templomban. Az áramot a malom melletti turbinaházban lévő áramfejlesztő szolgáltatja. Az apátság a templomnak az áramot térítésmentesen adta.

- 1943. július 20. és szeptember 30-a között az utca felőli mellékhajót le kellett bontani és újraépíteni, mert teljesen elvált a főhajótól és kidőléssel fenyegetett. Nem helyezték elég mélyre a falak alatti alapot. Az 1931-es 3 méteres alappmélység helyett ekkor 6,20 méter mélyre is lementek. A Magyar Királyi Vallás- és Közoktatásügyi miniszter, ifjú Domján Gyula esztergomi építész bízta meg a munkával. Ő egy berettyóújfalui építkezési vállalattal végeztette el a munkát.

- 1954-ben Péter Mihály plébános – a hívek hozzájárulásából – ugyancsak elvégezteti a legfontosabb karbantartási munkálatokat, kívül-belül.

– 1952-ben Braun István Székelyföldről, 14 darab fenyőfacsemetét hozott a templomkert részére. Nagy része még ma is díszíti a teret.

– 1967-ben Herman István plébános, a hívek bőkezű adományából és áldozatos önkéntes munkájukkal, a két mellékhajóra új bádogtetőt és új mennyezetet csináltatott. Az újra eléggé megrongálódott templomot restauráltatta, szintén a hívek pénzzadományából. Festő: Bódi Endre Szatmárnémetiből. Építőmester: Sall Ödön, Szentjobbról. A templom szentélyének délkeleti része, a sekrestyével együtt – Herman István plébános működése idején – süllyedni kezdett. Hogy a további süllyedést megakadályozzák – mérnöki utasításra – tíz vagon földet hordtak a Berettyó partjáról a templom hátsó falainak tövébe. A földmozgás megállt.

– 1990 után Tempfli József apát a két mellékhajót, amelyek újra megsüllyedtek és elváltak a főhajótól, a nagyváradi Domus építő vállalattal megerősítette.

A római katolikus egyház tulajdonában található:

– Mandits Antal szentjobbi apáttól 1797-ben ajándékozott ezüst ereklyetartó. A római katolikus plébániatemplomban őrzik.

– Egy régi szentkép 1780-ból, Richter Márton híres sziléziai festőtől.

A templom tornya és harangjai

Az 1750-ben átadott templomnak csak egy kicsi, egyszerű torony jutott. Ebbe került a Mátyás korabeli (15. századi), régi „ócska” harang. 1750. május 15-én, a helvét vallású helyi lakosok erőszakkal vitték el a toronyból, majd 1751. április 12-én visszakérült. Bunyitay Vince erről így ír: „Szép szavú harang... a Reformátusok tornyából vétetett el... azért, mert az azon találtatott Szentek, Krisztus képe és az inscriptio (felírás) azt mutatták, hogy a Római Katholika Ekklezsiához tartozott.” Ez a harang még ma is a jelenlegi római katolikus plébániatemplom tornyában van.

– 1757-ben a toronyban már három harang volt.

– 1823-ban Kovács Flórián szentjobbi apát a templom mellé egy új tornyot építtetett. Kicsi, alacsony, jellegtelen építmény volt. Mivel ez a torony sem illett a gyönyörű, nagy templomhoz, Fábry Ignác apát 1861-ben, felépítteti a jelenleg is álló tornyot. Ez csodálatos harmóniában van az eredeti egy főhajós, és az utólag épített, plusz két mellékhajós

templommal is. A torony külső homlokzatán ma is látszik gróf Dietrichstein Károly Hannibál templomépítő apát címere, egy építkezés befejezésének évszámával: 1750. A toronyépítő apát úrnak pedig benne van nevének két kezdőbetűje: F.I. A torony magassága: 31 méter.

– 1908. szeptember 27-én a torony órát kap Fraknoi József apát jóvoltából. A római katolikus templom főbejáratának jobb oldalán, a szenteltvíztartó felett, a kórus feljáratánál, fekete márványtáblára a következő szöveg van vésve: „A toronyórát adományozta Keszranyek Vilmos, a prágai vasmű részvénytársaság vezérigazgatója, Fraknoi Vilmos szentjebbi apátnál, 1908-ban tett látogatása emlékéül”.

– 1917. május 5-én, a toronyban lévő négy harang közül hármat elvittek háborús célra (beönteni ágyúgolyónak). Csak a 15. századi harangnak „kegyelmeztek”, lévén „műemlék”-harang. Árván, egyedül kongott a szép, nagy toronyban. De csak 11 évig. Ezen időszak alatt a toronyóra sem működött. Két olyan harangra volt szerelve az ütő, melyet elvittek.

– 1926 szeptemberében dr. Pop József apátkanonok, a nagyon megrozsdásodott toronytetőt fedő horgonyzott lemezt, háromszor átfestette olajfestékkel.

– 1928-ban, a szentjebbi katolikus hívek és az apát úr – elhatározták, hogy újra benépesítik harangokkal a kecses, nemrég átfestett tornyot. Az elhatározást tett követte. Augusztus végén a harangok már a székelyhídi vasútállomáson voltak. Két szekér ment értük: a plébániáié és Bozsák József kurátoré. A vasútállomáson Mária-lányok koszorúzták fel a szekerekre rakott harangokat. A hívek két harangot, az apát úr egyet vett. A harangok nevei: **új harang** (285 kg), **lélekharang** (31 kg) és **apát úr harangja** (95 kg). A másodikat a nép, különösen magas csengésű hangja miatt cinciling-nek becézte. Ma is így hívják. A negyedik harang az ún. **ócska** (rég) **harang**. Az „új toronyóra” szükséges tartószerkezetét a toronyban Drágon Mihály ács és fia készítették, a vasmunkát Kelemen József kovácmester végezte el. Az új harangokhoz szükséges új rendszert Agud György bádogos mester építette át, részben a régiből. Az új harangokat Mázer Antal apostoli kormányzó szentelte fel. Akkor sem volt püspök Váradon. A toronyórát is megjavították. Keresztapák és anyák, első megszólaltatók:

A harang		Keresztszülők		
súlya	neve	apa	anya	Első megszólaltató (húzó)
285 kg	Új harang	Retek András 600 lej	id. Mikó Jánosné 500 lej 2	Iván Pál 50 lej
95 kg	Apát úr harangja	Rideg József 150 lej	Hoóz Margit 150 lej	Zitzmann Ferenc püspöki titkár 300 lej
31 kg	Lélekarang	id. Kubola András 2700 lej	özv. László Istvánné 500 lej	Schlieder Józsefné 150 lej

A római katolikus temetőkápolna (1769–1999)

A temetőkápolnát 1769-ben kezdték el építeni. Az alapkövet, az akkori szentjobbi plébános, Schönauer János helyezte el, 1769. április 3-án.

A kápolnát Dluholneczky József, az apátság teljhatalmú kormányzójának költségén építették. A létesítmény fenntartására, karbantartására, az intéző nagydarab szőlőterületet adományozott az egyházközségnek.

Az új épületet 1772. július 2-án, Sarlós Boldogasszony tiszteletére áldotta meg és szentelte fel, gróf Dietrichstein Károly Hannibál szentjobbi apátkanonok.

A kápolna hét éven át „teljes búcsúval” rendelkezett. Az első búcsút, felavatásának első évfordulóján, 1773. július 2-án már meg is tartották, nagy ünnepélyességgel, rengeteg résztvevővel.

Sokan összetévesztik a plébániatemplom és a temetőkápolna búcsúját. Pedig a kettő nem ugyanaz. Előbb írtam, hogy a plébánia

templom búcsúja Kisboldogasszony-napján, szeptember 8-án van.

A kápolnát első ízben Ft. Lajcsák Ferenc nagyvárad megyés püspök restauráltatta, a püspökség költségén. Ekkor Negyelák Antal volt az egyházközség plébánosa.

1855-ben vandál alakok, a kápolnát nem csak kirabolták, hanem alaposan meg is rongálták. Csak 1865-ig gyűlt össze annyi pénz, hogy újra rendbe tegyék. Ekkor már Bunyitay Vince, a híres egyháztörténet-író Szentjobb plébánosa.

1888-ban, Zelinka János plébános idejében, a kápolnát újra javítani kellett. Új tornyot is kapott, új horganyzott lemezzel lett befedve. A kivitelezést Szatmári Károly építómester végezte. A költségeket az akkori apátkanonok, Borsodi Latinovics Gábor vállalta át, az apátság jövedelméből. 1888–1897 között volt apát.

1929. július 7-én Mészáros István és neje Korall Mária, egy 60 kg-os haranggal lepte meg a római katolikus egyházközséget. A harangot a temetőkápolna javára ajánlották fel. Készítője Iván János, szentjobbi születésű, nagyvárad mester. A harangocskát dr. Pop József apátkanonok áldotta meg és szentelte fel.

1958-ban Péter Mihály plébános vezetésével, a hívek önkéntes pénz-megajánlásával és kétkezű munkájával tatarozták kívül-belül. A tetőt felújították, a tornyot kijavították. A munkálatokat a helybeli Sall Ödön építómester vezette. (Tudni kell azt, hogy az 1948-as apátsági birtok és vagyon államosításával a kegyúr, apátúr megszűntével a helyi római katolikus épületeknek, létesítményeknek támogatója nem volt. Így a

A római katolikus temetőkápolna
(halottasház)

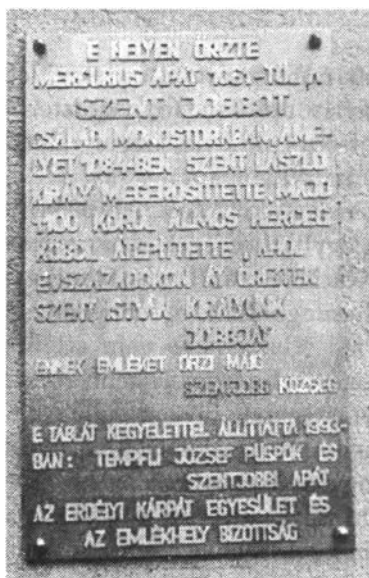
hívek, mélyebben és többször bele kellett nyúljanak zsebeikbe. Nem volt, aki időnként tetemesebb összeggel segítse az egyházközséget!)

A kápolna nagyon egyszerű és kicsi. Stílusa vegyes, kevert. Boltíves mennyezete van. Van egy kicsi oltára. Van benne egy Szűz Anya-szobor. Található még benne egy régi, kb. 300 éves orgona. Ezt a nagy plébániatemplomból vitték oda, amikor az újat kapott. Két sor paddal rendelkezik. Minden sorban mindössze 3–3 pad van.

Halottak temetésére csak az 1990-es években kezdték használni. Addig, minden halottat a saját családi házatól temettek. A kápolna pedig ott állt kihasználatlanul. Évente csak egyszer, halottak napján tartottak benne gyászszertartást, a halottak lelki üdvéért.

A kápolna is történelmi műemlékké lett nyilvánítva.

1993. szeptember 5-én emléktábla került a kápolnára. Állította: Tempfli József nagyváradi megyés püspök, szentjobbi apát és Dukrét Géza, az Erdélyi Kárpát Egyesület és az Emlékhely Bizottság elnöke. Az emléktábla szövege a következő:

„E HELYEN ÓRIZTE

MERCURIUS APÁT 1061-TŐL A
SZENT JOBBOT

CSALÁDI MONOSTORÁBAN, AME-
LYET 1084-BEN SZENT LÁSZLÓ
KIRÁLY MEGERŐSÍTETTE, MAJD
1100 KÖRÜL ÁLMOS HERCEG
KŐBŐL ÁTÉPÍTTETTE, Ahol
ÉVSZÁZADOKON ÁT ÓRIZTÉK
SZENT ISTVÁN KIRÁLY
JOBBJÁT.

ENNEK EMLÉKÉT ÓRZI MÁIG
SZENTJOBB KÖZSÉG.

E TÁBLÁT KEGYELETTEL ÁLLÍTTATTA 1993-
BAN: TEMPFLI JÓZSEF PÜSPÖK ÉS
SZENTJOBBI APÁT,
AZ ERDÉLYI KÁRPÁT EGYESÜLET ÉS
AZ EMLÉKHELY BIZOTTSÁG

A római katolikus harangozóház (1872–1999)

A harangozóház, a plébánia közvetlen szomszédságában van. A telek és rajta egy ház, istálló, kút, Papp János szentjobbi lakos tulajdona volt. 1872-ben vásárolta meg az egyházközség, Bunyitay Vince idejében. A házban volt két szoba, konyha, éléskamra, raktár. A padozat föld volt.

Ezt a régi házat 1947-ben, Gahér Mihály plébánossága idején, lebontják. Az új épülethez szükséges anyagokat, részben a régi ház és istálló lebontásából, részben új anyagok beszerzéséből nyerik. Az új épület már a mai kor követelményeinek próbál megfelelni, nagyjából.

Az elmúlt 70 évben két, a Rotter és Rauch, harangozó dinasztia kezében volt a szolgálat. Mindkét család lelkiismeretesen eleget tett és tesz feladatainak.

A plébánia fiókegyházai (filiálisai)

Az 1728-ban megalakult plébánia az elején csak a saját területén lévő hívók lelki ügyeivel foglalkozott. Később egyre több fiókegyház tartozott hozzá.

1880-ban összesen 20 fiókegyháza volt. Ezek: Bogdán-Szovárvégy, Csanáros, Csohaj, Csujafalva, Cigányfalva, Farnos, Fegyvernek, Hagymádfalva, Hőke, Kistótfalu, Kövesegyháza, Nadántelek, Sárszeg, Szentimre, Szentmiklós, Szarkó, Tataros, Deszkás, Kecskéhát és Széles. Egyik másik fiókegyház 15 km távolságra is van az anyaegyházától!

Vallás alapján – három évben – a megosztás így nézett ki: (anyaegyház /fiókegyházakkal)

Vallás év	Római kat.	Görög kat.	Görög keleti	Ágostai evengél.	Református	Zsidó izr.	Baptista	Összesen: megjegyzés
1880	830/1448	20/3563	40/3359	4/14	396/2292	35/281	-/?	1355/10957 Schematizmus
1896	930/?	31/?	29/?	3/?	381/?	79/?	18/?	1453/? Schematizmus
1929	1320/1809	20/2937	16/249	6/6	320/1705	60/180	46/138	1788/7094 Schematizmus

1929-ben, a fiókegyházak száma 15-re csökken. Kiesik nyolc: Bogdán-Szóvárhegy, Csohaj, Cigányfalva, Farnos, Fegyvernek, Kistótfalu, Szentimre és Tataros. Megjelenik három új: Felsőtótfalu, Görbesd és Etelkavölgy.

Az 1995-ös Schematizmus szerint, már csak egyetlen egy fiókegyháza maradt: Biharcsanáros. Kb. három kilométerre van Szentjobbtól. Ott is mindössze csak 95 hívővel. Szentjobbon 806 római katolikus él.

Schematizmus

A jelenlegi, egyetlen egy fiókegyház, Biharcsanáros templomépítése a következőképpen alakult: 1913. május 12-én, Bernát Péterné, született Oszacki Teréz helybeli hívő, 36 négyszögöl (kb. 120 négyzetméter), telket adományozott kápolna építése céljából.

1928. április 9-én, a kis telekre egy haranglábat építettek. Ezt egy kis 30 kg-os harangocskával látták el. Elébe egy kereszt került.

1936-ban, a telekre egy kis kápolnát emeltek. A tervet Czimbalmos László szentjobbi káplán készítette. Az oltárt dr. Pop József apát adományozta a kápolnának.

Az oltárképet dr. Pop József apátkanonok, a szentjobbi apátság jövedelméből állta. A festmény Szent Józsefet ábrázolja, bal karján a gyermek Jézussal. Minden vasárnap és ünnepnap van mise a kápolnában.

Időközben, egy kis tornyocskát is kapott a templomocska.

A kápolna jelenlegi papja a szentjobbi T. Bogdán István plébános.

REFORMÁTUS EGYHÁZ – 1557–1999

A szentjobbi gyülekezet, születésének pillanatától, amely az 1557-es évre tehető, evangéliumi tűzzel fűtött egyház lett. Egyházuknak ereje nem függött soha tagjainak számbeli mennyiségétől, hanem a tagok belső buzgóságától, áldozathozatalától. A fentiekből láttuk, hogy Szentjobb 1557-ben reformáltatott. Nagy segítséget adott ennek a városnak és várnak két erdélyi fejedelem: Bocskai István és Rhédey Ferenc. Báthori Zsigmond fejedelem 1596. október 2-án Bocskai

Református parókia – épült 1981-ben

Istvánnak adományozta Szentjobbot. Majd ennek halála után, 1607-ben Rákóczi Zsigmond fejedelem a Rhédeyeknek ajándékozta a várost, a várat, a hozzájuk tartozó összes birtokkal együtt. Ez utóbbi, 1619-ben, egy jobbágytelket adományozott Székelyhídi Jánosnak, az akkori lelképásztornak. Egy egyházkerületi jegyzőkönyv szerint Szentjobb már 1734-ben anyaegyház.

A reformátusok templomai: 1557-, 1721- és 1801-ben épültek. A szentjobbi református gyülekezetnek a kezdettől mostanáig összesen három temploma volt.

Dr. Borovszky Samu említi könyvének 150. oldalán, hogy az első templom már 1557-ben megszületett. Igaz, egyszerű, kicsi, sövényfonatú, paticsfalú volt, de a célnak megfelelt.

Egyes források beszélnek arról, hogy a Rhédeyek 1621-ben építettek egy református templomot, a több mint félévezredes kőmonostor helyére. Ez a jelenlegi temetőben ott állott, ahol ma egy nagy kőkereszt jelzi a volt monostor helyét. Rhédey Ferencet is ide temették egy hatalmas márványtumbába. Ide került felesége, Károlyi Kata is. Ezt a

templomot a törökök az 1661-es harcokban állítólag földig rombolták. Ennek ellentmond – más források alapján az a tudósítás –, hogy az utolsó fejedelem, aki a szentjobbi monostort és templomot utoljára kijavíttatja, helyreállíttatja, szinte a régi fényébe helyezi vissza, az maga Rhédey Ferenc fejedelem volt.

Az általam számított második templom 1721-ben épült fel. Mivel az eklézsia még akkor is elég szegény volt, akkor sem tellett, csak egy ugyancsak sövényfonatból, paticsfalból épített templomra. Kinézésre éppen olyan volt, mint az 1557-ben épített, csak valamivel nagyobb.

A reformátusokká vált katolikusoknak sem volt már tíz éve templomuk, mert 1711-ben a várral együtt a levegőbe röpítették az osztrákok, a várban lévő gyönyörű, nagy kőtemplomukat is. Ez a templom 80 évig szolgálta a gyülekezetet (lásd a könyv hátlapját).

A lélekszám növekedése miatt 1801-ben – Rác Ferenc kurátorsága idején – elhatározták, hogy egy végleges, kőtemplomot építenek, toronnyal együtt. Az új templom tíz év alatt készült el. 1811-ben tartották meg a hivatalos átadást, megáldást, Czaholi József kurátorsága idejében.

Az első harangja már az átadás évében elkészült. Felirata: „Judith me Georg Cseregi in Tasnád, 1811.” Egymászás volt. A következő tíz év múlva (1821-ben), lett a toronyba húzva. Ez utóbbinak 25 font súlya volt. Az első világháborúban az egyiket elvitték és beolvasztották ágyúgolyónak. Ma csak egy harang szolgálja az egyházközséget.

A szentjobbi református egyház tulajdonában van egy aranyozott, ezüst fedeles serleg, melyet 1667-ben Füstös Máté zászlótartó ajándékozott az egyházközségnek.

Dr. Barcsa János: A Tiszántúli Ev. Ref. Egyházkerület történelme, Debrecen, 1906, című műve 339. oldalán ezt írja: „a szentjobbi református gyülekezet első paplaka 1788-ban készült el.” Ennek viszont volt egy kis előzménye is.

A fent említett, 1788-as év előtt is kellett legyen parókiája. (Levéltári adatok hiánya miatt azt nem tudjuk pontosan, hogy mikor épült és hogy nézett ki. Következtetés: az első parókia 1679 és 1734 között épülhetett.)

Az 1788-ban épült paplak nagyon rövid életű volt. 73 év után – 51-ben – újat kellett építeni helyette. Ez utóbbi volt a harmadik. Ez napjainkig, 1981 áprilisáig, 130 éven át szolgálta a gyülekezetet. Ezt,

fennállása idején toldozták-foltozták, magasították-javították, de az idő vasfogának nem tudott ellenállni.

1979. január 1-jén a gyülekezet úgy határozott, hogy a régi parókia épületét le kell bontani és helyette újat kell építeni.

A helyi berettyócsohaji községi néptanács 1979. július 26-án beleegyezik abba, hogy új, emeletes parókia épüljön. A kivitelezési terv, a Bihar megyei tervezési intézménynél 1980. március 13-ára elkészül. A kiöregedett épület lebontására 1981. áprilisában kerül sor.

Az új épület felhúzására, az építkezési engedély 1980. szeptember 23-án lett kiadva, a Bihar megyei néptanács végrehajtó bizottságától. (Ez lett az egyházközség negyedik parókiája.)

Az új, egyemeletes parókia és lelkészlak építése 1981. április 28-án kezdődött, augusztus 22-én már be is fejezték. A korszerű épületet a helyi mezőgazdasági termelészövetkezet kőműves- és ács csoportja építette fel a régi parókia helyére. Tagjai voltak: Erős István, A. Matiz József, B. Matiz József, Dzsindzsa Gyula és Csilik János.

Az épület terv szerinti, költségvetési ára 188 500 lej volt. (Ez még az 1989-es év előtti stabil lej volt.) Az építő 43 ezer lejt kért az épület felépítéséért, amiből 30 ezer lej az öt mesteré 13 ezer lej a termelészövetkezeté lett.

Az egyházközség lelkészei – 1600 és 1880 között, a levéltani adatok alapján – a következők voltak: 1604-ben **Diószegi Mihály** volt helyi esperes, **Makodi János** 1744–1745, **Hollósi György** 1745–1754, **Győri József** 1754–1757, **Komáromi Pál** 1757–1760, **Medgyesi László** 1760–1767, **Vass János** 1767–1770, **Gálfi Péter** 1770–1771, **Gyöngyösi István** 1771–1779, **Derecskei József** 1779–1780, **Szelek György** 1780–1789, **Kobai János** 1789–1790, **Földesi N. György** 1790–1802, **Csiszár György** 1802, **Imre János** 1803–1808, **Kolmár Lajos** 1808–1813, **Végh István** 1813–1819, **Imre János** 1819–1825, **Szinai István** 1825–1830, **Szűcs Péter** 1830–1851, **Nemes Sándor** 1851–1852, **Bán Sándor** 1862,... **Bán Sándor** 1877-ben.

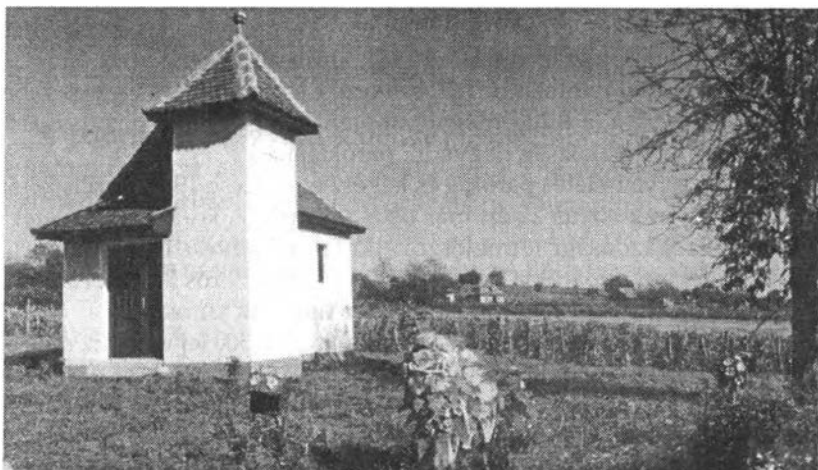
Századunkban, 1930-tól napjainkig következő lelkészek szolgálták a gyülekezetet: **Sallay Lajos** 1930–1958, **Varga Ferenc** 1959, **Mezei Tibor**, **Kádár István**, **Vékony Mihály**, **Kosztai Endre**, **Tar Ferenc**, **Nagy Julianna**, **Gellért Gyula** 1978–1990, **Szatmári Ferenc** 1991–1995 és **Vincze Zoltán** 1995-től.

A református egyház tulajdonában egy nagy, aranyozott, ezüst-fedeles serleg van, melyet 1667-ben Füstös Máté zászlótartó

ajándékozott az egyháznak. Ez is meg van. Féltő gonddal és szeretettel őrzik a késői utódok, még ma is.

Egy 19. századi pecséten három búzakalász, egy szőlővesszőn három fürt szőlő és Sz. Jóbi ref. Sz. Ekklesia körfelirat látható.

A református temetőkápolna (halottasház) nemes versengés eredményeként épült fel 1994-ben.

BAPTISTA GYÜLEKEZET

Megalakulása és az imaház felépítése

1889-ben itt járt egy vándor, Bíró Péter nagyváradi lakos, aki egy este szállást kért Szőke Sándor kerékgyártó mestertől. Befogadták. Lefekvés előtt énekelt, Bibliát olvasott és imádkozott, azután sokáig elbeszélgettek a Szentírásról. Reggel megismételte esti cselekedeteit.

E magatartás mély benyomást gyakorolt Szőkéékre.

1891-ben újabb igehirdetők érkeztek Nagyváradról.

1892-ben a Szőke házaspár és Varga Bálint szentjobbi lakosok megkeresztelkedtek Diószegen, Kornya Mihály testvér által. Ez lett az első baptista gyülekezet Szentjebbon (három taggal). 1893-ban öten lettek bemeztve.

Az első keresztelő Szentjebbon 1894-ben volt. Iván Mihály, Lakatos Sándor, Balogh Imre, Szegedi Zsuzsanna és Maták Margit lett a

Berettyóban alámerítve. Ugyanebben az évben özv. Balogh Imréné és Fodor Bálint lett megkeresztelve Poklosteleken, ugyancsak a Berettyóban. Szalontáról Nagy Lászlóné költözött férjével Szentjóra. Így a tagok száma 17-re emelkedett. 1896-ban a tagok száma ekkor 19 lett.

Az első baptista házasság 1897-ben kötött Mikó Sándor és Molnár Rozália között.

Az első Úrvacsoraosztás 1900-ban volt.

Az első világháború után 34-en keresztelkedtek meg. 1930-ban a tagok száma már 80-ra emelkedett. Ez volt a szentjóri baptista felekezet fénykora.

1952-ben volt Mikó László házasságkötése, 1975-ben, rá 23 évre leánya, Márta is összeházasodik Gál Zoltánnal.

Ekkorra a tagok száma 13-ra esik vissza. Ma heten vannak.

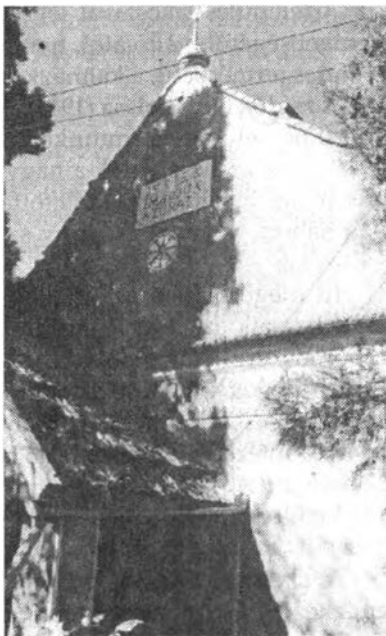
Kezdetben az összejövetelek magánházaknál voltak megtartva. 1898-ban megvettek egy telket melyen 1900-ban befejezték a kétértemes imaház építését. A teljes költséget a tagok viselték és a szükséges munkálatokat is ők végezték el. Ekkor a gyülekezetnek 27 tagja volt.

A gyülekezetnek ma is ez az imaháza.

Körzeti munkás kb. 16 helységről járt Szentjóra. Általában a szomszéd falukból jöttek, de volt köztük nagyváradi, hegyközsáldobágyi, nagyszalontai, sőt ippi is.

Helybeli felavatott munkás kettő volt eddig: Szőke Sándor, a kezdet kezdetétől és Mikó József, aki 1959-ben Úrvacsoraosztó diakónussá lett előléptetve.

Az elmúlt 110 év alatt négy gyülekezet vezető volt: Szőke Sándor, legidősebb Mikó József (aki 90 éves koráig állt a gyülekezet élén), Mikó Lajos (aki egy idő után Poklostelekre távozott), és végül a ma is tevékenykedő id. Mikó József.

Baptista imaház – épült 1900-ban

ZSIDÓ HITKÖZSÉG

A zsinagóga és a rabbilakás felépítése (1888)

Az izraeliták 1880 előtt jelentek meg Szentjobbon. (Első letelepedésükről nincs adat). Galíciából költözött egy kicsit délnyugatra, tíz család, 1888-ban.

1880-ban 35-en voltak, 1896-ban 79-en. Olyan erős pénzügyi háttérrel rendelkeztek az újonnan érkezettek, hogy – a helyiek besegítésével – érkezésük évében zsinagógát építettek. Ugyanabban az évben a rabbi- és sakterlakást is felhúzták.

1929-ben már 60-an voltak. Felosztották maguk között az érdekzónát. 1944-ben már csak 3 falusi vegyeskereskedő, 1 kocsmáros, 1 hentes és mészáros, 1 bádogos, 1 szabó, 1 orvos, 1 apátsági intéző és 1 rabbi (sakter) család volt köztük. Ekkorra a családok száma is tízre zsugorodott.

Összesen 37 személy volt. 18 éven aluli gyermek 14 volt köztük.

A település lakosaival teljes volt az egyetértés, függetlenül azok nemzetiségétől, vallásától, nemétől, foglalkozásától. Békés, nyugodt, csendes természetű, alkalmazkodó emberek voltak mindannyian.

A zsidók elhurcolása (1944). A második világháború idején, közülük 4 férfi német kényszermunkára került. Az otthon maradt 33 személyt 1944. május 5-én elvitték a nagyváradi gettóba, majd valamennyit az auschwitzi haláltáborba szállították. Onnan – a csodával határos módon –, a háború végén, egy leány szabadult meg. 32-en lettek Auschwitz áldozatai.

Itt megörökítem az utókor számára nevüket, foglalkozásukat és családtagjaik számát: 1. Grünblatt Adolf kiskereskedő, 4; 2. Berger Lipót kiskereskedő, 6; 3. özv. Klein Mózesné kocsmáros, 2; 4. Müller Ernő bádogos, 4; 5. Moser Izidor rabbi és sakter, 4; 6. özv. Deutsch Ignácné kiskereskedő, 3; 7. özv. Klein Gáborné férfiszabó, 5; 8. Goldstein Sándor apátsági intéző, 5; 9. Fischer Ernő hentes és mészáros, 1; 10. Kirschenbaum Mihály orvos, 4.

Velük együtt, lassan-lassan elenyészett a zsinagóga és a rabbi (sakter) lakás is.

A szentjobbi zsidókra ma, a szülőfalumban, csak a temető emlékeztet. Gondozott sírjaikat egy zsidó szervezet időnként rendbe szedeti.

OKTATÓ- ÉS NEVELŐTEVÉKENYSÉG A reformációtól napjainkig (1557–1999)

1061 és 1556 között a tanítás Szentjobbon, az ott lévő két szerzetesrend – bencések és pálosok – feladata volt. Minden fenntartás nélkül mondhatjuk, hogy becsületesen eleget tettek ezen kötelezettségüknek is. Közel egy félezred éven át.

1557-től, a reformáció szentjobbi térhódításával új helyzet állt elő. A helybeli protestáns gyülekezet – születésének első pillanatától –, az iskolát drága kincsnek, „veteményes kertnek” tekintette. Tudták, hogy a gyülekezet virágzását, megerősödését, csak az evangélium szerinti, keresztény neveléssel segíthetik elő. Be is indították az oktató- és nevelőmunkát, mindjárt az első évben. Az osztályok vegyesek voltak, lányok és fiúk együtt tanultak. Sőt, több osztály egy tanteremben. Az új hitben való nevelés, oktatás – sajnos – 1948-ig tartott. Az akkori tanügyi reform alapján az összes felekezeti iskolát megszüntették. Természetesen, a szentjobbi református iskolát is. 391 éven át működött sikeresen.

A római katolikus oktatás és nevelés – a ránk maradt dokumentumok szerint – csak 137 évi kényszer szünet után indulhatott újra, 1793-ban. 1909-ig itt is vegyes és összevont osztályok működtek. Hasonlóan a fenti esethez, egy tanteremben több osztály is tanult.

1909-ben a leányok, a Páli Szent Vincéről nevezett irgalmas rendi nővérek – szeretet leányai – zárda-iskolájába kerültek. A fiúk, maradtak a régi iskolájukban. Ez a római katolikus plébánia mellett volt. Mind a leány-, mind a fiúiskola, csak 1948-ig működött. Ugyanis akkor – a tanügyi reform értelmében – mindkettőben megszűnt a felekezeti oktatás. 155 illetőleg 39 évi működés után. Időközben, 1923-ban – Trianon után – a román kormány elrendelte, hogy minden felekezeti iskolát fenntartó egyházközség, a tiszta katolikus falvakban is, saját költségén román nyelvű elemi népiskolát kell létesítsen. Ekkor indult be a Felső utcai „régii állami iskolában” a román nyelvű oktatás. Ide csak a római katolikus fiúiskolából az ötödik osztályosok kerültek. Ez 1940-ig – a bécsi döntésig – működött. Akkor megszűnt, de 1944 végétől újra indult a régi formában.

A tanügyi reform óta – 1948 – csak állami elemi népiskola létezik Szentjobbon. A teljesen 100 százalékos magyar nyelvű osztályok mellett létesítenek román nyelvű osztályokat is, ha van rá igény és kérés. Ezekbe az osztályokba csak egy pár gyerek jár. Főleg a hivatalból, a településre helyezett állami alkalmazott szülők gyerekei ezek. De néha, egy-egy szentjobbi szülő gyereke is közéjük kerül.

Most lássuk a különböző iskolákat, egy kicsit részletesebben.

A REFORMÁTUS ELEMI ISKOLA (1557–1948)

A református egyházban az iskola azt a szolgálatot tölti be, mint a családban az édesanya.

1556-i Kolozsvári Országgyűlés kimondta, hogy a reformáció miatt elnéptelenedett római katolikus egyházi javak és birtokok használtassanak fel szent célra és iskolák állítására. Az 1567-i debreceni zsinat elrendeli a falusi iskolákban a Káténak, az Apostoli hitvallásnak, az Úr Imádságának és Tízparancsolatnak megtanítását; s ezek elengedhetetlen feltételét: az írást és olvasást.

Hogy volt református iskola Szentjobbon és benne oktatás, az bizonyos, nyilvánvaló. De arról nincs tudomásunk, hogy milyen fokon folyt a tanítás.

Ahol református egyház alakult, ott tüstént iskolát állított fel a gyülekezet. Azt is tudták, hogy csakis a tudással, a tudomány által felvilágosított hívekkel harcolhat a vakhit, a babona, a butaság szülte erkölcstelenség, erőszak ellen. Csak az írni, olvasni tudó, Bibliában járatos hívek lehetnek jó keresztények. Ezért lett az iskola erős vára a református egyháznak, s mint ilyet védték, ápolták és virágoztatták a dicső elődök, nagy áldozatok árán is.

Bocskai István erdélyi fejedelem, a szentjobbi vár ura, nemcsak a várra, de a tudomány bástyájára, az iskolára is nagy gondot fordított.

Bethlen Gábor is gondoskodik az elemi iskolák anyagi segítségéről. Az 1624-es országgyűlés még a jobbágy gyermekeket is védelmébe veszi a földesurakkal szemben, ha azok ki akarnák venni őket az iskolából.

A szentjobbi tanulók az iskola elvégzése után a Nagyváradi Kollégiumba folytatták tanulmányaikat. Eme híres iskola falai között tanítottak: Sásváry Gergely, Károlyi Péter, Alvinczi Péter, Mártonfalvi György és mások.

A 18. században Mária Terézia, majd II. József uralkodása alatt, a Tiszántúli (debreceni) Egyházkerületben – ahova tartozott Szentjobb is – külön imádságot mondtak, minden vasárnap, az anyaszentegyház „veteményes kertjének” megmaradásáért.

1843-ban a szentjobbi református iskolában a tanulók száma összesen 23 volt, ebből 10 leány és 13 fiú.

1557-től, századunk elejéig több iskolaépület volt. A legutóbbit – amely még ma is megvan – 1905-ben építették, nagyobb részt a református hívek anyagi hozzájárulásából. Egy nagy tanterme volt. Ebben folyt, megszakítás nélkül az oktatás, nevelés, egészen 1948-ig. Ma óvodának használják.

Az iskolaépülettel egybe lett építve a tanítólak is. Az éppen Szentjobbon tartózkodó tanító ott lakott. Ugyanarra a telekre lett felépítve az iskola épülete a tanítóakkal, ahol az eddigi három templomból és parókiából az utolsók is fel lettek építve.

A régebbi tanítókból csupán egynek a nevére akadtam. Ez egy bizonyos Szilágyi Dániel volt, aki 1865-től tanított Szentjobbon.

Századunkban összesen négy tanító tevékenységéről van tudomásunk. Ezek a következők voltak: 1. Tollas István, 1910–1920; 2. Ladányi Károly, 1920–1925; 3. Koós Gyula, 1925–1926 és 4. Várad Ferenc, 1926–1948.

RÓMAI KATOLIKUS ELEMIS ISKOLÁK (1793–1948)

Az 1948-as nyári tanügyi reformig Szentjobbon, két római katolikus iskola létezett:

1793–1909 között volt egy vegyes leány- és fiúiskola, összevont osztályokkal; ez 1948-ig fiúiskola lett.

1909–1948 között működött egy új, modern iskola, kizárólag leányoknak, összevont osztályokkal, (a zárdában).

Római katolikus leány- és fiúiskola (1793–1909), utána 1948-ig csak fiúiskola. 1793-ban, egy szerény nádfedelű hajlékban indult meg újra, a római katolikus gyerekek oktatása, 137 év kényszerszünet után. Ez részben a kegyuraság (apátság), részben a hitközség áldozatkészségéből létesült. (A római katolikus plébánia és templom mellett volt.)

1817-ben az apátság szerződést kötött a plébániával, és az akkori tanítóval. (A szerződést Kőműves Ignác, „a város híres nótáriusa”

készítette.) A kántortanító jövedelme a következőképpen szabályoztatott (kultúrtörténeti emlék):

„– Minden tanuló után, a szülő fizet 84 koronát, évenként.

– Az uradalomtól kap: 12 öl fát, 40 rhénes forintot, 10 köböl kétszerest, 9 kiscseber és 34 itcze lefejtett bort.

– A Szóvárhegyi 800 öl szőlőt maga a tanító műveli meg.

– Az iskolai javításokat a hitközség tartozik elvégezni.

1831-ben a tanköteles gyerekek száma 50: 30 fiú, 20 leány.”

1888-ban az iskola nádfedésű tetőzete teljesen ki lett cserélve, cseréptetőre.

1906. október 9-én óriási tűz ütött ki az iskola területén. Kigyulladt a takarmánykazal. A nagy szél miatt a tűz átcsapott a szomszédos plébániára is. Csak a lakosok hősie helytállása mentette meg a két intézményt.

1909-ben átalakult tiszta fiútagozattá.

1912-ben, a hitközség költségén, nagyobb javítást és átalakítást végeztek az iskolaépületen és a kántortanító lakon. Ez utóbbit egy szobával növelték. A széles és hosszú folyosó egy részéből iskolai szertárt létesítettek. A tanító szobáit és a tantermet lepadlózták. Az udvaron új kutat ástak. A kitermelt sóderből, járdát csináltak és a felesleget szétszórták az iskola udvarán. A következő nagyobb karbantartási munkálatokat 1924 nyarán eszközölték.

1923-ig, ebbe az iskolába járt minden római katolikus fiú iskolás gyerek, első osztálytól, a legmagasabb osztályig (V., VI., VII. vagy VIII. osztályig, attól függően, hogy bizonyos időkben, a mindenkori Tanügyminisztérium hány osztályban szabta meg az elemi népiskolák osztályszámát).

Kormányrendeletre, meg kellett alapítani a szentjobbi román nyelvű elemi népiskolát.

Ettől kezdve, ez az iskola négyosztályossá vált.

1938 szeptembere óta a román tanügy nem engedte meg, hogy a tanköteles római katolikus fiúk beiratkozzanak a meglévő és működő római katolikus fiúiskolába. Ez megismétlődött 1939 őszén is. Így próbálták elsorvasztani ezt az iskolát. Nagy volt az elkeseredés a tanköteles gyerekek szüleinél. Ebben a két évben, akik belestek abba a korosztályba, csak a Felső utcai román nyelvű állami népiskolába iratkozhattak be.

1940-ben a bécsi döntés után csere történt, a Felső utcai volt román nyelvű V–VII. osztálya és a római katolikus fiúiskola I–IV. osztálya között.

Az 1944–1945-ös tanév a háború miatt nagy késéssel kezdődött. (Szentjobb 1944. október 16–23. között hadszíntér volt.) Később Észak-Erdély újra visszakerült Romániához. Minden maradt a régi, 1948-ig, amikor az ország összes felekezeti iskoláit megszüntették.

Az iskola épülete ma már nem létezik.

1878 óta a következők oktattak ebben az iskolában: Hoóz Szilveszter 1878–1920; Bányai József 1920–1923, 1925–1927; Márk Endre 1923–1925; Ruff Géza 1927–1944; Mészáros József 1944–1945; Püspöki András 1945–1948.

RÓMAI KATOLIKUS LEÁNYISKOLA – ZÁRDA (1909–1948)

Nagyvárad felől a Szentjobbra érkező – átkelve a volt malomcsatorna betonhídján – jobb oldalt a két templomot (római katolikus és reformátust), valamint a régi apátsági kastélyt észleli. Bal oldalt a többszintes, évszázados malmot, a teljesen új, emeletes, modern

Az 1909-ben épült volt római katolikus leányiskola a zárdával

gátörházat, a pékséget és cukrászdát, valamint egy különleges, szép, nagy, impozáns, de földszintes épületet lát, homlokzatán kereszttel. Ez utóbbi, a Páli Szent Vincéről nevezett irgalmas nővérek (szeretet leányai) zárdája. Ebben fejtették ki áldásos működésüket, kerek negyven éven át az apácák, oktattva, nevelve, tanítva a szentjobbi római katolikus leányokat. Az épület egyben elemi leányiskola is volt. Az irgalmas nővérek az akkori apátkanonok, Fraknoi Vilmos hívó szavára, a nagyváradi megyés püspök engedélyével jöttek Szentjobbra.

Volt külön gazdasági udvar, kert, megfelelő és szükséges épületekkel. Ott helyben, közvetlenül a zárda-iskola szomszédságában.

Az iskola-zárda-gazdasági komplexumot az apátság építette. Az apácák fizetését, az egész létesítmény működését, fenntartását és javítását, szintén az apátság vállalta, saját jövedelméből.

Az épület alapkövét- emléksorokkal – 1907. október 30-án helyezték el (a hegy felé eső épületsorokban). Az egyik tantermet 1909. szeptember 7-én adták át. A másikat 1911. szeptember 27-én.

Ebben az évben tartják meg nagy ünnepséggel a hivatalos átadást. Ekkorra érkeznek meg az első Páli Szent Vincéről nevezett irgalmas rendi (szeretet leányai) apácák, köztük két diplomás tanítónő. Ezek: Pacen Angella főnöknő, Benedikovics Jolán és Sorei Ilka tanítónők.

A zárdának volt házikápolnája is. A mindenkori apátok minden reggel itt mondták el a kötelező szentmisét.

Két tanterem állt a nővérek rendelkezésére. Az egyikben az I. és II. osztályosoknak, a másikban III–VII. osztályos tanulóknak volt tanítás. A két tanítónő kimondottan csak az oktató, nevelő tanítómunkára fordította minden idejét, energiáját, képességét.

Kitör az első világháború. Gyűjtési akció a fronton harcoló katonáknak. Összegyűlt (a nővérek irányításával) 170 lepedő, 85 törölköző, 16 pár alsóruha, 9 párna. Kézimunka órán – a nagyobb leányok – ugyancsak a tanítónők segítségével és vezetésével kötöttek: 50 db. meleg hósapkát, 39 pár térdvédőt és 38 pár érmelegítőt.

1919. szeptember 19-én, a Szentjobbon lévő három apácát áthelyezték Trencsénbe, a Felvidékre, mert mindhárman beszélték a szlovák nyelvet. Helyettük Csurgóról hoztak újabb hármat. Ezek: Bayer Klára főnöknő, Suly Vilma és Várterész Katalin Mónika okleveles tanítónők.

1923–1924-es tanévben, kántortanító híján – ugyanis Márk Endrét katonai szolgálatra hívták be – a római katolikus fiúk tanítását is az

irgalmas nővérek végzik, nagy örömmel és lelkesedéssel. Várterész átvette az I. és II. osztályos fiútanulókat, Suly pedig a III–VII. osztályosokat.

1924. április 2-án, az új agrártörvény értelmében, a zárda-iskola is megkapta a 16 kataszteri hold földet.

1937-ben az 1919-ben odahelyezettek elhagyják a községet. Helyettük, most már Nagyváradról helyeznek ki négy irgalmas nővért. Ezek: Antal Karola okleveles tanítónő, aki a felsős elemistákat tanította; Kovács Valéria, akinek az alsósok jutottak; Bardócz Adél kisegítő, mindenés és Szilágyi Wartburga kiszolgáló, szakács, gazdasági szakértő és végrehajtó.

A tanítás e nagyszerű, új létesítményben, sajnos csak 1948-ig, az úgynevezett tanügyi reformig tartott. Akkor ugyanis megszüntették az összes romániai felekezeti iskolát. Rá egy évre, 1949. augusztus 15-én, a női és férfi szerzetesrendeket is feloszlatták. Így öt nap múlva, a faluban oly nagy tiszteletnek és szeretetnek örvendő kedves nővérek kényszerű távozása bekövetkezett.

Az épület, a tanügyi reform után is iskola és egy tanár család lakása maradt.

Az 1989-es rendszerváltás után, a nagyváradi római katolikus püspökségnek sikerült az egész épületet visszaszereznie. A Kinder-tojás-gyár települt az épületbe. Jelenleg, több mint száz asszonynak, leánynak ad munkalehetőséget.

ROMÁN NYELVŰ ÁLLAMI ELEMIS NÉPISKOLA (1923–1940, 1944–1948)

„**Trianon szülötte**”. A kinevezett és idehozott tanító Dimitrie Suru volt. A tanító jóindulatához semmi kétség nem fért. De, ahogy ő egy szót sem tudott és nem is értett magyarul, úgy a keze alá került V–VII.-es római katolikus fiúknál is ugyanaz volt a helyzet, a románossal. Az ebbe az iskolába kerülő fiúknak otthon nem tudtak segíteni, mert Szentjóbbon senki sem beszélt a román nyelvet.

1938-ban és 1939-ben ki akarták terjeszteni a román nyelvű oktatást. A római katolikus fiúiskolának megtiltották, hogy új osztályt indítson.

Négy éven át szünetelt a román nyelvű oktatás, 1940–1944 között, a bécsi döntés következtében.

A késve kezdett – háborús okok miatt – 1944/45-ös tanévtől kezdve, újra bevezették, illetve folytatták ezt a tanítási formát 1948-ig.

MAGYAR ÉS ROMÁN NYELVŰ ÁLLAMI ISKOLA (1948–1999)

Magyar nyelven minden évben indítanak új osztályt. Egyelőre még van annyi gyerek. Román nyelven csak abban az esetben, ha van igény és kérés.

A tanításban elért eredményre, különösen három tényező hat pozitívan:

1. Minden alsó osztálynak (I–IV.), van külön tanítója.

2. Az V–VIII. osztályokban minden tantárgyat más tanár tanít. Általában szaktanár. (Ritkán azért itt is előfordul, hogy nem szaktanár tanít, hanem helyettes, esetleg nem is diplomás.)

Megjegyzés: Összevont osztály a magyar nyelvű osztályokban még nem volt. A román nyelvű részlegén egyszer már megtörtént, hogy összevontak két osztályt.

3. A nyolcvanas évek közepén, átadtak a Felső utcai régi iskola mellett, egy teljesen új, korszerű iskolát.

Az 1948–1999 közötti időben a következő pedagógusok oktattak, tanítottak és neveltek a szentjobbi iskolában:

– **Tanítók:** Bódis Rozália, Erdélyi Etelka, Hanga Viorica, Medvéssy Erzsébet, Müller Ferenc, Nyíri Ibolya, Papp Erzsébet, Szabó Irén és Sillye Kálmán.

Az új iskola – háttérben a régi román nyelvű állami népiskola

– **Tanárok:** Bors Margit, Braun Emma, Covaci Ana, Csordás Margit, Demian Ovidiu, Erdélyi László, Gődér Sándor, Klósza Judit, Kovács Erzsébet, Mellan Éva Krisztina, Mészáros Mária, Mikó Zoltán István, Otravă Maria, Papp László, Potári Ilona, Román Ágnes, Tempfli József, Sínai Éva, Szabó Emese, Szabó Zoltán, Székely Erzsébet, Zaharánszky Vera.

– **Igazgatók:** Fábián János 1963–1974; Szebeni Ernő 1974–1980; Ille János 1980–1994 és 1995-től napjainkig; Kajó József 1994–1995.

(Ha véletlen valaki kimaradt, nem szántszándékkal lett kifejejtve, és elnézést kérek érte.)

A pedagógusi munka gyümölcse, ott is kimérhető, hogy a volt tanulók között hányan végeztek valamilyen magasabb szintű iskolát. Ilyen értelemben nincs miért szégyenkezniük a Szentjobbon tanulóknak. Ugyanis: gimnáziumot, vagy bármilyen középiskolát 131 végzett, ebből 45 otthon kamatoztatja tudását. Egyetemet vagy bármilyen főiskolát 38-an végeztek eddig. Ebből 9, szintén szülőfalujában próbál érvényesülni.

1940-ig, mindössze két szentjobbi születésű került középiskolába. Az 1940-es években Szentjobbról hét fiú és hat leány járt középiskolába. Óriási robbanás. A függelék két mellékletéből kiolvasható a következő: 1940-től számítva napjainkig, 131 középiskolát végzett szentjobbi van (ebből 45 szülőfalujában, 86 másutt gyümölcsoztteti tudását). Ezen időközben 38 egyetemet vagy főiskolát végzett (ebből 9 otthon, 29 pedig idegenben próbált szerencsét).

Szentjobb a 20. században egy szerzetest adott a római katolikus egyháznak, Rotter János Ferenc-rendi frátert és egy katolikus papot, Csilik Jánost.

A Páli Szent Vincéről nevezett irgalmasrendi nővérekhez (a szeretet leányaihoz), Szentjobbról heten kerültek. Ezek: Nagy Julianna (sz. 1901); Valnovszki Teréz (1902) a Madagaszkári Misszióba került, ott is halt meg; Nagy Mária (1910); Csornyánszki Margit (1923); Matiz Katalin (1924); Kubola Regina (1926) és Csilik Erzsébet (1927).

ÓVODA SZENTJOBON (1940–1999)

A Historia Domus 54. oldalán, 1913. június 4–5. Év végi iskolai vizsgálat cím alatt ezt találjuk: „Gyermek otthon létesítése lett javasolva. Az apácák ezt szívesen vállalták. 120 korona lett megszavazva nekik. A

helybeli Hitelszövetkezet 300+100 koronát ajánlott fel erre a célra. Szétszedhető sátort szereztek, lócákkal. Csak nyáron működik az otthon, mikor a szülők dolgoznak. Ugyancsak a felajánlott összegből vásároltak evőeszközöket, edényeket. Június 10.-én nyílt meg. 150–160 gyerek jelentkezett. A szülők minden gyerek után 30 kg. búzát vagy 5 koronát adtak.”

Az 55. oldalon újabb hír a „gyermekotthon”-ról. Íme: „1913. augusztus 13.-án, (vasárnap), volt a Gyermekek otthon első vizsgálata. A gyermekek három hónap alatt hihetetlen nagy ismeretre tettek szert. Dicséret ezért az apácáknak.”

Utolsó hír az óvodával kapcsolatban, 1915. június 1.: „A gyermekotthonba 222 gyereket írtak be. Érzik az óvoda hiánya.”

A két világháború között semmi hír az óvodáról. 1940-ben beindul az „igazi óvodai oktatás és nevelés” Szentjobbon is. A dada Szűcs Anna volt.

Az óvoda, az 1948. nyári tanügyi reform után, a volt római katolikus fiúiskola helyiségébe került, annak lebontásáig. Innen a volt református vegyes iskola épületébe költözött. Még ma is ott székel.

1960-ig az óvodába 120 gyerek járt, így négy csoportot tudtak működtetni. 1975-ig a létszám lecsökkent kb. 90-re, így a csoport szám is három lett. A leglátványosabb és egyben legszomorúbb csökkenés 1975 után következett be, amikor már csak két csoportot lehetett kihozni, de egy-egy csoportba már 30 gyerek se került.

Hol van az a dicső „ősóvoda” kor, amikor 222 gyerek is járt a „gyermekotthon”-ba? Egyszerre!

E nagyon fontos oktatási és nevelési munkában a következők tevékenykedtek:

– **Diplomás óvónők:** Fábián Sarolta, Pálfi Ilona, Fekete Terézia, Mészáros (Szilágyi) Erzsébet, Török Melánia, Benedek (Mikló) Julianna.

– **Dadák:** Bleszkán Olga, Szűcs (Dunai) Anna, Stollmár (Máté) Ilona, Nagy Julianna, Zatykó (László) Terézia, Czaholi (Braun) Margit, Kiss (Bajgyik) Julianna.

Az óvodában a kezdettől (1940) napjainkig állandóan a magyar volt az oktatási nyelv.

Az utóbbi időben a nemzeti öntudatra ébredő német nevű lakosok javasolták, hogy ezen a nyelven is legyen óvodai oktatás.

MEZŐGAZDASÁG

Szentjobb község (falu, város), megalapításától kezdve – 1061-től – mezőgazdaságból és erdőgazdálkodásból élt.

A mezőgazdaság két fő ága jelen volt régen is, és van ma is a településen, a növénytermelés és állattenyésztés.

Növénytermesztés

1998-ban Szentjobb 2337 ha összterülettel rendelkezett – erdő nélkül. Ebből: 1755 ha szántó, 237 ha legelő, 131 ha kaszáló és rét, 214 ha szőlős és gyümölcsös volt. Az összterület megoszlása, nagyság szerint, tulajdonosra vetítve a következő: 2 ha alatt 226, 2–5 ha között 201, 5–10 ha között 207 és 10 ha nagyobb felület 4 tulajdonosnak volt. Ez összesen 638 tulajdonost jelentett. Egy tulajdonosra átlagban csak 3,66 ha jutott. Ebből azt a következtetést vonhatjuk le, hogy Szentjobb, szegény község. E miatt kellett sok helyi lakosnak gazdagabb, szomszéd, román falvak földjén dolgoznia nyáron, főleg aratni. (Ez általában tizedében történt: minden tizedik kereszt vagy minden tizedik hold termése, vagy az össztermés tizede volt a bérmunkás családé). Egyesek harmadába is vállaltak földet művelni: ez főleg a kukoricára és a burgonyára vonatkozott. A legtöbb bérmunkás a közeli Berettyófarnas, Csohaj, Sárszeg és Biharcsanáros földjén vállalt munkát. (Aratáskor, reggel 3 órától este 11-ig kellett húzni az igát, más földjén, a rekkenő melegben, kevés haszonért. Ebben az akcióban az egész család részt vett, ötéves kortól felfelé.) A nincstelen (földnélküli), vagy kevés földdel rendelkező azt még kiegészíthette, szerencsére az apátságánál, mindennapos munkával (napszám). Így, minden szentjobbinak biztosítva volt egész évre a kenyere. Nálunk éhínség vagy nélkülözés nem volt sohasem.

Szentjobb önellátó község. Megtermeli a szükséges búzát, rozsot, árpát, zabot, burgonyát, kukoricát, babot stb. A fennemlített bérmunkásként szerzett termékek növelték a biztonságot. Ez vonatkozik az összes kertészeti termékre is. Köztesként nagy mennyiségű babot és tököt termelnek (főleg kukorica között). Így biztosítják a napraforgómagot is. Általában a kukoricatábla szélére vetik. Így sokszor az egész évi étolaj is biztosított.

Az ipari növények közül csak a kendert és a lent termelték. Az áztatást a Berettyó-folyó egy holt ágában végezték, a Hugaton. (Ha véletlen ebben az időszakban jött egy nagyobb eső, megesett, hogy a kenderáztató-ág vize belekerült az élő Berettyó-ágba. Ilyenkor a folyóban élő állatok – halak, rákok és más élőlények – jó része elpusztult. A feldolgozás: törés, dörzsölés, tilolás, fonás és szövés házilag történt. Ez jó alkalmat teremtett a téli, csoportos összejövetelekre. Főleg a fonás. Sok házasság itt vette kezdetét. A szövőszéket, szülőfalumban mindenki „esztóvátának” mondja ma is. Ezt a szót a Felvidékről Szentjőbbrá telepített szlovákok hozták.)

Annak ellenére, hogy a szőlős és gyümölcsös az összterületnek csak 10 százaléka, mégis ezek művelése számít „fő foglalkozási ágnak”. A település is erről vált híressé.

E vidék a legrégebb idők óta szőlőtermesztéssel is foglalkozott. Két fontos központja volt: Hegyközszentimre és Szentjobb. Mindkét helyen a bencés szerzetesek tanították meg a lakosságot a foglalkozási ágra. Fényes Elek 1851-ben a következő adatokat ismerteti: Szentimrén összesen 1172 hold szőlő, Szentjőbbon 900 hold – ebből 200 hold majorsági és 700 hold dézsmás. A szentjőbbi bencések már a 14. században is kereskedtek kitűnő minőségű borokkal. Fő felvásárló Debrecen városa volt

A Szent László által kiadott alapító oklevél három pincemestert, öt pintért-fatálcészítőt és számos vincellért biztosított az új apátságnak Szentjőbbon.

A bencés szerzetesek éltek is az adott lehetőséggel. Már az 1100-as évek elején fejlett szőlőtermesztést honosítottak meg. Erről, a nagy egyházi író Bunyitay Vince így ír: „... s a község tápláló dajkája a <hegy>, kétségkívül a szerzetesek gondja és ügyelete alatt változott át, rengeteg erdőből szőlőskerté s az ő veritékük harmatja és szeretetük napfénye mellett virágozzék fel”. (Bunyitay Vince: A váradi püspökség káptalanai s monostorai a püspökség alapításától 1566-évig, II. kötet, Nagyvárad 1883., 335. oldal.)

A szőlőtermelésnek, a borkészítésnek és -tárolásnak s annak kezelésének, évszázados hagyománya van Szentjőbbon. Ez ott, apáról fiúra szálló „tudomány”.

A pálos szerzetesek idejéből, az 1500-as első feléből ránk maradt hírekből tudjuk, hogy „Szentjobb kiváló borainak piacát Debrecen képezte”. Úgy látszik, hogy ők már akkor is jól tudták, hogy „a jó bor

palackba öntött költemény”. (Újabb bizonyítéka annak, hogy Szentjobbon a szőlőtermelés az 1500-as években is folytatódott!)

Mezősi Károly az 1692-es összeíráskor leszögezi: „Jó minőségű szőlő volt Diószegen, Vajdán, Szentimrén, Szentjobbon, Szentmiklóson, Nagykágyán és Jankafalván”.

Mezősi Károly: Bihar vármegye a török uralom megszűnése idején, 1692 című művében a szőlőművelésről ezt írja: „a szőlőművelés Bihar vármegyében, régtől fogva igen virágzó volt s a szőlőket a török hódoltság utolsó szakaszában is sokkal inkább karban tartották, mint a szántóföldeket”. (220. oldal).

„A hódoltság megszűnése után, a XVIII. század elején, a szőlőművelés ismét fellendült Bihar vármegyében.” (222. oldal).

„1720-ban már háromszor több szőlőt írtak össze, mint 1692-ben.” (223. oldal).

1891-ben a filoxéra az egész szőlőhegyet teljesen elpusztította. (Szentjobbon körülbelül 300 ha szőlőt érintett.) Az első amerikai vesszőt 1891. április 17-én ültette el Zelinka János plébános, jól megforgatott földbe, képzett vincellér felügyelete mellett.

1896 ősze: Első szüret a felújított szőlőhegyen.

1906-ban fejezi be a szőlőültetést a plébánia szőlőseiben, Kampell József debreceni segédlelkész.

1912-ben az egész nyáron és őszön esett eső nagy kárt okozott, a még elég fiatal, új, szőlőültetvényekben. Szentjobbon ilyen rossz, savanyú, keserű, fanyar ízű bor még nem volt. Igazi „savicka”. Ezt az „öttemberes bor”-ra mondják, amit csak úgy lehet meginni, ha az illetőt négy ember lefogja, kézzel-lábbal, az ötödik pedig erőszakkal beletölti. Ennél csak egy fokkal jobb a „guggolós bor”. Ezt olyankor szokták mondani, amikor valakit olyan borral kínálnak meg, amely valóban nagyon rossz. Az illető, a következő alkalommal a borosgazda ablaka alatt guggolva megy el, hogy meg ne lássák, és nehogy behívják bort inni.

Az elemi csapás folytatódott a következő évben is. 1913. április 15-én reggelre mindent kb. 15 cm-es hó borított. Ugyanabban az évben, szeptember 17-ének éjszakáján olyan vihar dúlt, hogy a szőlőhegyen 50 százalékos kár keletkezett.

Még 1915-ben is csak közepes termés volt. Mivel a férfiak nagy része a fronton van, a nők metszőollót, permetezőgépet, kapát ragadnak és az addig csak férfiak által végzett munkát megpróbálják elvégezni. És sikerült nekik. Addig ilyesmire még csak gondolni sem mert senki.

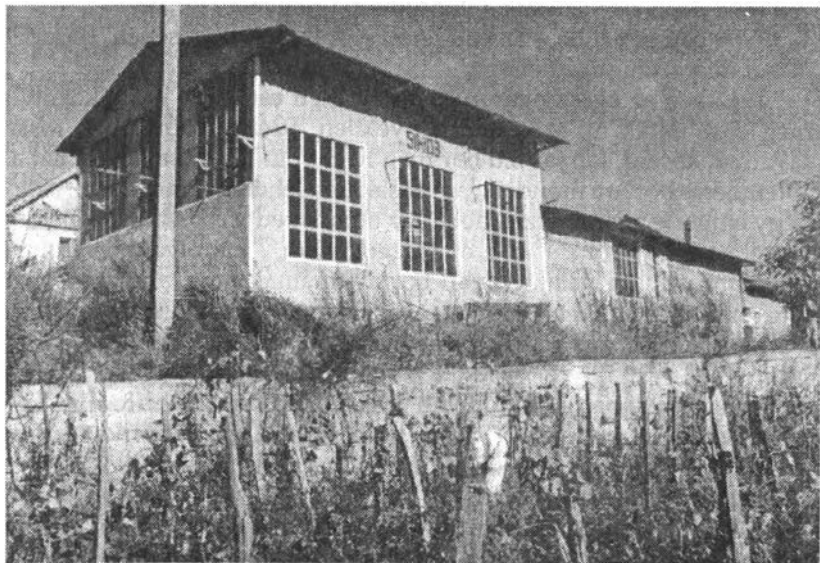
A csapássorozat folytatódik. 1926 tavaszán, márciusban, nyári meleg volt. A szőlő „erősen dolgozott”. Április 11-ről 12-re olyan fagy lett, hogy az egész hegyoldalt letarolta. Májusban egy nagy jégverés nemcsak a szőlőt, hanem az egész határt is elverte. Abban az évben nem kellett sem szüretelni, sem aratni.

1925. július 5-én a szőlőt a jég elverte. 100 százalékos a kár. Abban az évben sem kellett szüretelni! (Ilyen nagy kár csak 1887. augusztus 14-én volta szőlőben.)

1944 tavaszán Gahér Mihály plébános példát adott szőlőültetésben az egész falunak. 100–100 darab kétéves, háromlevelű és kövidinka, és 150–150 db, olaszrizling és furmint nemes oltvánnyal gyarapította szőlőjét.

Egy pár jellegzetes szőlődűlőnév: Csindova, Bigecs, Kónyoldal, Szóvárhegy, Ádámhegy, Csáky-hegy, Öreg hegy, Új hegy, Hangyás, Csucsány.

Jelenleg Szentjobbon körülbelül 285 hektár szőlővel beültetett terület van. (Az államosítás előtt, az apátságnek körülbelül 5 ha, s az iskoláknak

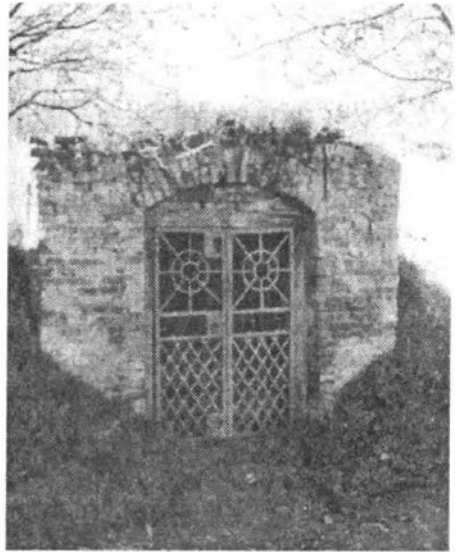
is kb. 5 ha volt.) Az apátság villanyhajtású szőlődarálója, vízajtású (víznyomáson működő) prése és hatalmas pincéje, gyerekkoromban mély hatást váltott ki belőlem. A pincegazdaságot az állam 1948-ban átalakította szőlőbegyűjtő, -feldolgozó és bortároló egységgé. A termelőszövetkezet megalakításáig (1959), a szentjobbi „híres hegyoldalon” termett szőlő majdnem teljes egészében idevándorolt. Ugyanis, olyan nagy szőlőbeadási adagot állapítottak meg minden egyes termelőre, hogy neki alig maradt. Sok esetben egyesek más termelőtől kellett hogy vásároljanak, hogy a kiszabott mennyiséget be tudják adni. Ezt a módszert főleg a nagyobb gazdákra alkalmazták, akiket kulákkokká léptettek elő. Nem lehetett félvállról venni a dolgot, mert a kvóta nem törlesztése – utolsó kilogrammig – szabotázsnek számított. Mondták még államellenes-, rendszerellenes cselekedetnek is. Így aztán megnyílt az út a „hivatalos vagy nem hivatalos” letartóztatásra. Következett a meghurcolás, börtön, vagy a legnagyobb román „gulág”, a Duna–Fekete-tenger csatorna.)

Szerencsére, szülőfalum lakói olyan szolidárisok voltak az ilyen kellemetlen helyzetbe került rokonnal, barátal, szomszédal, hogy e miatt, tőlünk senki sem került kényszertáborba. Mindenkinek, mindig sikerült a kiszabott adagot beszoigáltatnia.

A szentjobbi szőlőhegy, mindig úgy nézett ki, mint egy „nyaralóhely”. Minden családnak volt és most is van a hegyen pincéje, pajtája (préháza). Idegenek – akik először jártak a szőlőhegyen – azt hitték, hogy az is a község beépített része. Nem akarták elhinni, hogy ott nem laknak.

Még egy óriási szerencséje volt a szentjobbiaknak a szövetkezetesítés után is. Mindig komoly, rendes, megértő, a szőlőhegyet és annak a levét szerető embert választottak. Így a felülről, ész nélkül kiadott, parancsolt rendezési tervet (szisztematizálást), mindig úgy hajtották végre, hogy a község ne sokat veszítsen. Mindig olyan dűlők, részek, lettek erre a célra kijelölve, ahol a legkisebb kár keletkezett. Viszont, amit kijelöltek, azt nem tessék-lássék módra hajtották végre, hanem a legkomolyabban. A legkorszerűbb módszereket alkalmazva a kivitelezésben is, a művelésben is. (Vasbeton vagy faoszlopokra szerelt, vízszintes, dróthuzalos támaszrendszert, intenzív tőkeformát, moser kordont = termőkaros szőlőművelést, vagy más ehhez hasonlót, a talajhoz legjobban alkalmazkodó, legmegfelelőbb, nemes, (oltott)

Régi szentjobbi pinceajtó
1905-ből

Csilik György öcsém borospincéje
és présháza (pajtája)

szőlőfajtákat raktak: ottonel muskotályt, cabernetet, furmint, rizlinget, királyleánykát, fehérleánykát, hamburgi muskotályt, saszlát – mindkét fajtát stb.

Ez nagy hasznot jelentett, főleg azoknak, akik az 1989-es rendszerváltás után a régi, öreg, már alig termő szőlő helyett ezt a fiatal, intenzív szőlőt kapták vissza, a volt családi parcellán.

Még egy utolsó gondolat! A szentjobbi ember szőlőhegy nélkül, nem ember. (Itt az „ember”, csak a „férfi”!) Ha adott esetben mezei munkára van „kényszerítve”, megcsinálja azt is becsületesen, mert dolgoz és mert tudja, hogy nincs kiút. Ilyenkor azonban olyan, mint egy gyerek. Alig várja, hogy jöjjön az este. Amikor hazaér, fogja a kulcsot, kulacsot, tarisznyát – kenyér, szalonna, hagyma benne – és „irány a hegy!” Lehet akármilyen fáradt. Ez nem maradhat el. Ebből néha – egyeseknél – családi perpatvar is keletkezik. A hegyet látni kell! A kibékülésre pedig van idő éjszaka és másnap.

Állattenyésztés

Szentjobbnak fejlett állattenyésztése volt a múltban. Ló, tehén, ökör, disznó, liba, kacsa, tyúk, majdnem minden családban volt. A legeltetési időnyben – április 24-től, György-napjától szeptember 29-ig, Mihály napjáig – ménes, csorda, gulya, csürhe, liba legelt a 237 hektáros legelőn. Kora reggeltől késő estig, csikósok, csordások, gulyások, csürhések és libapásztorok vigyáztak a több száz állatra. Élvezet volt végig nézni a Felső réten. Egészen a Hugatig csak állat és állat egymás mellett. A télire való takarmányt a 131 hektár kaszáló és rét szolgáltatta, no és ami a szántóról is kikerült.

A „felszabadítás” a lóállomány teljes „megszabadításával” zárult. Óriási volt a kár a többi állományban is, főleg a disznók, libák, tyúkok száma csappant meg. Egy egész héten át a falun keresztül vonuló győzedelmes Vörös Hadsereg katonáit élelmezni kellett. Terített asztal várt rájuk ezen a téren, Szentjobbon is. Rengeteg lehetett a lőszerük, mert minden állatot „golyó általi halálra” ítélték. Még a tyúkokat, kacsákat és libákat is. Sokszor öt-hat golyót is beleeresztettek egy-egy szárnyasba.

Az állatállomány azóta sem lett olyan soha, mint 1944 őszén volt.

Nem sokkal a háború befejezése után, 1952-ben létesült a Mezőgazdasági Tartós Társulat. Ebbe önkéntesen csak az iratkozott be, aki akart. Önkéntes alapon járult hozzá a társulat vagyonához, felszereléséhez is. 1960-ban alakult meg a Mezőgazdasági Termelő Szövetkezet. Minden család kötelezően be kellett vigye a teljes vagyonát és a mezőgazdasági felszerelést, lóval, tehénnel stb.

A mezőgazdasági termelőszövetkezet székháza (mtsz).
Épült 1965–1970 között

Alapításkor 106 család volt tag. Ez nemsokára 950–1000 taggá duzzadt. Ez is maradt a maximális létszám.

1962-ben már állattenyésztési farm létesült, az összes szükséges kellekkel: istállókkal, műhelyekkel, raktárakkal. Fogat akkor nagyjából 40 volt, ugyanannyi szekérrel, de dupla lóval, gépi járművek is álltak az mtsz rendelkezésére: két traktor, két teherkocsi, egy mikrobusz, egy I.M.S. terepjáró kocsi. **Állatállomány.** Tehén: átlagosan 250 db, ebből növendék 150 db, hízómarha 70–80 db volt. Disznó: átlagosan 580 darab volt, ebből 500 db hízó és 80 db koca és egy-egy kan.

Összterület kb. annyi volt, mint amennyi 1998-ban.

Egy időben, cukorrépa-termeléssel is foglalkozott az mtsz; (amit azelőtt a tagok sohasem termeltek). Intenzív gyümölcsstermesztés is csak az mtsz-ben volt. Francia barackot termeltek, több 10 ha-on.

A silány, gyenge termő, régi: bakar, erdei, bihari, oportó, burgundi nemes szőlő és a nova, delavar, lankar, elvira, royal magántermő szőlő, ki lett cserélve fehér leánykára, királyleánykára, furmintra, ottonel muskotályra, cabernetre, saszlára és hamburgi muskotályra.

1965-ben már egy új, tágas, többtermes székház építésébe kezdett az mtsz. Ez 1970-re lett teljesen befejezve.

– **Elnökök voltak:** id. Ozsváth Sándor 2 év, Fodor Lajos 4 év, Molnár Márton, Hegyközszentmiklós 17 év, László József 2 év, Boldis Cornel, Biharcsanálósról, 4 év.

– **Főmérnökök voltak:** Leuhuczsa Lajos 3 év; Sztojanov Vladimir 2 év; Farkas Imre, szentjobbi, 2 év; Elek István 2 év; Mózer László 16 év; Ördög János 2 év.

– **Főkönyvelők voltak:** Balogh József, Tóth Lajos és Kalmár János Biharcsanálósról.

– **Szőlészet-, gyümölcsészet- és kertészetvezető:** Mózer Mária mérnöknő, 18 évig.

– **Brigádosok voltak:** Zaricza József és Braun István (mező); Malozsák István és Székely László (szőlészet); Fodor Lajos (állattenyésztés); László Márton (építkezés).

– **Műhelyek:** asztalos, kerékgyártó, kovács és lószerszámjavító.

Az mtsz 1992-ben szűnt meg. Azóta, egyénileg dolgoznak újra Szentjobbon.

Erdőgazdálkodás, vadászat, halászat, méhészet

Az erdőgazdálkodás Szentjobbon a „legősibb” foglalkozás. Amikor Mérk apát 1061-ben ide hozta István király Szent Jobb-ját, akkor még az egész vidéket erdő borította. A monostort is csak úgy tudták felépíteni a dombon, hogy előbb ki kellett vágják az évszázados fákat. Később ugyanezt tették azért, hogy a szelíd dombokon szőlőt művelhessenek. Ugyan ezt a módszert alkalmazták akkor is, amikor termőföldet akartak nyerni. Lassan-lassan, a Berettyó völgye megszabadult a „rengeteg erdőtől”. Később már csak a dombok tetején maradtak erdők. Napjainkra már csak 638 ha erdő található Szentjobb területén.

Valamikor, nemcsak Szentjobb határát, hanem az egész területet hatalmas erdőség borította. Az egyes községeknél fellelhető földrajzi nevek között sok olyat találunk, melyek annak a határrésznek korábbi „erdős” állapotára utalnak. Az Ér és a Berettyó közti dombokat – mint a középkori Cserhát név is mutatja – egykor zárt erdő fedte. Írásos adatokból tudjuk, hogy a rézaljai tölgyesek a Berettyó völgyén át, összeköttetésben állottak a Cserhát erdőivel. Ma már csak erdőfoltokat találunk. Az előbb említett 638 ha is az.

Hogy milyen nagy jelentőséggel bír a „fa”, ezt itt nem fejtem ki. Elég, ha csak annyit említek meg, hogy: építkezési anyag, különböző eszközök és bútorkészül belőle, tüzelőanyag, a makk disznóeledel, a zöld erdő „oxigéngyár”, és még sok minden: hordó, kád, puttony, kármentő, lihu, ászok stb.

Brigádosok, erdészek és erdőkerülők, 1920 óta napjainkig: Máté Imre, Brinzaş Virgil, Szakács József, Modok József, Maráz Sándor, id. G. Kiss István, Balázsházi Albert, Medve János és ifj. G. Kiss István.

A vadászat az erdőgazdálkodás egyik ága. (Igaz, nemcsak erdőben vadásznak.) Ezt az „úri passziót” a felszabadulás után főleg a hatalmon lévő, „nagyobb beosztású elvtársak” űzték. Lehetett vadászni: nyúlra, őzre, vaddisznóra, vadkacsára a Nyulas patakon és fácánra.

A halászat a 11–16. század között a szerzetesek élelembiztosító foglalkozása volt. A Török kút alatt és a temető között egy jelentős nagyságú halastavat létesítettek. Állandóan friss hal állt a rendelkezésükre.

A vár és a település lakói a Berettyóban, a malomcsatornában, a várat körülvevő széles és mély sáncban – amely a vizét a Berettyóból nyerte –, a mélyebb részeken maradt tócsákban, mocsarakban (ilyen a középkorban volt bőven) és a Nyulas patakban halásztak. Természetes, óriási minőségi különbség volt a Berettyóból kifogott hal, vagy a tócsákban kifogott csíkok között. Viszont mindkettő halászat volt. Ma már majdnem teljesen visszaesett e tevékenység.

A méhészet annak ellenére, hogy hasznos és kifizetődő foglalkozás, nem nyert teret. A 20. század első felében, jó formán csak Gahér Mihály plébános foglalkozott vele. Nem kevesebb, mint 140–150 családja volt. Ennyi család méh nagy mennyiségű mézet termelt. A kaptárak is egy nagy L alakú színben voltak elhelyezve, dél és nyugati irányban. A faluban csak egy-két méhészt volt. Ők viszont csak kicsiben művelték e

passziót. 5–10 családnál egyiknek sem volt több. Napjainkban, Fekete Róbertnek vannak „bogarai”. Ő kb. 30–35 családot dédelget. Elég jó eredménnyel. Most nyugdíjas, önkormányzati pénzügyi szakértő volt.

Országos állat- és kirakodóvásárok. Heti vásárok

1090 táján Szent László lovagkirály vásártartási jogot adott Szentjobbna. A vásárokat az elmúlt századok során meg is tartották. A 20. században évente kétszer, tavasszal és ősszel, április és október első hétfőjén állat- és kirakodóvásárt tartottak.

E vásárok alkalmával Bihar és a szomszédos vármegyék távolabbi településeiről is eljöttek jószágaikkal az állattenyésztők, mezőgazdasági terményeikkel a gazdálkodók, termékeikkel a kisparosok, árúikkal a kereskedők, később az üzemek és gyárak ipari termékeikkel, gépeikkel, felszereléseikkel.

Volt eset – nem egyszer –, hogy a hivatalosan vásártérnek berendezett nagy piactér nem volt elegendő a sok eladónak, vásárlónak, szórakozni vágyónak. Ilyenkor a piactérhez mintegy 200 méterre lévő legelő is vásártérre változott. Helyben sohasem volt hiány.

Ezek a vásárokon, a mindennapi élethez szükséges cikket is meg lehetett vásárolni, be lehetett szerezni.

Tudva azt, hogy Szentjobb és környéke – Hegyközszentimre, Jákóhodos, Biharvajda, Biharfélegyháza, Jankafalva, Bihardiószeg, Nagykágya, Székelyhíd, Hegyközszentmiklós és Érköbölkút – szőlőtermelő és borkészítő helyek, az ahhoz szükséges különleges kádár- és pintertermékekhez is hozzá lehetett jutni. Ezeket részben helyben készítették.

Ahol ennyi ember egy helyen összegyűl, ott megjelennek a különböző érdekeltségű személyek és csoportok, mint: lacikonyhások, körhintások, mézeskalácsosok, lövöldék, szórakoztatóegységek és sokan mások.

A vásár és szórakozás egész nap tartott, kora reggeltől késő estig.

A szentjobbik részére ez ünnepszámba menő esemény volt. (Énnél fontosabb, nevezetesebb, nagyobb esemény a település számára, csak a Kisasszony-napi búcsú volt. Különbség a kettő között az, hogy Kisasszony-napján nem tartottak állatvásárt, kirakodóvásárt azonban igen; az állat- és kirakodóvásárokon pedig nem tartottak ünnepi istentiszteletet: misét és körmenetet.)

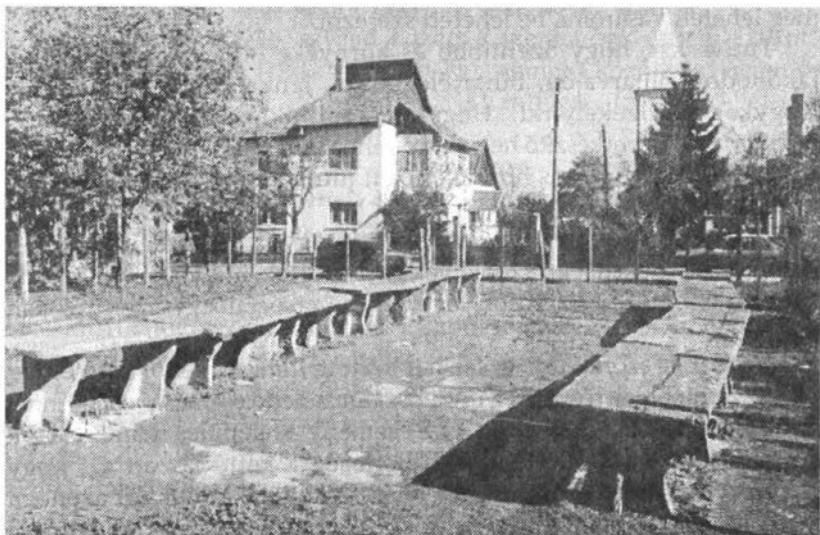
A **hetivásár** kezdetei a múltba vesznek. Régebben ezt is mindig hétfőn tartották, újabban – alkalmazkodva a helyi igényekhez – szombaton rendezik meg. Erre, a heti vásárra, azonban csak a közvetlen szomszédos települések lakói jönnek el. Természetesen az árufelhozatal is kisebb, szegényebb. Ezekon leginkább a mindennapi élethez szükséges élelmiszereket, állati- és növényi eredetű termékeket, szőlőt, gyümölcsöt, konyhakerti és kertészeti növényeket árulnak.

A volt kommunista rendszer az országos állat- és kirakodóvásárt megszüntette. Ezt 1989 után sem sikerült még visszaállítani, feléleszteni és újraindítani.

Volt időszak, amikor a hetivásárok megtartását is betiltották. Ezt főleg az úgynevezett mezőgazdasági kampányok idején. Ilyenek voltak: a tavaszi szántás és vetés, a nyári aratás és cséplés, az őszi kukorica-betakarítás, gyümölcs- és szőlőszüret idején, őszi szántás és vetéskor. Gyakorlatilag: csak a téli hónapokra nem volt tiltás.

Szerencsére, 1989 óta már ezen is túl vagyunk.

Azóta a hetivásárokat minden szombaton megtartják. Főleg a helyi értelmiségiek nagy örömeire és az ügyes, piacra termelők javára.

A piactér, háttérben az új református parókia és templom

BE- ÉS KIVÁNDORLÁS

Svábok, tótok és más nemzetiségűek

Szentjombon, ezen az Árpád-kori településen, az évezred elejétől egészen Mária Terézia uralkodásáig (1740–1786), kizárólag csak a honfoglaló magyarok leszármazottjai éltek.

Az 1241-es tatárdúlás, majd 1542–1692 között a csaknem 150 évig tartó török uralom igen nagy emberi és anyagi áldozattal járt. A helység, e két nagy néppusztító esemény alatt csaknem elnéptelenedett. Elkerülhetetlenné és szükségessé vált a betelepítés.

Akárcsak más, elnéptelenedett magyarországi települések esetében, Szentjombon is a megszokott, klasszikus módszert használták.

A **svábokat** (németeket), a 18. század közepén, 1750 körül telepítették be; a tótokat (szlovákokat), pedig 1777-ben. Mindkét nemzetiséget gróf Dietrichstein Károly Hannibál apátsága idején (1737–1794).

A német származásúak úgy tudják, hogy elődeiket nem direkt Németországból, hanem Veszprém környékéről telepítették át Szentjombra. Egy másik változat szerint, egyenesen a Rajna mellől, Mainzból és környékéről jöttek.

A **szlovákokról** biztosan, határozottan tudjuk, hogy a Felvidékről (a mai Szlovákiából), Árva vármegyéből hozták őket Szentjombra. Az ő esetükben 32 családról volt szó. Az első szlovák nyelvű istentiszteletet 1777-ben, Úrnapján tartották nekik.

E két népfaj mai napig is őrzi Szentjombon azt az első utca nevet, ahová betelepítették őket: Sváb- és Tót utcaként. Az őslakossággal, az újonnan betelepítettek mindig jól megértették egymást, testvéri, rokoni, baráti, jószomszéd-sági viszonyban éltek és élnek még ma is. Éltek és még ma is élnek szórványban más nemzetiségű lakosok. A romákról (cigányokról) és a románokról van szó.

A **romák** száma nagyon ingadozó. Ha véletlenül találunk maguknak egy megfelelőbb környezetet képesek majdnem mindnyájan otthagyni a régi települést. Így egyes roma lakosú falu cigányok lakta negyede egyik napról a másikra megkétszereződhet, vagy megfeleződhet. Ők ezt, jellegzetesen, „cigány módra” csinálják. Minden hivatalos papír, minden formáság nélkül. A helység népesség számának növekedése vagy csökkenése, csak a népszámláláskor vehető észre. Sajnos, a

megszokott, normális, mindennapi munkáról még a szentjobbi cigányok sem akarnak hallani. A lakosság 3–6 százalékát teszik ki.

A **románok** sehoggy sem tudtak gyökeret eresztetni Szentjobbon. Csak 1920, a trianoni békeszerződés után kerültek a településre. Ezek a hivatalból odahelyezett személyek voltak: tanítók, tanárok, csendőrök, államigazgatási, erdőgazdálkodási és borgazdálkodási alkalmazottak. Házasság útján, inkább csak feleségként jöttek. A román települések férfiai is vittek szentjobbi lányt, de elég ritkán. Olyan férfiről, aki a házasság után Szentjobbra költözött, én csak háromról tudok. A lakosság kb. 1 százaléka román. (Anyai nagyapám, Csordás Lőrinc, Berettyócsuhajról jött át Szentjobbra.)

A hatodik, egyben utolsó népfajról, sajnos csak múlt időben beszélhetünk. Az **izraelitákról** (zsidókról) van szó. Ők 1944-ben, a holocaust (erőszakos népirtás) áldozatai lettek. A múlt század végén, 1880 előtt kerültek Szentjobbra. 1888-ban Galíciából újabb tíz család telepedett le. 1944-ben 37-en éltek Szentjobbon. Ebből 32-en Auschwitz áldozatai lettek. Öten maradtak életben: Négy Németországba vitt munkaszolgálatos és egy Auschwitzbe vitt nő.

Alig heverte ki a település a zsidók kiirtását, 1945 elején újabb katasztrófa rázta meg a lakosságot. Január 5-én 33 ártatlan, német nevű szentjobbi lakost hurcoltak el erőszakkal a Szovjetunióba, „málenkij robotra”, vagyis egy „kis munkára”. Nagy része, majdnem öt évi keserves, embertelen kényszermunka után került haza. E szörnyű poklot sajnos, kilencen nem éltek túl.

Tehát, ilyen sokszínű a település.

Nincs faji megkülönböztetés, gyakoriak voltak a vegyes házasságok.

A német származású Braun, Hermann, Heit, Hirschek, Horn, Konrád, Rauch, Rotter, Straub, Torner stb. családok tagjai házasságra léptek és lépnek még ma is a szlovák Bajgyik, Kohelka, Korenyák, Kribus, Kubola, Kusnyer, Vaprezsán, Zeleznik, Zelina stb., vagy a magyar Balogh, Csordás, Erdei, Fodor, Kiss, Lakatos, Mészáros, Nagy, Papp, Retek stb. családok fiataljaival s fordítva és keresztbe is. Az izraeliták esetében nem volt vegyes házasság. A cigányok is csak egymás között házasodtak.

A Szentjobbon élő svábok magyar szellemben nevelkedtek. Az 1944. januári deportálás igen szomorúan és fájón ébresztette rá őket arra a tudatra, hogy ők mégiscsak a német néphez tartoznak. Számukra érthetetlen volt, hogy őket, mint „németeket” viszik el. Már évtizedek

óta nem beszéltek a német nyelvet. Közülük egy sem vallotta magát németnek.

1989 után úgy érezték, hogy a volt anyaország törődik velük is. Kaptak segílyt, csomagot, testvéri tanácsot. Észrevették, hogy most már nekik is mellettük a helyük. Kezdték a kapcsolatot szorosabbra fűzni.

A 20. század elején még ismeretlen fogalom volt az emberek erőszakos elhurcolása. El sem tudták akkor még képzelni, hogy férfiakat és nőket – egyaránt – összefogdosnak és elhurcolják erőszakkal, ismeretlen helyre, ismeretlen céllal. A második világháború idején az elűzés, elhurcolás (deportálás) adatai egyedül állóak a világtörténelemben. Több mint 15 millió németet vittek el. Ezekből, hozzávetőlegesen kétfélmillió pusztult el. A szentjobbiak Krasznij Lucsban dolgoztak – a donyeci iparvidéken – szénbányában. Alattuk víz folyt. Körülbelül 80 cm-es vízből kellett a szemet vajúni. Egyik kezükben a csákány, másikban a lámpa. Nyolc órát dolgoztak naponta. A napi teljesítmény után kapták az élelmet: fekete kenyér, káposztaleves, kevés krumpli. Elképesztő, leírhatatlan körülmények között éltek; a szovjet néppel együtt éheztek és szenvedtek.

Harmincháromból csupán három volt 40 éven felüli. Ötéves távollét után, valamennyien emberi roncsként érkeztek haza. Az utókor számára, itt megörökítem azok neveit, akiket elhurcoltak: Braun Balázs, Braun Ilona, Braun István, Heit Mária, Hermann János, Herperger István, Herperger József, Herperger Sándor, Hirsch István, Hirsch József, Hirsch Sándor, Konrád János, Mendli József, Rauch György, Rauch István I., Rauch István II., id. Rauch János, ifj. Rauch János, Rauch János, Rauch József, Rauch Márton, Rauch Mihály, Rotter István, Rotter János, Rotter József, Rotter Mihály, Sommer Ignác, Torner Anna, Torner Erzsébet, Torner István, Torner József, Torner János, Varga Károly.

Megjegyzés:

Varga Károly szép, magyar nevű fiatalember volt 1944-ben. Mégis megjárta a poklot. A nagyváradi állomáson, egy holtvágányon ácsorgó marhavagonban lévő szomszédlánynak, Braun Ilonának vitt hazulról, Szentjobbról élelmet. Az orosz őr a vagon mellé engedte, kinyitotta neki az ajtót és feltessékelt a vagonba. Ráreteszelte a nehéz vagonajtót. Így ő is osztozott a német nevű sorstársainak nélkülözésében.

A Krasznij Lucs-i táborban egy ismeretlen szerző, ismert dallamra egy szöveget írt. E dalt az egész falu apraja-nagyja megtanulta a

deportáltaktól és összejöveteleken, bálokon, lakodalmakban, fonókban, a hegyen az évszázados borospincékben vagy a pajtában, bánatos hangon, kórusban énekelte. Íme, a dal két versszaka:

*Sejhaj, verd meg Isten, ki a gőzöst csinálta,
De még jobban, ki a vasat lerakta,
Azon vitték el engemet igen messzire,
Nagy Oroszországnak legkellős közepébe.*

*Sejhaj, életemnek a legszebbik korában,
Dolgoztam a Krasznoj Lucs-i bányában,
Vessen lángot Krasznoj Lucs-nak kellős közepe,
Sejhaj, csakhogy egyszer kijöhettek belőle.*

A szentjobbi németekben kezd felébredni a nemzeti öntudat. Ez eleinte abban nyilvánult meg, hogy egyesek, időnként eljártak a nagyváradai Német Demokrata Fórum összejöveteleire. Négy évvel ezelőtt helyi Fórumot létesítettek. Ennek elnöke Hermann János. Most már a nagyváradai Fórumtól járnak ki időnként Szentjobbra. Első vendégszereplésük 1997. július 20-án volt. Színvonalas műsoruk énekekből, szavalatokból és táncokból állt. A műsor után gazdagon megterített asztal mellett folyt a baráti társalgás.

A második látogatásuk 1998. augusztus 23-án volt. A vendégeket, a település bejáratánál lévő helységjelző tábla meglepte: román és magyar nyelvű felirat mellett, immár a német nyelvű is helyet kapott, jelezve, hogy itt németek is élnek. A német felirat így szól: Heiliger Rechter Arm. Ezt Straub József helybeli vállalkozónak köszönhetjük. Ünnepi műsoruk változatos és színvonalas volt. A szentjobbiaknál is megtört a jég. Elhangzott – a részükről is – az első német nyelvű köszöntő, vers, mondóka, melyet egy román és két magyar nyelvű követett. Az énekek és szavalatok német szövegét a közönség túlnyomó része még nem értette meg. Így az elhangzottakat magyarul is össze kellett foglalni. A műsor után a vendégek és a helybeli Fórum tagjai közös vacsorán vettek részt. Azt követően a Fórum zenekara teremtett báli hangulatot, egész este húzta a talpalávalót.

A helyi Fórum szervezésében, 1999. május 9-én, tavaszt és anyákat köszöntő ünnepi műsort tartottak Szentjobbon, a lakodalmas házban. Vincze Zoltánné Pálfi Judit tanítványai, valamint a nagyváradai 10-es

iskola német tagozatos kisiskolásai verssel és dallal köszöntötték a nagyszámú közönséget. Majd a Fórum táncsoportja lépett fel. Ezután a zenekar húzta újra a talpalávalót. Most is nagyszerű hangulat alakult ki.

A Szentjobbon élő szlovákok ugyancsak magyar szellemben nevelkedtek. Bennük egyelőre nem ébredszik a nemzeti öntudat. Ők a második világháborút megúszták, minden zaklatás, bántódás, elhurcolás nélkül. Senki, soha nem zavarta meg békés együttélésüket a többi népeccséggel.

Kivándorlás

Az eddig ismert kivándorlásnak több hulláma volt. Így:

– Az első világháború előtt Szentjobbot is elöntötte a láz. Akkor, főleg az Amerikai Egyesült Államokba vándoroltak ki az emberek. Ebből az időből egy bizonyos Vaprezsán János és Balogh Juliannáról szolt a krónika. Nem tudni, hogy később mi lett velük. Rajtuk kívül, voltak még többen is, akik szerencsét próbáltak.

– A második hullám közvetlen Trianon után következett be. Ekkor, főleg a fiatal generáció kalandvágyból, óhajtott az óceánon túli „ígéret földjére” jutni.

– A következő nagyobb hullám a második világháború idején volt. Ekkor került az Amerikai Egyesült Államokba Kállai István Ohioba; Ferenczi László Kaliforniába, Máté István Angliába; Dzsindzsa László Franciaországba és még sokan mások, más távoli országba.

– Később már csak egyéni kivándorlások voltak. Így került ki Molnár László családostól az 1980-as évek végén Kanadába; Straub József Németországba és Jónás József és Szovák Mária nagyobbik fia – a zenész – Ausztriába.

– A Ceauşescu-rendszer idején már nem is számított újdonságnak, hogy egyesek a zöldsávon mennek át a román–magyar határon, kitéve magukat az agyonlövés kockázatának. Hetente Szentjobbról hárman is átlépték a határt.

– A hivatalos kivándorlás ma is folyik tovább. Senki sem tudja megállítani e folyamatot. Jobb sors reményében, nagyon sokan vállalják a teljesen bizonytalan jövőt.

A 20. század második felében sok volt az elvándorlás. Óriási volt Nagyvárad elszívó hatása. Ennek gazdasági okai voltak.

Az 1894-ben kiadott Pallas Nagy Lexikon szerint a községnek 1425 lakosa volt. Mind magyar nemzetiségű.

1851-ben 1455 a lélekszám. Ez is mind magyar. (Fényes Elek)

1880-ban 1355-en élnek a településen, mindnyájan magyarok.

1886-ban 1138-ra csökken a lakosság száma. Mind magyarok.

1896-ban 1453-ra nő a lélekszám. Teljes számban magyarok.

1897-ban már 1487-en élnek a településen. Csak magyarok.

1929-ben rekord számú lakosa van: 1788 lélekkel, magyarok.

1992-ben 1245-en éltek ott: ebből 1103 magyar, 130 roma, 8 német és 4 román. (Megjegyzés: mind a 130 roma a magyar nyelvet beszéli.) Ez hivatalos román népszámlálási adat.

KÖZIGAZGATÁS

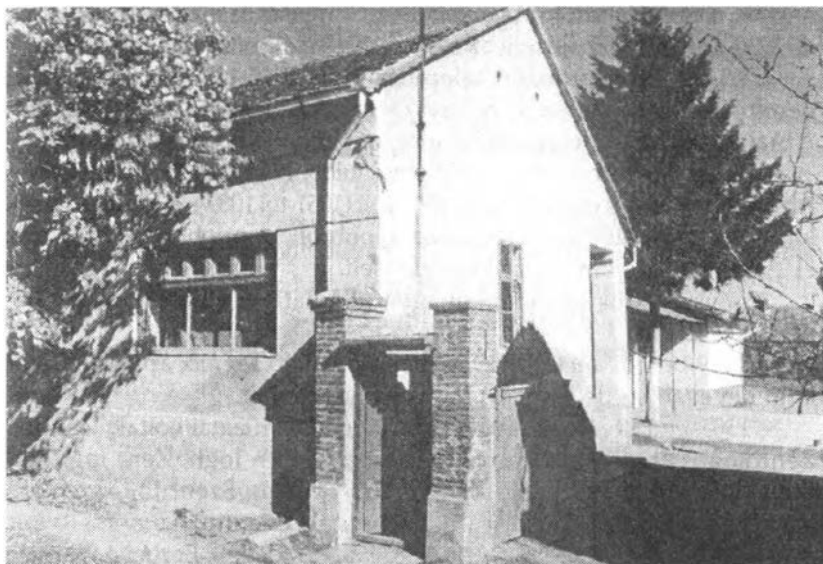
Községháza (1888–1944), Néptanács (1945–1968)

Szentjobb község Románia északnyugati részén, Nagyváradtól, a megye központjától 38 km-re van, északkeleti irányban. 1970 óta aszfaltos út köti össze a külvilággal. Agrár település: földművelés és állattenyésztés a fő foglalkozási ág. Körülbelül 30 négyzetkilométer a területe. Legmagasabb pontja 200 méter, a legalacsonyabb 150 méter, a tengerszint felett.

Szentjobb, megalapításától, 1061-től 1968-ig állandóan önálló (független) település volt. Ez nem kevesebb, mint 900 év. Község vagy város. Ahogy alakult a helyzete.

Ez alatt az idő alatt, semmiféleképpen sem tartozott egyetlen szomszéd vagy távolabbi településhez. Államigazgatási szervei – községi vagy városi szinten – még akkor is megmaradtak, amikor már csak egyedül maradt mint település.

Ettől a jogától csak 1968-ban fosztották meg. Ekkor számos, teljes egészében vagy többségében magyarok lakta település esett áldozatul. Ezeket, nálunknál sokkal kisebb, gazdaságilag fejletlenebb, románok lakta falvakhoz csatolták közigazgatásilag. Ez a magyar községek elsorvasztási politikájának kézzel fogható bizonyítéka. Ezekben a helységekben, hosszú időre teljesen leállt a fejlődés. Az eltelt három évtizedben csak az új községközpontokat fejlesztették, mindenféle

A volt községkháza 1885–1895 között épült.
Ma lakodalmas ház

szempontból. Mivel a volt, lecsereált községközpontok semmilyen állami támogatásban nem részesülnek, egy darabig még hibernálnak, aztán jön a visszafejlődés, visszaesés és a természetes elsorvadás, elenyészés. (A cél pontosan ez!)

Szentjobbot – ezen az alapon – Berettyócsohajhoz csatolták. Ez óriási visszaesést jelentett számára, mindenféle szempontból. Minden közbelépés, bármilyen szinten is történt az, teljesen eredménytelen volt.

Még egy utolsó számadat: Szentjobb lakosainak száma több, mint a községközpontnak a hozzátartozó másik két faluval, Biharcsanálossal és Berettyófarnassal együtt.

A község központja a Belsőfalunak nevezett rész, mely a római katolikus és református templom környékén van, a középkorban 1242–1711 között itt állt a híres vár.

A település 4 km-re van a Nagyvárad–Margitta főúttól. A szentjobbi porták (gazdaságok), rendezettek, az utcák gondozottak, szélesek, tiszták. Az egész községet átfogó villany- és vízálózat, a falujukat

nagyon szerető lakosokról tanúskodik. Csatornázás még nincs. Villanya az 1930-as évek, vízhálózata az 1970-es évek eleje óta van a településnek.

1061-től 1968-ig önálló település volt. 1968-tól közigazgatásilag Berettyócsohajhoz tartozik, Biharcsanálással és Berettyófarnassal együtt. A majdnem évezredes település megszűnt önálló községközpont lenni.

A település román neve 1920 óta Sâniob. Németül Heiliger Rechter Armnak hívják. A legelső neve Berekis volt (1061-től 1089-ig). Ekkor I. László király, az itt őrzött ereklyéről, a Szent Jobbról, Szentjobbnaak keresztelte el. Azóta változatlanul, ezt a nevet viseli.

Az évszázadok folyamán, magyarul és latinul a következőképpen hívták és írták:

– 1169-ben: S(ancto) Iog; egybeírva Sancto Iog; az apátság akkori latin neve: abbas de S(ancto) Iog vagy Sancto Iog.

– 1587-ben Zenthioab. Ennek különböző változatai voltak: Zentiob, Zenthioagh, Zentiogh, Zenthioag, Zentiog, Zenth-Iogh, Zent Iog, Zent Iogh, Zenth Iog, Zenthjog, Zentjog, Szent Jogh, Szent Jog, Szentjog, Szent Jób (helytelen, hibás írás!), Szent Jógh, Szentjogh.

– A Várad Regestrum szerint (68. és 166. oklevél): Berucyo, Berucio, Beruchyon. (Csak ebben szerepel Berettyóinak!) A Berettyó folyó régi neve: Berek-jó, Berekjó. E szerint Szentjobbnaak állítólagos, régi (eredeti) neve, tulajdonképpen nem a községnek, hanem a mellette, (alatta) elvonuló folyónak a neve. A név ettől ment át a monostorra is. Mint ahogy más monostort is neveztek el folyókról.

Ha már a helységnévnél vagyunk, hadd említsek meg – nyelvi csemegeként – egy-két elnevezést Szentjobb csodálatos helynévkincséből:

Szólóhegyek: Csindova, Csucsány, Bigecs, Szóvárhegy, Kónyoldal.

Szántók: Hugat, Deményes tető, Pohánka, Csipkés hát, Bimbolák, Pólyás.

Utca nevek: Minekide utca, Páskom, Tót utca, Sváb utca, Kereszt utca, Hajnal utca, Szép utca (öt lakóházban öt „vígözvegy” nővel).

Szóljunk egy pár szót a közigazgatásról, az adminisztrációról.

Magyarországon 1894-ben teszik kötelezővé a polgári házasságkötést, majd egy évre rá, 1895-ben az állami anyakönyvvezetést. Addig a házasságkötéseket, születéseket, elhalálozásokat a különböző egyházak vezették. Természetesen, ezt bárhol, bármikor, bármilyen célból hivatalosnak, érvényesnek fogadták el és fogadják el, még ma is.

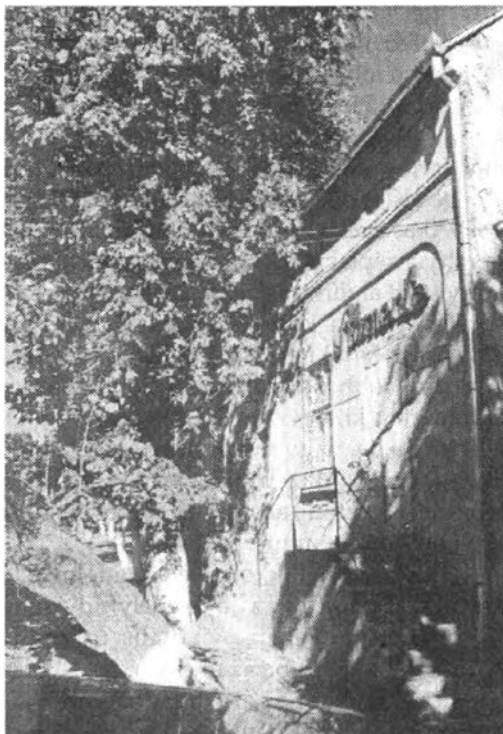
1895. november 13-án volt az első polgári házasság, Rehus János és Zatykó Rozália között kötötték meg, egy bizonyos Bokor Imre anyakönyvvezető előtt, az új községházában. A községháza alapjait 1888. július 3-án rakták le. 1911. október 22-én adták át a jegyzői lakást. Ma már mindkettőre ráférne a renoválás. A községházát ma lakodalmos háznak és nagyobb összejövetelekre használják.

A következők voltak a bírók (elnökök) és jegyzők (titkárok):

Bírók: 1906-ban Higili István; 1907 végén Jaricza József; 1923-ban Zatykó József; 1935-ben Ludwigh Emil; 1942-ben Rehus Mihály; 1946-ban Ozsváth József; 1948-ban Hermann István; 1950-től Zdroba János Székelyhídról és 1954-től Bartos Ernő Bihardiószegről.

Jegyzők: az első jegyző 1907-ben Hegedűs István. 1925-ben egy bizonyos Opris József nevű jegyző tűnik fel. 1940-től Medvéssy Tibor. 1950-től Oláh András már mint néptanácsi titkár szerepel. Őt, Szabó József titkár váltja fel, aki 1968-ig marad e beosztásban. Ugyanis akkor, az új területi beosztás nálunk megszünteti a néptanácsot. Az új községközpont Berettyócsohaj lett. Szabó József itt folytatta titkári teendőit, még hosszú időn át.

1896-ban – az ország ezeréves fennállásának emlékére – megalakul az Önkéntes Szentjobbi Tűzoltóság, az ÖSZTűz.

A volt jegyzői lakot 1911-ben adták át

1897-ben egy nagyszerű kezdeményezés bontakozott ki a Berettyó völgyében. Felsődernán népgyűlést tartottak, az érdekelt települések lakosai. Kérték az érintett állami szerveket, hogy hassanak oda, hogy felépüljön a paptamási–szentjobbi–felsődernai – valamint egy leágazással – a poklosteleki–érfancsikai vasútvonal. Ez óriási, előre nem látható fejlődést biztosított volna e vidéknek. A szentjobbiai is részt vettek az összejöveten, számos küldöttel. De nem valósult meg e vonal.

1899. július 3-án hitelszövetkezet létesült Szentjobbon.

A TELEPÜLÉS ÉLETE

A 20. SZÁZADBAN

1907-ben folytatták – a 19. század közepén Szalárdnál abbahagyott – Berettyó folyó szabályozását, Szentjobb felé. A kőhíd (mai betonhíd) jutottak el, kiépítve kb. 10 km új medret. Ez is nagy jelentőséggel bírt. Az új, széles meder gyorsabban levitte a vizet Szentimréig, ahonnan már árvízvédelmi gátak közé volt szorítva a folyó, egészen Szeghalomig, a Sebes-Körösbe ömléséig. Majdnem végleges megoldást e téren csak az 1980-as évek végén végzett munkálatok jelentettek. Akkor, Szalárdtól Berettyószéplakig, 70 km-en újra szabályozva lett a folyó. (A munkálatok irányítását alulírott végezte. Nagy szerepe volt még e munkálatok tervbe vételében és a kivitelezésben Dankó János szentjobbi származású vízügyi mérnöknek is.) Végleges megoldást csak az jelentene, ha a Berettyó jobb oldalán, Szentjobb felett a Hugaton egy védógátat építenének ki, egészen a Csáky hegyig. Ott egy ideiglenes víztározó felfogná azt a nagy mennyiségű vizet, ami ma, megállás nélkül, direkt Szentjobbra zúdul. Ebből a szükségtározóból, több napon át, lassan le lehetne eresztetni a vizet. (Erre a megoldásra is, a fentebb említett tervben, már nem jutott pénz.)

1913-ban, az akkori Kereskedelmi Ügyi Minisztérium 140 ezer koronával járult hozzá a Székelyhíd–Hegyközszentmiklós–Szentjobb közötti, úgynevezett „vicinális út” építéséhez. A község 40 ezer koronával segített be az akcióba.

1914-ben kitör az első világháború.

1916-ban, az első világháború kellős közepén, óriási drágaság, nagy szegénység lép fel. Az állami szervek rekvirálják a lakosság gabonáját.

De azért „jósívűek, könyörületesek”. Minden bizonyított személyre meghagynak 9 – azaz kilenc – kilogrammot. Az esemény december 19–30. között történik. Hiánycikk egyelőre a cukor, só, petróleum. Szentjobb is saját bőrén kezdi érezni a háború borzalma! Az első világháborúban 17 szentjobbi katona vesztette életét a harctereken.

Az Őszirózsás forradalom győzelme után, 1918. december 20-án, megalakul Szentjobbon is egy 30 tagból álló „tanács”. 1919. március 30-án fellép a „kommunista rémuralom”. Az uralmat a nép söpredéke veszi át. A meglévő törvényeket hatályon kívül helyezi. Önkényesen, bírói tárgyalás és ítélet nélkül, emberek végeznek ki. A magánvagyon nem ismerik el. Rablógyilkos bandává alakul át a csőcselék. Az úgynevezett „Lenin fiúk”, a jobb nevű, szorgalmas, munkás és vagyonosabb embereket megtámadják, letartóztatják, elhurcolják, és válogatott kínzásokkal végeznek velük. Húsvét másodnapján, Szentjobbon is 16 embert akartak kivégezni: két lelkészt, két tanítót, két irgalmas nővért, Hoóz Máriát, Klór apátsági bérlőt és fiát és hét családos apát. Szerencsére, a nagy ellenállás hatására ettől a tervüktől elálltak. Ezen áldatlan és embertelen helyzetnek a románok április 18-i bejövetele vetett véget. A nem kívánt megszállás pillanatnyi nyugalmat hozott, a testileg-lelkileg meggyötört lakosságnak.

1924 januárjában, az agrártörvény értelmében, 517 hektár erdőt kapott a település. Ennek nagyon nagy hasznát veszik.

1924 júliusában, a Belső falu és a Sváb utca közötti legelőt kiosztják házhelynek; hat család rakhat új fészket.

1935 őszén a római katolikus plébániától egészen az állami iskoláig (Felső utca eleje), a község betonjárdát öntött.

1939-ben, április elején, megkezdődik a lovak, szekerek és szerszámok „sorozása”. Azonnal el is viszik a faluból. A tavaszi munkálatokat lóhiány miatt, tehenekkel, ökrökkel végzik. Nemsokára rá a férfiakat is besorozzák: a fiatalabbját és egészségesebbjét katonai szolgálatra, a többit közmunkára. 1939 novemberében a VI. tüzérezred szállta meg a települést, 600 katonával. Az egész alakulat családokhoz került. Az ezred hozott magával 12 ágyút. Az ágyúkat agyongyötört, sovány, gyenge ökrökkel húzták az akkori esős őszen, a vendégmarasztaló, térdig érő sárban. Szegény állatokat Erdélyben sorozták be szolgálatra. Nagy részük már Szentjobbon megdöglött. Ezeket ott helyben vagy a szomszédos falvakból pótolták.

1940 tavaszán óriási gondot okozott a megszálló ezrednek, az ökrök takarmányozása. Mindenféle takarmányt: szénát, herét, lucernát, még a szalmát is felvásárolják.

A 600 katona állandóan gyakorlatozott. A falu felett, Poklostelek alatt állították csatarendbe a 12 ágyút, a Hugaton. A feltételezett ellenség, a falu alatt, Szentimre felől, az Alsó-réten volt. Heteken, hónapokon át, a falu felett repültek süvítve a kilőtt ágyúgolyók. Az egész település halálfélelemben élt. Egy másik gyakorlatozási forma –a futóárkásás. Erre a célra a szentjobbi szőlőkoszorúza hegyoldalt szemelte ki a katonai parancsnokság. A katonák – nemzeti öntudatból – hihetetlen szorgalommal, rövid idő alatt, majdnem az egész szőlőhegyet tönkretették. A futóárkokat úgy ásták, hogy az útba eső drága, nemes tőkéket pillanatok alatt megsemmisítették. Az egész község siratta kidobott szőlőtőkéit. A katonák minden foghatót, mozdíthatót elvittek: élelmet, bort, aprójszágot.

1940. július 16-ról 17-re virradó éjjel, két csendőr több helyen házkutatást tartott: fegyvert, lőszert és magyar zászlót keresve, akárcsak a zárdában és a plébánián. Nagy félelmet keltettek az egész faluban, ahol most már a létszám nagyobb részét a nők tették ki. A cél: a megfélemlítés volt. Ez sikerült nekik.

A bécsi döntés után, 1940. szeptember 6-án, pénteken, a falut átveszik a magyar katonai egységek. Lam főhadnagy autóval, a katonák kerékpárral és motorral jönnek. A római katolikus plébános, Gahér Mihály köszöntötte elsőként őket. Utána Sallay Lajos református lelkész következett, majd Ruff Pál VI. gimnazista üdvözölte a katonákat. Ezek után Máté Etel és Klincse Anna egy-egy verset szavalt el tiszteletükre. A katonaság az éjszakát Szentjebben töltötte.

1942-ben sor kerül az úgynevezett Levent-otthon felavatására. Ez, a volt apátsági intéző lakban kapott helyet. (Ez az épület ma már nincs meg. Annak helyére, a mai Nagy Vince féle kávézó és pékség épült.)

Javában dúl a második világháború. Ezekben a harcokban 34 szentjobbi katona is életét veszti.

1944. október 16-án, hétfőn reggel 5 órakor a „felszabadító és legyőzhetetlen Vörös Hadsereg és csatlósai” megkezdtek Szentjobb község bevételét. Szerencsére a csata csak öt órán át tartott. Dél előtt 10 órára már be is fejeződött. Borzasztó volt hallani a becsapódó, vijjogó,

süvítő ágyúgolyókat, aknákat, más lövedékeket és gránátokat. A szentjobbiakat a hegyoldal pincéi, prэшázai mentették meg, ahol biztos menedéket találtak. A település lakosai közül négyen haltak meg a csata alatt: a Kiss utcai Fábián József családjából a feleség és a három leány. Egy gránát robbant fel az utcaajtó előtt, amikor az egész család indult a szőlőhegyi pincébe és kinyitották az ajtót. A hátrább lévő apának és három fiútestvérnek semmi baja nem történt. Az átvonulás egy hétig tartott, éjjel-nappal. Az orosz katonák eleinte rendesen viselkedtek. Főleg azok, akik a tűzvonalba voltak. (Azok csak az órát szedték el a feltartott karú emberektől. Az átvonulókkal akkor kezdett baj lenni, amikor megtudták, hogy Szentjobb bortermelő hely. Leitták magukat a sárga földig. Ekkor követelőzni kezdtek: kérték a „barizsnyákat”, a nőket. Őket a férfiak padlásokon, pincékben, pajtákban, istállókban, csűrökben, széna- és szalmakazlakban rejtették el. Azoknak a nőknek, akiket véletlen elfogtak, nem kegyelmeztek. Erőszakot követtek el rajtuk. Legtöbb esetben csoportosan. A harcok után is vissza-visszatértek, főleg a jó szentjobbi borért. A nép – egy kis idő után – védekezni kezdett. Félreverték a harangokat. A bátrabb férfiak útjukat állták. Ez nagyon veszélyes játék volt, mivel „teljes hadi díszben” jöttek a drága nedűért. Tudomást szerezve a dolgokról, az orosz parancsnokság nem a katonáinak tiltotta meg a szabad rablást, hanem a lakosságot fenyegette meg azzal, hogy „gépfegyvertűz alá veszi az egész települést, ha még egyszer meg merik húzni a harangot és ellenállnak”. Sok esetben egy adag borért belelőttek a hordóba. A golyó által ütött lyuk szintjéig, a bor a pincébe folyt.

Híresztelések alapján tudom, hogy a falunkban három német és több mint harminc orosz katona pusztult el. Az oroszok halottaikat a harc után azonnal összeszedték. Az elesett német katonákat otthagyták, ahol életüket veszítették. Utóbbiakat a község szedte össze és temette el őket egy közös sírba, a szentjobbi temetőben.

1946 tavaszán földosztás volt a Bimbolákon, az apátság földjéből. Az apát úr ezt megvétőzta. Nyert. Mi, sokan veszítettünk.

Elkezdődik Szentjobbon is – akárcsak más helységeken – a megtorlások időszaka.

Az első áldozat Szovák (Szentjobbi) István. Ő csendőrtörzsőrmester volt a magyaroknál. A rendszerváltás után otthon maradt szülőfalujában. Házkutatást tartottak nála a sziguranca emberei. Találtak

a padláson „elrejtve” egy magyar csendőrkardot. Addig ütötték-verték, hogy adja elő a többi eldugott harci eszközöket is, amíg bele nem halt. Három gyerek és a feleség maradt apa és férj nélkül.

1949-ben – ugyancsak az állambiztonság emberei – fényes nappal el akarták vinni kényszerrel a római katolikus lelkészt: Takács Jánost. Éppen hittanórát tartott a gyerekeknek a sekrestyében. Onnan kihívják, felültetik egy szekérre és elindulnak vele. Irány Margitta, a Sváb utcán végig. Ellenállás. A Sváb utcán leállítják a szekeret. A papot szabadon engedik. A szekeret is hagyják elmenni. Jön a megtorlás. Három asszonyt tartóztatnak le akik, szemtanúi voltak az esetnek. Bíróság elé állítják őket Kolozsváron. Két-két év börtönbüntetés, amit a hírhedt jilvai női börtönben kellett letölteniük. Azt a fiatalembert, aki a gyepőt meg merte fogni a Sváb utcán, másnap éjjel a pappal együtt Margittára szállították. Onnan csak félholtan került haza. Itthon behalt elszenvedett sérüléseibe. Musák Lászlónak hívták. Élt 19 évet. A római katolikus pap, mint sok más sorstársa, a börtönben kötött ki koholt vádak alapján.

Az új politikai rendszer nagyon féltette hatalmát. Mindenhol kémeket és összeesküvőket feltételezett. Ilyen szempontból Szentjobb is – tiszta magyar település lévén – veszélyessé vált számukra. Egy adott pillanatban, 1951-ben, az állambiztonsági szervek letartóztattak hat helybeli lakost. Ezek: Iván József, Nagy Gábor, Dzsindzsa László, Szitkó Gergely, Szitkó László és Szitkó József. A vád ellenük: „államellenes tevékenység”. Állítólag egy nagyobb, felgöngyölített ellenállásnak voltak a tagjai, melynek vezetője Iván József bátyja volt, aki Nagyváradon, magántulajdonban lévő gépgyárral rendelkezett. Mivel azt államosították, elindította az úgynevezett Körösvölgyi mozgalmat. (A mozgalom a nevét, a városon áthaladó folyóról kapta.) Céljuk: röpcédulák terjesztése és a lakosság öntudatra ébresztése volt. Mind a hat szentjobbit börtönben letöltendő büntetésre ítélték. Hosszú ideig senki sem tudott róluk semmit. Iván Józsefet hazaengedték meghalni. Pár hetet élt még otthon.

A negyedik eset is nagyon jellemző az akkori rendszerre. Egy egyszerű családban született szentjobbi fiatalembert behívnak katonai szolgálatra. Mint határőrt, a Tito Jugoszláviája határára helyezik. Kiss Lászlónak hívták a sorkatonát. 1931-ben született. Ő volt a legidősebb az öt testvér közül. Az esemény 1951-ben játszódik. Akkor Tito – minden

szocialista ország által – láncos kutyának, mocsári varangyos békának, véreskező, bárdos hóhérnak stb. volt nevezve. Emberünk, megúszva az állandó szerb fegyverpogtatást, az őszi, téli és tavaszi vizes, fagyos futóárkot, ahol katonasága idejének javát már letöltötte, fogta magát és – sorstársaival együtt, szolidárisan – adott jelre, kiugrottak a gyűlölt árokból és kéz feltartva, irány Jugoszlávia. Sikerült nekik. Szétszéledtek az egész világon. Laci is, hogy minél távolabb legyen Romániától, Argentínáig „rohan”, addig meg sem áll. Ott letelepszik. Megházasodik. Elvesz egy menekült magyarországi hölgyet. Igen ám, de a mieink sem alszanak. A szökevényeket, távollétükben halálra ítélik. Most jön a megszokott szocialista, kommunista megtorlás. 1952-ben, egy szép májusi napon jönnek a mi embereink, az állambiztonságtól, a Kiss család lakására. Akit a megadott címen találnak, azokat mind be-, illetve feltessékelik egy teherautóra. Irány Fetești – kényszertábor (gulág), Ialomița megyében. A szabad ég alá kerülnek. Mivel ott nem ők voltak az elsők, addig, míg ők is egy földbevált vermet „építenek” maguknak, földalatti társaik befogadják őket. 1955 szeptemberében „szabadulnak”. (Három év és négy hónapos „üdülés” után.)

Az 1960-as évek elején, Szentjobbra bevezették a magasfeszültségű áramot, a csohaji tanyától, a Sváb utcai Ferenciéig. Áramátalakító (transzformátor) is került a magas feszültségű vonal végére. Kiépült az alacsony feszültségű elosztó hálózat is. Ezt előbb faoszlopokra szerelték. Később vasbeton oszlopokra cserélték ki.

Az 1960-as évek végén és az 1970-es évek elején készült el az aszfaltos út a csohaji elágazástól a falu központjáig és a központi vízellátás bevezetése Szentjobbra.

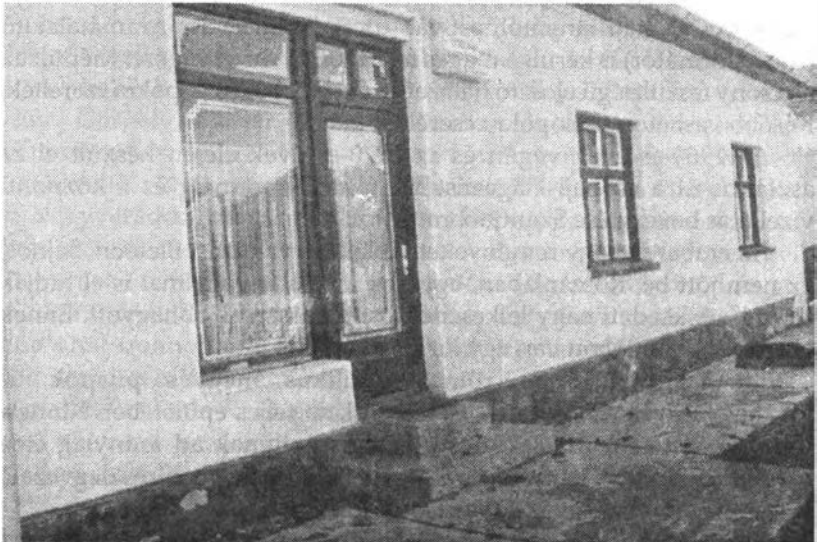
Az emberek nagy reményeket táplálta, a változást illetően. Sajnos, ez nem jött be. Romániában, egyesek még a forradalmat is el tudják „lopni”. A kezdeti nagy lelkesedés lassan-lassan alábbhagyott. Ennek ellenére Szentjobbon van egy kis mozgás, élet újra.

Ft. Tempfli József római katolikus megyés püspök úr jóváhagyásával, a régi zárda és leányiskola teljes épületében Kintertojásgyár létesült. 100–120 leánynak, asszonynak ad aránylag elég megfelelő kereseti lehetőséget. Tamás Sándor helybeli részlegvezető ügyesen irányítja a gyár ügyes-bajos dolgait.

Egy másik, ugyancsak talpraesett, sikeres helybeli vállalkozó Nagy Vince. Árverésen bérbe vette a volt apátsági malmot. A mellett levő

Nagy Vince vállalkozó javítás alatt álló péksége, cukrászdája és bárja

Straub József helyi vállalkozó szőnyeggyára

pékséget is megvette, a volt mtsz-tól. A falubeliektől bérbe vett jóval 100 ha fölötti földet. Azt saját mezőgazdasági gépeivel műveli. A pékség mellé épített egy kávézót. Rendelkezik szállító eszközökkel is. Közel 70 helybelinek tud munkát, megélhetést biztosítani. Ez, a mai nehéz gazdasági helyzetben nem kis dolog.

A harmadik vállalkozó egy Németországból hazatelepedett, ugyancsak szentjobbi vállalkozó, Straub József. Ő két vonalon működik: igen nagy számú mezőgazdasági géppel, berendezéssel, felszereléssel rendelkezik. Ezzel bárkinek pénzért elvégzi az összes mezőgazdasági munkát. A másik vállalkozása szőnyeggyártás. Ez utóbbi nem sikeres. Jelenleg bárt is nyitott.

Egy negyedik vállalkozó a szintén helybeli Czaholi Tibor agrár-mérnök. A falu legrosszabb minőségű földjét műveli, 278 személynek, 370 ha területen egy tízfős csapattal. Ők a bihari volt gép- és traktorállomáshoz tartoznak. Nagyon sok öreg és elszármazott ember földjét művelik, nagy odaadással. Legtöbb ezek közül Nagyváradon él.

Szentjobb testvérfalui kapcsolatot ápol a közeli magyarországi Szentpéterszeg településsel. A kapcsolat gyümölcsöző. Hol itt, hol ott találkoznak. 1998-ban, az újjáéledt szentjobbi tánccsoport meghívást kapott, az október 10-én tartott fennemlített falu szüreti felvonulására és báljára. Sikeres volt a fellépésük.

Nemrég néhány szentjobbi gyerek és tanárnőjük egyhetes táborban vett részt Szentpéterszegen.

Más alkalmakkor, például 1999 őszén, a testvérfalu küldöttei látogattak el a mi kis falunkba. Közösen meglátogatták Hegyköz-szentmiklóst és Berettyócsohaj községközpontot is. Utána egy-egy adag bográcsgulyás elfogyasztását nem nagyon kellett traktálni, kínálni.

Komoly lépésre szánta el magát a Polgármesteri Hivatal, amikor a földgáz bevezetését tűzte ki célul községi szinten. Már a földgáz mennyiség is tudott, 1515 köbméter a négy településnek. Hihetetlen összefogásról adtak tanúbizonyságot Matei Avram berettyócsohaji ortodox román, Bogdán István római katolikus magyar és Vincze Zoltán református szentjobbi magyar papok. Ez a kézzel fogható, elvárt, mai „ökuménia”.

1998 november havában megszületett Szentjobb falu lapja: Jobbról-jobbat. Találóból cím nem is lehetett volna. Dicséret a kiötlőknek. Legyen az újság, a lap, a szentjobbi hírek, tájékoztatások, biztatások szócsöve!

EGÉSZSÉGÜGY

Betegellátás, szülőszoba a rendelőben

A szentjobbi orvosi rendelő egyike a legszebb környezetben található egészségügyi intézményeknek megyénkben. A volt római katolikus apátságtól elkobzott kertben, öles fák árnyékában található. Maga az épület, amelyben működik, szintén az apátságé volt. Ez volt az 1700-as évek első felében felépített apátsági kastély. Ennek a felét – közvetlen az oroszdlás után – lebontták. A nyert anyagból építették fel a másik részt.

A falusi bábaasszony általában csak a szülések levezetését biztosította. Gyógyításra már nem vállalkozott. (Kivétel azonban itt is volt. Két híres bábaasszonyról tudunk: Musákné és Gulácsiné.)

A régi járványok közül csak kettőt említek meg. Mindkettő századunk elején volt. 1909 novemberében vörheny ütötte fel a fejét szülőfalumban. Rengetegen estek áldozatul. 1919-ben (érdekes, itt is novemberben) spanyolnátha tizedelte a lakosságot. Az áldozatok száma, 36 volt. Pusztított még tífusz és kolera is.

Az úgynevezett „felszabadulás” (1944) után változott a helyzet. A nagyhangon meghirdetett ingyenes egészségügy, az egyik legemberségesebb találmánya volt a rendszernek. Az orvost az állam helyezte ki a falvakba, biztosítva azok fizetését is. Az elején, még a gyógyszerek is ingyenesek voltak.

1959. augusztus 23-a tiszteletére átadják ünnepélyes keretek között a szüldét, ugyancsak a volt apátsági kastélyban. Óriási megvalósítás. Ez után a szentjobbi anyák otthon, szülőfalujukbaa szülhettek, orvosi felügyelet mellett. (Nem kellett Szalárdra, Margittára vagy Nagyváradra menni.)

A jelenlegi orvosi rendelő Csohaj községhez tartozik.

A mostani körzeti orvos, dr. Kóbori Mária nagykárolyi származású. Mivel az orvosnő lakása is az apátsági kastélyban van, így gyakorlatilag 24 órás ügyeletet lát el. A szentjobbiak nagy öröme.

A gyógyszerellátás is megoldódott az utóbbi időben. Az orvosi rendelő közvetlen szomszédságában létesítettek egy kis gyógyszerterát is. Így a helybelieknek nem kell több tíz km távolságból beszerezni az orvosságot. Ez is nagy megvalósítás.

Itt is a „klasszikus” betegségek az uralkodók. A leggyakoribb a magas vérnyomás. Követi ezt a szív- és érrendszeri megbetegedés. Ugyancsak elég magas a reumás és ízületi panaszokkal orvoshoz fordulók száma is.

Orvosok. Az első képzett orvos, akiről szól a krónika, egy bizonyos dr. Náday István. Ez áll neve mellett: „az apátkanonok úr hozta Szentjobjra, és az orvosi lak, a jelenlegi kultúrház helyén állott”. Ennyi. Ebből nem lehet kivenni ki volt az apát úr aki ide hozta és mikor történt a nagy esemény?

Következett dr. Kirschenbau Mihály. 1944-ig, a deportálásig volt Szentjobjban. Később még egy kis időre visszajött. Izraelben telepedett le, véglegesen.

1940–1944 között rövid ideig, dr. Bárdos orvos rendelt, míg be nem hívták katonai szolgálatra. Csak a háború után jött vissza. A rendszerváltás után családjával együtt elhagyta a települést és visszaköltözött Berettyóújfaluba, ahonnan 1940-ben ide helyezték.

Dr. Csordás István következett, Szentjobj szülöttje. Nagy tudású, jó diagnosztá volt.

Dr. Ráckövi Attila hosszú időt töltött Szentjobjban. Nagyváradra költözött, miután gyógykezelési szakorvosi vizsgáját sikeresen megvédte. Fürdőorvos lett.

Dr. Quai Ștefan rövidebb ideig volt a községben. Őt is a város ragadta el.

Dr. Kóbori Máriával már a mában vagyunk. 1994-ben került Szentjobjra. Ő egy öröndetes hírt közölt. Addig, amíg az előző években csak 8–10 gyerek született Szentjobjban, 1997-ben már 21 újszülött látott napvilágot. Jó jel. (Egy időben nagy volt a riadalom. Ez 1995-ben történt. A Bihar megyei Egészségügyi Igazgatóság versenyvizsgát hirdetett az orvosi állás betöltésére. A szentjobjiak aláírásokat gyűjtöttek, attól tartva, hogy idegen doktor kerül hozzájuk. Az aláírásokra szerencsére nem volt szükség. Az orvosnő megmaradt munkahelyén.)

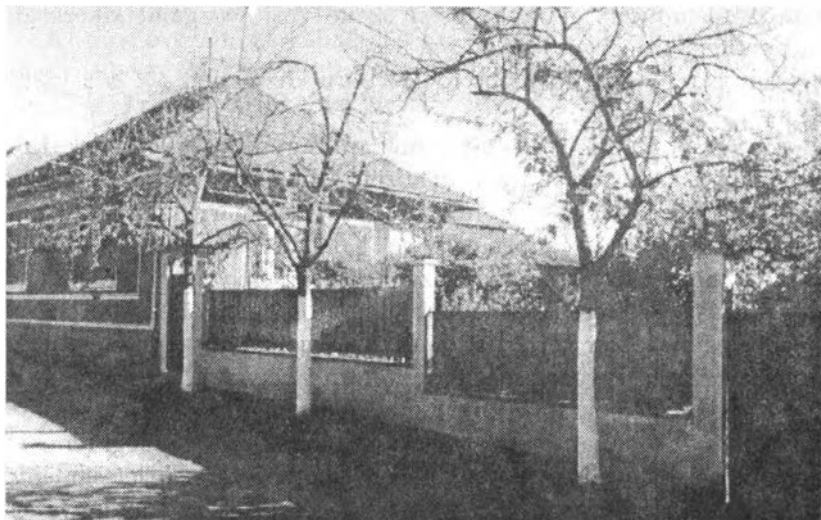
A Német Demokrata Fórum tagjai 1998. november 8-án, vasárnap, felavatták az újonnan rendbetett orvosi rendelőt. A jelenlegi rendelő két elhanyagolt és elhagyatott termében kapott helyet az új létesítmény. Besegített a nagyváradi NDF is. Már megérkeztek az első ingyenes külföldi gyógyszerek is. A rendelő egyelőre csak szegényes bútorzattal van ellátva, de ígéret van a teljes felszerelésre (1999).

Az orvosi rendelő főnövére (fő asszisztensnője), özv. Csilik Györgyné szül. Kiss Erzsébet. Több mint 30 éve dolgozik ennél az egységénél.

Szanitészek voltak: Kiss István és Knibus József.(Ma nincs ilyen állás a rendelőnél.)

Az 1930-as évektől az 1950-es évekig, az orvosi rendelő két magánháiban székelt: először a Belső faluban az Ozsváték házában (a református parókia harmadik szomszédja, egy szép, nagy sarokházban); később az Új utcai Molnárék házában (szemben a jegyzői lakkal). Harmadik, egyben utolsó épület – ahol ma is működik – a volt apátsági kastély.

Az 1960-as évek vége és az 1970-es évek eleje óta Szentjóbbot behálózzák a jó, tiszta, egészséges, friss ivóvizet szállító csövek. Egy 300 méter mély fúrt kút látja el a falut ivóvízzel. Ebből egy búvárszivattyú nyomja a vizet a „hegyen” lévő 150 köbméteres tartályba. Onnan a szabadesés elve alapján működik, jelenleg 4,7 kilométeres vezeték hálózza be a falut. 250 lakás lett eddig a hálózatba kötve. A vízvezetékrendszer Csilik József mérnök közbenjárásával készült el.

Csilik György családi háza.

Ezen a telken állott a nyolc testvér, köztük a szerző szülőháza

MŰVELŐDÉS

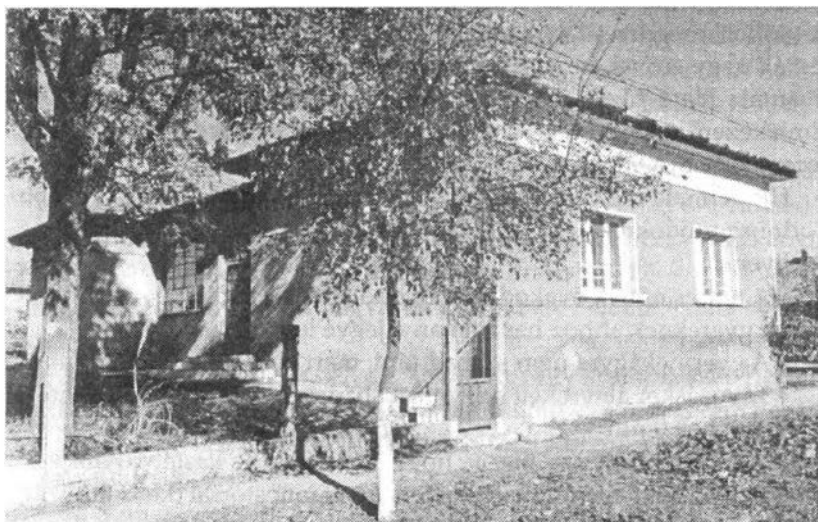
Mozi, sport, népszokások, hiedelmek, babonák

A művelődés lehetősége Szentjobbon mindig korlátozott volt. Ennek a minimális feltételei sem voltak biztosítva sohasem.

A felszabadulás előtt (1944 végéig), helyi szinten az iskolákban a tanítók tartották a kezükben ezt az ügyet. Időnként – az iskolákban – előadtak egy rövidebb színdarabot. Ezen a téren a legtöbbet az irgalmas nővérek tettek.

Városi színtársulatok gyakorlatilag sohasem jöttek, nem lett volna hol előadni a darabot. (Igény esetleg lett volna rá!)

A felszabadulás után létesült egy kultúrház (művelődési otthon). Ebben már színpad is volt. Valamivel élénkebb lett a művelődési élet. Itt már több előadást nézhettek meg a falu lakói. Főleg az elején, városi, munkás művelődési csoportok is tartottak előadást. Alakult helyi tánccsoport is. Ez később, megszűnt. Napjainkban kezd ez is újraéledni. (Egy idő után csak bált rendeztek a művelődési otthonban!)

A Kultúrház (Művelődési otthon)

Mozi csak a kultúrház létesítése óta volt. Úgynevezett keskeny filmszalagot használtak. A semminél jobb volt. Sajnos, ez sem sokáig volt. A televízió térhódítása teljesen meg is szüntette ezt a művelődési formát. (Véglegesen kivonult a kultúrházból!)

A sport nálunk a labdarúgásban merült ki. Ezen kívül egyetlen egy sportág sem létezett. Nincs ma sem. A helyi futballcsapat, csak megyei szintig jutott el. Nyáron, kéthetenként kedvelt szórakozási forma volt. Szerette a falu népe ezt a játékot. Híresebb játékosok voltak: Ákom Zoltán, Csilik György, dr. Csordás István, Herperge Márton, Hoóz Szilveszter, Ludwigh Károly, Müller Ferenc, Szentjobbi József és Zelina Sándor.

Népszokások. A fontosabbjai közül említem meg: a lakodalmat, a húsvéti locsolást, a karácsony-ünnepköri „Betlehem járást”, a fonókat, a kenderdörzsölést, a téli disznótorokat, a halottvirrasztást (tort nem tartanak), farsangi bált, szüreti bált stb. Az 1930-as évek végén, még divatban volt – de ma már teljesen el lett felejtve – az ún. tűzkarikahányás-sajbózás. Ezt a legények, nagybőjt első vasárnapjának estéjén tartották. Szabad területen (legtöbbször legelőn), kukorica ízékből nagy tüzet raktak. Vastag bot végére bükkfakarikákat húztak. Ez utóbbit, megtüzesítették. Rézsutosan felállított padhoz (deszkához) vágták nagy erővel, hogy a karika magasra repüljön. Közben valamit kívántak. Ha a tűzkarika szépen repült, akkor a kívánság teljesült. (Emlékezem arra is, hogy valamikor még „Luca széke” is készült, decemberben, a településen.)

Hiedelmek, melyeket generációkon át meg tudtak őrizni, s tovább is adni az utódoknak.

Ilyenek:

– A terhes nőnek óvakodnia kell attól, hogy megijedjen valamitől, mert a gyerekek ahhoz hasonló anyajegye lesz.

– A gyermekágyra nem szabad ülni, mert elviszik az álmát.

– Távozáskor álmat kell hagyni a babának, egy szöszt ruhánkból a párnájára kell tenni.

– A szentjobbiai úgy hiszik, hogy a helyi vár és kastély össze volt kötve (a föld alatt alagúttal), a hegyen levő monostorral (kb. 2 km) és a Szalárd melletti Adorján várral (ez már kb. 10 km) stb.

Babonák. Itt csak hármat említek meg:

– Fecskefészket nem szabad leverni, mert a tehén teje véres lesz.

– Rontás ellenszere: ráolvasás.

– Szemverés, (kis gyereket szemmel megigézni). Ellenszere: tiszta vízbe 7 db. parázsszemet dobnak. Keresztet vetnek rá. Vízbe mártott ujjakkal a babát megfrecskelik a szenes vízzel és megitatják ebből a vízből.

A babonának se szeri, se száma, még ma is. A népszokásokról, hiedelmekről és babonákról, Szentjobbon is külön tanulmányt lehetne írni!

Ráadásul egy nagyon jellegzetes helyi hiedelem: a gyertyások. Hatalmuk csak két időszakban van: advent (úrrjövet) idején és a húsvét előtti nagyböjtben. Ilyenkor is csak éjszaka. Disznóorr formájú lények. Az égő gyertya is az orruk tetején van. A kiválasztott „áldozatokat” árkon-bokron át vezetik, amíg teljesen ki nem fáradnak, és össze nem esnek. Főleg a szőlőhegyről, az évszázados borospincékből éjszaka haza induló, kissé a garatra felöntött teremtés koronái az alanyok. A késést és a sáros, piszkos csizmát, ruhát, sokszor arcot is, nagyon jól rá lehet „kenni” arra a bizonyos „gyertyásra”, aki-ami miatt szegény – nem kimondottan józan férfi – késni kényszerült, és a ruházata sem a legmegfelelőbb kinézetű. (Ezt más helyeken is szívesen vennék, a pohár fenekét sűrűn néző férfiak!) Érdekes, hogy a gyerekkoromban hallott elbeszélések, mesélések, kivétel nélkül mind férfiakról szóltak. Nők még véletlenül sem kerültek a gyertyások hálójába.

A szentjobbi **nyelvjárás** a legtisztább, legtökéletesebb bihari nyelvjárás: é helyett hosszú í-t; hosszú ó helyett hosszú ú-t; hosszú ő helyett hosszú ú-t használnak. Egy-két példa: régi kenyér = rígi kenyír; édes élet = ídes ílet; ló = lú, aranyból = aranybúl; kő = kú, lő = lú; Jellegzetes még az l betű elhagyása a szavakban. Például: volna = vóna, föld = főd, zöld = ződ.

Tájszavak: burgonya helyett: kolompír vagy krumppli; szép helyett: csicsés, (ezt inkább kis gyerekeknek mondják); szóvégi „ljon” helyett „jjék”; járuljon hozzá! helyett: járujjék hozzá! Kukorica helyett tengerít mondanak stb.

Idegen szavak használata magyar helyett. Itt főleg a német szavakról van szó. (Két hatás miatt: német betelepítés, Osztrák–Magyar Monarchia.) Ilyenek: fel helyett az auf, de „óf”-nak ejtve; reggeli helyett

a fröhstück, de „früstök”-nek ejtve; vissza helyett zurück, de „curukk”-nak ejtve; egy-kettőre helyett: eins-zweira, de „ánc-cváj”-nak ejtve stb.

Gúnynevek is vannak. Többek között: az állandóan mosolygóra azt mondják: vigyori. A vékony, magas serdülőkorú gyerek: nyakigláb. Aki keveset eszik: juhbélű. A kicsi, alacsony, mozgékony ember: mitugrász. A nagyon sokat evő: bélpoklos stb.

Ragadványnév rengeteg van és nagyon sokféle. Legtöbb a foglalkozáshoz közel álló szó vagy fogalom, de van mindenféle kifejezés. Például: komitét, csendőr, dunyha, szép, angyalbögyörő (nudli), sánta, sótalan (sajtalan), ájtatos, bivalyos, pösze, testvír. (Minden ragadvány névnek van megfelelő története, magyarázata, leírása.)

Művelődési hírek. Újra megrendezték, 1998. szeptember 19-én – a harminc év óta nem tartott – egész napos szüreti mulatságot. A helybeliek, a magyarországi Szentpéterszegről érkezett táncosokkal együtt járták Hegyközszentmiklós, Berettyócsohaj és Szentjobb utcáit. Este a lakodalmas házban – volt községháza – bált rendeztek. A tánccsoport népviseleti ruháit, a két héttel azelőtti bál bevételéből vásárolt anyagból, Sommer Péter helybeli szabó varrta. Valami ébregszik Szentjobbon.

Az egész települést megmozgatta a rendezvény. Amikor a fiatalok az utcán ropták a táncot, volt olyan hely, ahol százan is összegyűltek. A római katolikus templom és plébánia előtt a tisztelendő úr, Bogdán István plébános fogadta a hívogatókat. Ezt tette Berettyócsohajon Matei Avram ortodox pap is.

A lakodalmas háznál, ahol a bált rendezték, a helybeli asszonyok finom étellel és süteménnyel fogadták délben és este a fiatalokat. Olajos Mihály, Szentpéterszeg polgármestere végig kitartott a hívogatókkal. 1992 óta van Szentjobbnak ezzel a magyarországi településsel testvérkapcsolata. Valóságos örömnappal volt ez a falu életében. A rendezvény két lelkes főszerzője Pénzes Krisztina és Lakatos Bálint helyettes polgármester voltak.

1998. szeptember 6-án, Kisasszony napján, megrendezték a falunapját. A vasárnapi – Mária napi – búcsú, melynek tekintélyes hagyománya van, tűnt a legalkalmasabbnak a rendezvény megtartására. Egykori szentjobbiak vendégként léptek fel.

TÁVKÖZLÉS

Dr. Borovszky Samu: Bihar vármegye és Nagyvárad története, Budapest 1901, a 149. oldalon ezt írja: „Postája van, távírója és vasúti állomása Bihar-Diószeg.” 1940-ig, a postahivatal a Tóth utca elején, a Szabóék házában székel. Kisebb dolgokat, ügyeket az utcáról intéztek. Az egyik ablakhoz falépcsőn lehetett feljutni, s a küldeményt és pénzt a kinyitott ablakon adták be. Nagyobb, nehezebb csomaggal az udvaron keresztül kellett a hivatalba jutni. A bécsi döntés után a hivatal a Belső faluba költözött. A mai Dobai-féle ház egyik szobájába egyenest az utcáról lehetett bemenni. (A postahivatal ottani megszüntetése után, az utcára nyíló ajtót befalazták.) Ebben a hivatalban egy anyaországból hozott fiatalember volt a hivatal vezetője. Ma a postás a saját házában intézi az ügyeket.

Mivel régebben Szentjobb a volt Székelyhídi járáshoz tartozott, oda lett bekötve a település telefonja is. Ez később a falu Szalárdi járáshoz csatolásakor megszűnt és az új járási székhelyen keresztül létesült összeköttetés. Ez akkor is megmaradt, amikor a község Margittai járáshoz került. Jelenleg is ez a vonal létezik, Berettyócsohaj közbeiktatásával. Az 1960-as –1970-es években szorgalmaztuk azt, hogy a településnek legyen önálló telefonközpontja. Az akkori gyengekező megyei postavezetés ezt nem hagyta jóvá, egy erős székelyhídi nacionalista „ellenállás” miatt. Ez csak napjainkban valósult meg. Főtisztelendő Tempfli József nagyváradai megyés püspök, szentjobbi apát szerzett a településnek külföldről egy telefonközpontot. Ez is csak elég hosszú huzavona után kezdett működni.

1940-ben a településen csak egy rádió volt. Ez a római katolikus plébánosé, Gahér Mihályé volt. A rádiózás ekkor még luxusnak számított. Az 1944-es felszabadulásakor is még csak vagy öt rádió volt a faluban: a református parókián, a zárdában, a jegyzőnek, Ludwigh Emil bírónak és a katolikus plébániának. A falu lakói csak 1950 után jutottak rádióhoz. A legelső román termék a Pionir volt. Később elterjedt az egész faluban. Még ma sincs mindenkinek televíziója.

VEGYESKERESKEDÉS

A század elejétől napjainkig, a falusi emberek, a mindennapi élethez szükséges árukat helyi vegyeskereskedőktől szerezték be. Ezek, a falvak bizonyos pontjain boltokat nyitottak és ott árulták a különböző cikket. Minden kereskedő igyekezett minden szükséges cikket beszerezni. Így a falusi ember, általában a házához legközelebbi boltban időnként mindent meg tudott vásárolni. A kereskedő az árukat, a településhez legközelebb eső városból szerezte be, különböző nagykereskedőktől. Az áruért saját fogatával ment, de volt olyan is, aki bérkocsit, bérszekeret használt. Mindkét esetben lassú és fárasztó volt a beszerzés.

Ez napjainkban jócskán megváltozott. Ma már az árusítás nagyobb, korszerűbb üzletekben történik. A beszerzés is másképpen játszódik le. A kereskedő legtöbbször saját személyautójával vagy teherkocsijával szállítja haza az árut. A beszerzés és szállítás gyorsabb, kényelmesebb, korszerűbb, higiénikusabb. Ma már minden faluban találunk hűtővel felszerelt modern üzleteket is.

A század elejétől 1944-ig Szentjobbon négy vegyeskereskedő tevékenykedett. Ezek közül három zsidó volt. Felosztották egymás között a „felségterületet”, az érdekszférát. A Sváb utcán Berger, a Kereszt utca elején Grünblatt, a Belső faluban Deutsch és Gahér voltak a vegyeskereskedők. Volt eset rá, hogy hitelbe is adott a kereskedő árut, hogy megtartsa a vevőket. Meghatározott időpontig a tartozást törleszteni kellett.

A zsidók elhurcolása kissé megváltoztatta a helyzetet. A Belső faluban megmaradt egy bolt. Egy másik az Új utcán létesült, szemben a községházzal, a Csovnyánszki-féle üzlet. Ez utóbbi látta el a Belső falun kívül, az egész, maradt részt. Később a Sváb utca elején is nyílt üzlet (Marázéké, férj és feleség).

SZOLGÁLTATÁSOK, MESTERSÉGEK

Általában, minden település igyekszik, a szükséges szolgáltatásokat helybeli szakemberekkel elvégeztetni. Így, legtöbbször sokkal jobb, gyorsabb és olcsóbb az elvégzett munka. Ha egy-két féle tevékenységre, a faluban nincs megfelelő, szakképzett munkás (mester), az már egy

kis zavart is okoz a lakosságnak. (Főleg időzavart! De pénzt is többet kell költeni!)

Ebből kiindulva, Szentjobb község is igyekezett, törekedett arra, hogy minden foglalkozási ágban megfelelő szakemberek dolgozzanak, lehetőleg helybeliek.

Megpróbálom feltüntetni, felsorolni azokat a mesterségeket, amelyek a század elejétől napjainkig léteztek vagy léteznek a faluban. Mivel a mesterség vagy szolgáltatás általában meghatározott és mindenki által ismert munkát, szolgáltatást takar, eltekintek ezek felsorolásától, ismertetésétől. Ugyanakkor sem időrendi, sem ábécés sorrendet nem tartok be. (Így, a szentjobbi olvasó is tevékenyen részt vesz, vagy vehet az egyes mesteremberek időbeli elhelyezésében!)

Hentes és mészáros: Ozsváth József, Fízer István, Rotter Mihály, Rozsályi Dániel, Balogh Kálmán, Fischer Ernő.

Molnár: Sinkó Pál, Heit József, Török Imre, Kobai Mihály, Pfeifer Pál, Pongor Gyula, Pongor Jenő, Balogh Károly, Erős József, Sípos Ferenc, Szűcs József, Csilik József, Csordás József, Csilik Sándor, Horgos János. (A neveket özv. Szűcs Józsefné született Heit Mária szolgáltatta. Igazi „molnár dinasztia” tagja. Apja is, férje is molnár volt.)

Pék: Matiz Zoltán, Petyár József, Braun János.

Pincér: Vas István, Varga Sándor.

Csizmadia, cipész: Dankó István, Rauch István, Csilik György , Veres Lajos, Rauch János, Mikó János, Magyar József.

Szabó: Nagy Károly, Klein fiúk hárman, Nagy Béla, Sommer Pál, Egeresi Zoltán, Mátyás Gyula.

Hímzőnő: Magyar Irénke.

Borbély, fodrász: Hermann István, Oláh Hajnal, Nagy István.

Kőműves, ács: Drágon Mihály, Rehus János, Csilik János, Erős István, Braun József, Matiz József I, Matiz József II, Dzsindzsa Gyula, Erdei József, Nagy Károly, Nagy György, Nagy János, Nagy Attila, Nagy István, Sall Ödön.

Asztalos: Oláh Gyula, Nagy Vince, Szűcs János, Maráz József, Molnár László, Kállai József, Varga Gábor, Tamás Sándor.

Bádogos: Müller Ernő, Agud György, Maráz Sándor.

Kerékgyártó: Nagy Gábor, Nagy László, Lucian Károly, Elek József, Veres Sándor, Csilik Sándor.

Kovács: Máté László, Zeleznik András, Kelemen József, Németh János.

Pintér, kádár: Járó Sándor, Járó Antal, Kiss Gyula, Retek József, Tóth János.

Vincellér: Malozsák István, Székely László.

Festő, mázoló: Mendli János, Osornyánszki János, Iván János.

Vízvezeték-szerelő: Olik Pál, Papp Sándor.

Villanszerelő: Molnár János, Kohella József, Mészáros István, Maráz Sándor, Szitkó György, Ludwigh Károly.

Vasbetonszerelő: Bajgyik Pál.

Rádió- és televíziószerelő: Csilik Tibor.

Fényképész: Nagy István.

Ezeken kívül számos **traktorista, sofőr és kosárfonó**, valamint **seprűkötő** is van Szentjobbon.

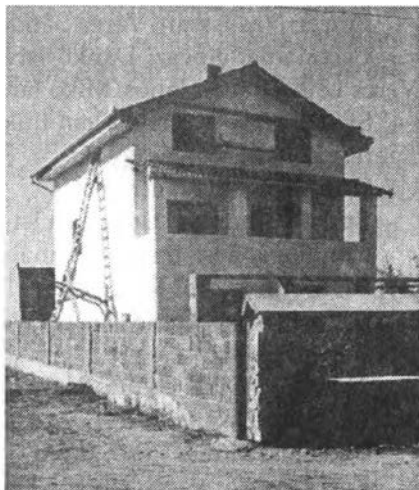
Annak ellenére, hogy Szentjobb község híres és nagy szőlőtermelő és borkészítő vidék, egy-két **kocsmáros** mégis mindig megélt itt is. Régebbi kocsmárosok voltak: özv. Klein Mózesné fiával és Gahér Péter feleségével. Újabban, hosszabb ideig volt italboltja Kiss Ferencnek.

Ugyancsak, régebben volt cukrászdája, kávézója a fennemlített Kiss Ferenc feleségének, Ilonkának.

Jelenleg **cukrászda, kávézó, büfével**, Nagy Vince vállalkozónak van, a belső faluban, a malom közelében, a pékség mellett.

Ugyancsak Nagy Vincének van **péksége** és mint malombérlő, őröli a falu és környéke gabonáját. Messze híres, jó lisztet őröl a szentjobbi malom, még ma is. A pékség is a malom mellett van. Nemcsak a helybelieket, hanem a környékbelleket is kiszolgálják a finom, ropogós, ízletes szentjobbi kenyérrrel.

Gátőr: Retek István, Rozsályi István és Horgos László.

Gátőrház Szentjobbon

Megjegyzés:

a. A mesterségek és mesteremberek neveit sógornómmal, özv. Csilik Györgynével – született Kiss Erzsébet orvosi főasszisztensnővel – állítottam össze.

b. Ha a névsorból valaki kimaradt, az a véletlen műve, semmi szándékosság nincs a dologban.

c. A több mint harminc féle mesterség és száznál több mester (szakember), elárul valamit Szentjobb település szolgáltatásairól és szerencsére, annak szintjéről is!

TERMÉSZETI KATASZTRÓFÁK

Árvíz. A 20. század első nagyobb árvize 1912-ben volt, pünkösöd utáni harmadik napon, nagy kárt okozott a vetésekben.

1913. július 10–20. között Szentjobb házainak nagy része vízbe került. Sok ház összedőlt. Ehhez hasonló nagy árvíz 1851-ben volt a faluban. A folyón és a Nyulas patakon levő hidaknak csak a karfája látszott ki.

1919. április 25., 26., és 27-én ismét árvíz sújtotta a falut, május 3., 4., 5-én megjött a második hullám. Ezt a falu akkori lakói, az 1889-es nagy árvízzel hasonlították össze.

1932 tavaszán három, egymás utáni árvízzel kellett a község embereinek megbirkózniuk.

1940. március 15., 16. és 17-én, a töméntelen és nagy hó olvadása következtében megisméltődött az 1919-i nagy árvíz. A Sváb utcán a házak, Rauch Jánostól egészen Ferenciéig mind tönkrementek. Sok magától dőlt romba. Számosat lebontottak, hogy legalább a tetőzet faanyagát és a cserepeket megmentésük. (A kártérítéssel a román hatóság nem törődött. A szeptemberben bejött magyarok segítették a bajba jutottakat pénzzel és építkezési anyagokkal.)

Az 1997. június 14–15-i felhőszakadások után a település megint komoly veszélybe került. A Berettyón, a nemrég megvalósított árvízvédelmi gátakon a vízállás igen magas volt. Ha a víz áttöri a gátat, Szentjobb újra víz alá kerül. Mivel gátak közé szorított vízről volt szó, szakemberek számítása szerint a falut kb. másfél méternyi víz borította volna el. Egész éjjel talpon volt a mentőcsapat. Homokzsákokkal

torlaszták el a szivárgásokat. Ennek köszönhetően a falu nagy része megúszta a veszélyt. Mindössze három házba (lakásba) hatolt be a víz, de épületeket érintett a víz, több helyen. Így is több tízmillió kár keletkezett a lakóházakban és a közutakon. A növények is jócskán megsínylelték a felesleges többletvizet. Az ár kétfelől támadt egy időben: a Berettyón Margitta és Bisztraterebes felől, a Nyulas patakon Kőbőlkút és Hegyközszentmiklós felől. Szentjobb az árvíz harapófogójába került.

1999-ben, április elsején, a sok hó újra elolvadt a Berettyó árvízgyűjtő medencéjében. Levonultak a megszokott tavaszi árhullámok is. A Tóth utcában húsz ház oly mértékben sérült, hogy valószínűleg újra kell azokat építeni. A Sváb utcai lakóházak, istállók, raktárak, ólak károsodtak. Braunék egykor szépen rendbe tett háromszobás lakása annyira megrongálódott, hogy teljesen le kellett bontani. A helyi önkormányzatnak nincs pénze sem kárpótlásra, sem segélyre. Csak a megye adhat valamennyit. Ha van miből. Egy merőleges védőgát, a jelenlegi Berettyó folyó jobb oldali gátjára, kb. 1 km-es hosszán, a Csáky hegy és Kecskéshát környékén megszabadítaná a szentjobbiakat a veszedelemtől. A védőgát építése ügyében Maráz Sándor polgármester a Prefektúrához, a Vízügyi Igazgatósághoz és Csapó József RMDSZ-es szenátorhoz fordult. (Reméljük, eredményes lesz közbelépése!)

Jégverésről, tavaszi, nyári és őszi fagy és hókárokról részletesen foglalkoztam, a szőlőtermesztéssel kapcsolatban. Ez a mezőgazdaságra is vonatkozik! Ezért, az ott részletesen tárgyalt eseményeket, itt nem sorolom fel újra.

Tűzről szóló tudósításokat, szerencsére, csak nagyon ritkán hallunk Szentjobbról. Az eddigi legnagyobbnak és legveszélyesebbnek tartott tűz 1906. október 9-én volt. Ismeretlen okból kigyulladt a római katolikus fiúiskola kertjében tárolt takarmánykazal. Hirtelen nagy szél kerekedett. A lángok átcsaptak a szomszédos római katolikus plébániára is. A közvetlen közelben lakók hősiek helytállásának köszönhető, hogy nem lett belőle komoly falu tűz. Mire a nehézkesen mozgó, 1896-ban alakult önkéntes tűzoltók a helyszínre értek, addigra a tüzet már szerencsére, eloltották.

UTÓSZÓ

Tudatában vagyok annak, hogy az általam közreadott mű nem teljes és nem tökéletes. Úgy érzem, hogy sok helyen hiányos is. Remélem, hogy a közeljövőben akad majd valaki, aki „ezeket a fehér foltokat” felderítse és a köz tudomására hozza.

Azt is jól tudom, hogy nem én vagyok az első, aki e településsel kapcsolatos dolgokat, eseményeket, történeteket, okokat, érveket, tényeket megkísérelte leírni. Viszont, szentjobbi büszkeséggel vallom azt, hogy nekem is sok ismeretlen adattal sikerült gazdagítanom a tárgykört. Rengeteg kiegészíteni való dolog maradt még.

Tudott dolog, hogy bármely település, mindig osztozik annak a környezetnek, vidéknek a sorsával, amelyiken fekszik. Története, az őt körülvevő helységek történetével olyan szorosan összefonódik és annak olyan szerves részévé válik, hogy attól el sem lehet választani. Ez alól Szentjobb sem kivétel.

Aki olyan nagy múltú település szálait próbálja kibogozni mint Szentjobb, az kötelezően figyelembe kell hogy vegye – többek között – azt, hogy:

- a világtörténelemben ismert három nagy „dúlás”: tatárdúlás, törökdúlás és az orosz dúlás (= felszabadulás) következtében nagy számú, régi, értékes írásos dokumentum tönkrement, elveszett, vagy ismeretlen helyre került;

- hasonló vagy talán még nagyobb veszteséget, kárt okoztak, a különböző politikai- és felekezeti ellentétek, háborúk, ellenségeskedések, meg nem értékes is vidékünkön, melyekből számszerűen, sajnos, igen sok volt, ezer éven át. Elég, ha csak a reformációt és ellenreformációt említem meg.

- a kommunizmus idején összeszedték az évszázados anyakönyveket és pótolhatatlan vallási és világi könyveket az egyházaktól. Ezeket összezüzták és újra felhasználták.

Nemsokára tovatűnő századunk történelmére az emberek több tíz millióit és hihetetlen nagy mennyiségű javait pusztító két világháború, az orosz hadifogságok, az emberek erőszakos elhurcolása és jórészüik fizikai megsemmisítése gettókbán, lágerekben, gulágokban, az erőltetett termelőszövetkezesítés, valamint – egyes országokban – a majdnem fél évszázadig tartó kommunista rémuralom nyomta rá bélyegét.

Ezek, a normálisan gondolkodó mai fiatal korosztály számára hihetetlennek, lehetetlennek, valótlanoknak, elképesztőnek tűnnek. De sajnos, ezek mind valóságok, igazak voltak.

Remélem, hogy majd egyszer eljön az a kor is, amikor nem a pillanatnyilag hatalmon levők által diktált hivatalos történelmi szemlélet lesz a döntő, hanem az igazi történelmi tények valós és minden nemzeti szenvedélytől mentes feltárása lesz a fontos.

El kell azt is ismernem, mint pozitív tény, hogy a már Árpád-korban kialakult Szentjobb – tiszta magyar település –, a svábok (németek) és a tótok (szlovákok) betelepítésével a 18. században új színnel gazdagodott, addig nem tapasztalt és észlelt, különleges és ismeretlen dolgokkal találta magát szemben. Igen sok új fogást tanult meg tőlük az „őslakosság”. De ez fordítva is igaz! Szerencsére, sem faji (nemzeti), sem vallási (felekezeti) villongás nem fordult elő, annak ellenére, hogy a két ismeretlen, betelepített népfaj – kivétel nélkül mind – római katolikus vallású volt. A helyi római katolikusok a reformátusokkal együtt, barátként, testvérként fogadták őket és már érkezésük pillanatában békejobbot nyújtottak feléjük. Gyümölcsöző összefogásuk még ma is tart, mindannyiunk örömére és javára. A két különböző utcában, tömbben, letelepítettek után, e két utca név még ma is Sváb és Tót utca. Ezt a történelem viharai egy negyed évezred alatt sem tudták elmosni.

Ha a népi (nemzeti, faji) és vallási (felekezeti) sokszínűségből származó számtalan és óriási előnyt sikerülne a vezető és irányító köröknek, kormányoknak alkotóan kiaknázni, akkor a hatalmas hasznot és tőkét jelentene, mind az illető állam és nemzet, mind az együtt élő kisebbségek számára.

Ahhoz, hogy Szentjobb ismét régi fényében tündököljön, akárcsak majdnem 1000 éves fennállásának idején, többször szükséges lenne az, hogy lakosai úgy szeressék, ahogy azt dicső elődeink szerették. Nekem

az a meggyőződés, hogy a faluban sokan vannak ilyenek, sőt állítom, ők vannak többségben.

A magyar állam- és egyházalapítás ezredik évfordulójának megünneplésével kapcsolatban, szülőfalum minden lakosának és a magam nevében, a következő felhívással fordulok minden magas rangú és felelős beosztású személyhez, világiakhoz és egyháziakhoz, romániaiakhoz és magyarországiakhoz egyaránt, hogy Szentjobb község érdekében tegyünk meg mindent, ami tőlünk telik, a következő négy dologban:

1. Mozgassunk meg mindent – közösen – annak érdekében, hogy a dicsőséges Szent Jobb ellátogasson újra oda, ahol négy évszázadon át oly hűséggel és kitartással, mély tisztelettel és szeretettel őrizték.

2. Állítsunk fel – ugyancsak közösen – Szentjobbon, egy életnagyságú Szent István-szobrot. Ennyit, ezer év után, úgy hiszem, mind a szent, apostoli király, mind a település dicső múltja miatt, megérdemelne.

3. Emeljünk – szintén közösen – egy ökumenikus emlékművet, (oszlopot), Szentjobbon. A négyoldalú emlékmű, egy-egy oldalára, a következő négy esemény áldozatainak nevét vésnénk:

a. Az első világháborúban elesett szentjobbi katonák névsora.

b. A második világháborúban elesett szentjobbi katonák névsora.

c. Az 1944-ben Auschwitzba elhurcolt és elpusztított szentjobbi izraeliták (zsidók) névsora.

d. Az 1945-ben a Szovjetunióba erőszakkal elvitt és elhalálozott szentjobbi német nevűek névsora

Az utóbbi időben – főleg mióta nyugdíjas vagyok 1990 óta – megérlelődött bennem is az a vágy, akárcsak több elődőmben, hogy én is összegyűjtsem az adatokat szülőföldem történetével kapcsolatban, azt válogassam, rendezzem, pótoljam és megírjam, és a végcél: közreadjam.

Kívánom, hogy ez is szolgáljon kristályosodási fonalként a további gyűjtés és kutatás számára. Jelen próbálkozásom legyen figyelemfelkeltő!

A megírt anyagot fényképekkel is próbáltam gazdagítani. Ebben segítségemre volt: Tisztelendő Bogdán István szentjobbi plébános úr és dr. Rauscher Ede gyermekorvos, az 1940-es évekbeli iskolatársam, a híres és nevezetes nagyváradai Premontrei Főgimnáziumból.

Hasonlóan nagy segítséget kaptam Főtisztelendő Tempfli József nagyváradi római katolikus megyés püspöktől, szentjobbi apáttól, valamint Ft. Fodor József általános helynök úrtól és Dukrét Géza tanártól.

Többszöri és hosszú heteken át tartó budapesti gyűjtőmunkám alatt önzetlenül nyújtották felém segítő kezüket: Ft. Szabó Géza protonotárius kanonok, a Szent István Bazilika plébánosa és a Szent Jobb őre, valamint Ft. Fábián János protonotárius kanonok, a Mátyás-templom plébánosa. Utóbbi – hosszú utánajárás után – rendelkezésemre bocsátotta a Szent Jobbról írt doktori disszertációjának forrásmunkáit. 150 címből áll.

Nagy segítségemre volt, a Historia domus = A szentjobbi római katolikus plébánia története. Ez több mint 200 oldal írott anyagot tartalmaz.

Szülőfalum lakosai közül is sokan, azonnal segítségemre siettek.

Hálával gondolok itt elsősorban Oláh Gyula bácsira, aki vállalta, hogy nem kis fáradsággal összeállítja az első és második világháborúban elesett szentjobbi katonák névsorát. 84 évét meghazudtoló, fiatalos lendülettel dolgozott.

Ugyancsak hathatós segítséget nyújtottak:

- Kiss Ferenc, volt termelőszövetkezeti elnök;
- Csilik Györgyné szül. Kiss Erzsébet, egészségügyi főasszisztensnő,
- Vincze Zoltán református lelkész és kedves felesége;
- Id. Mikó József és Mikó Lászkó, a baptista gyülekezettől;
- Marász Sándor polgármester, volt erdész;
- Szűcs Józsefné született Hęit Mária, valamint
- Hermann János, a német fórum helyi elnöke.

Köszönet és hála mindannyiuknak az önzetlen segítségért!

A szerző

Nagyváradon, 2000. március 25-én, Gyümölcsoltó Boldogasszony napján.

FÜGGELÉK

Az Amerikai Misszió Vezetőségének Budapest

Minden magyar katolikus, sőt az egész nemzet végtelen nagy örömmel fogadta a hírt, hogy első királyunk dicsőséges Szent Jobbja nem pusztult el, hanem épségben megtaláltatott. A nagy örömmel teljes megnyugvás párosult, midőn a híre jött annak, hogy az amerikai megszálló csapatok parancsnoksága a Szent Jobb őrzését a salzburgi érsekségre bízta. Ezt a magyar nemzet sohasem felejtje el s a magyar katolikusság örökké hálás lesz ezért a tényért, mert ha a Szent Jobb még most is Salzburgban van, mégis úgy érezzük, hogy az már most is és újra a miénk!

Alulírott protonotárius kanonok, Budapest vicarius mint a Szent Jobb kinevezett és hivatalos őre azzal a tiszteletteljes kéréssel fordulok az amerikai Misszió nagyrabecsült vezetőségéhez, hogy sokat jelentő intervenciójával legyen előmozdítója annak, hogy nemzetünknek ez a drága kincse mielőbb hazakerülhessen. A magyar katolikus világ lelki erejének, bizalmának és hitének növelésére a dicsőséges Szent Jobb hazakerülése nagy hatással lesz, miért is kérésemet tisztelettel megismételve maradok

Budapesten, 1945. augusztus 10-én

mély tisztelettel

Witz Béla

protonotárius, kanonok,
a Szent Jobb őre,
az esztergomi káptalani helytartó
budapesti helynöke

Igazoló irat a dicsőséges Szent Jobbnak Salzburgból való hazahozataláról

A magyarság legnagyobb nemzeti ünnepének, augusztus 20.-ának közeledtével mind többen fordultak hozzám, mint a Szent Jobbnak öréhez, hogy kövessék el mindent a drága ereklye visszahozatala érdekében. Bár e téren teljes megértéssel találkozó kísérletezésem már volt, de augusztus 20.-a magamban is oly vágyakozást ébresztett a Szent Jobb után, hogy odaadó örömmel ragadtam meg a visszaszerzésre lehetőséget nyújtó újabb alkalmat. Augusztus 9.-én ugyanis a legilletékesebb magyar fórumtól (Miniszterelnökség) megtudtam, hogy a Magyarországon működő Amerikai Katonai Misszió egy pár tagja Salzburg közelébe utazik hivatalos ügyek elintézésére. Ezt az alkalmat megragadva írásos kérelmet intéztem az Amerikai Katonai Misszióhoz, melyben rámutattam, hogy milyen nagy jelentőségű lenne a magyar hívők óriási tömegére, ha a Szent Jobb újra hazánkba kerülne; a hit, a bizalom, a lelkerő, a boldogabb és tisztultabb jövő szent tüzei lobbannának fel újra a lelkekben! Ezért megkértem a Magyarországon működő Amerikai Katonai Missziót, hogy sokat érő intervenciójával hasson oda, hogy a mi drága kincsünk, a Szent Jobb hazakerülhessen.

Augusztus 10.-én személyesen adtam át a kérvényt Kovach George Stephen alezredes úrnak, aki a legnagyobb előzékenységgel fogadott s megígérte, hogy a Szent Jobb hazahozatalát megkísérli.

A legvérmesebb reményekkel telve múltak a napok; augusztus 19.-ig azonban nem történvén semmi, minden reményt feladtam.

Augusztus 19.-én nagy meglepetésemre este két amerikai jelzésű katonai autó állott meg az Angolkisasszonyok Váci utcai zárdája előtt és abból kiszállt: Simmonite Henry ezredes, Kovach George Stephen alezredes, Czernink Edward őrnagy, Diefenbach Ralph kat. százados-lelkész, Schmergel Stephen őrmester; a második autón, mely az elsőnek kísérete volt, fegyveres amerikai katonák voltak. A portán szolgálatot teljesítő maternek jelentették, hogy a dicsőséges Szent Jobbot hozták magukkal Salzburgból a végből, hogy azt átadják a Szent Jobb hivatalos örének, Witz Béla apostoli protonotárius, kanonok, érseki helytartónak.

A zárda főnöksége az éppen triduumot tartó Szent Jobb órét pesti ferencesek templomában a nagy eseményről azonnal értesítette, aki ezt mélyen megghatódva vette tudomásul és sietett, hogy minél előbb átvehesse a magyar nemzet drága ereklyéjét. A fenti bizottság addig a

rendház díszes fogadjában helyezkedett el és várta a Szent Jobb őréit. Kölcsönös üdvözlés után Witz Béla helytartó felbontotta a Szent Jobbot tartalmazó ládikát és benne a Szent Jobbot teljes épségben találta. E közben összegyülekezett a zárda minden tagja és amikor meglátták a Szent Jobbot, a meghatódottságtól valamennyien térdre omlottak. Rövid, de annál inkább szívből fakadó tiszteletadás után a Szent Jobbot Witz Béla őre átvitte a jelenlévők kísérete és éneke közben a zárda házi kápolnájába, ahol az oltár mellett elhelyezett kis asztalkára tette le, majd meleg, szívből fakadó szavakkal adott hálát Istennek, hogy drága ereklyénket újra visszaadta megpróbáltatott hazánkknak.

Visszavonulva a nagy fogadóba az érseki helytartó boldogan mondott köszönetet az amerikai katonai misszió tagjainak Simmonite Henry ezredes útján, hangsúlyozva annak magyar szempontból felbecsülhetetlen jelentőségét, amit ma, ezekben a súlyos időkben a Szent Jobb visszatérése minden magyar embernek jelent. Egyben biztosította a bizottságot, hogy a magyarság soha nem fogja elfelejteni, hogy ezt a drága kincset amerikai katonák adták vissza. A hatalmas és szabad Amerika boldog népe, hős és nemes lelkű katonái révén olyan nagy horderejű jótéteményt műveltek a magyar nemzet hívő tömegével, hogy az szavakba nem foglalható. Áldja meg a Mindenható ezért Amerika népét és tegye még boldogabbá!

Közben megérkezett dr. Drahos János esztergomi káptalani helytartó, az Actio Catholica képviselőjében Esthy Miklós pp. Kamarás, Mihalovits Zsigmond protonotárius, kanonok, A.C. országos igazgató, a Szeminárium képviselőjében dr. Marczell Mihály egyetemi tanár, rektor. Ők is elsőnek akartak osztozni e nagy örömben, amely e percekben a magyarságot érte. Újra átvonultunk a kápolnába, ahol szemünk könnybe lábadt a Szent Jobb őrének imája alatt, amelynek végén a Himnuszt énekeltük el.

A jelen igazoló írást a magyar királyi várplébánia pecsétjével és aláírásunkkal hitelesítjük annak bizonyítására, hogy a dicsőséges Szent Jobbot az amerikai katonai misszió parancsnokságától Diefenbach Ralph katolikus százados-lelkész által az alulírott Szent Jobb őre átvette.

Budapesten, 1945. augusztus 20-án

Witz Béla,
a Szent Jobb őre,
ap. protonotárius, kanonok,
budapesti helytartó

A mai fényes ereklyetartó leírása

A sz. király Raguzából Budára visszakerült kezének eddigi ereklyetartója ismeretes képét Simon Supplem közli: ezüstben dús, de közönséges renaissance művű üveg ládát vagy koporsót képezett. E helyett legújabbán az egyházművészeti irány mindinkább előtérbe lépő igényeinél fogva készült 1862-ben mai fényes ereklyetartója, a ft. magyar püspöki kar bőkezű költségén, aradi Lippert József műépítész hazánkfia mesteri tervezete szerint. Hasonlón a középkori díszes ereklyetartókhoz gót egyházat, kápolnát képez. Hosszoldalai öt, míg keskeny oldalai három oszloptám által ugyanannyi térre vannak beosztva. Ezen oszloptámok közt, a gót ablakzat módjára, áttört s kristályüveggel befoglalt téreken keresztül látható a drágakövekkel foglalt kristály henger, melyen a szent kézereklye vörös bársonypárnán nyugszik. A szekrény négy szögletén mennyezet alatt magyar szentek szobrai állanak; egyfelől az Árpádok, sz. István családja fejedelmi szentjei: Imre, László, Erzsébet, Margit; a másik felén Adalbert, Mór, Márton, Gellért. A tetőpárkányzatot dús lombdíszítmény képezi, mely felett a pikkelyekkel fedett tető, homlokcsúcsain dús művészettel és zománccal díszítve emelkedik, melyben sz. István szép szobra áll. Alját magas talpázat képezi, oldalain dús zománc díszítménnyel és Magyarországnak minden oldalon többszörösen alkalmazott címerével szinte színes zománccban. Ezen talpázat felett térdelő angyalok emelik a sajátlagi ereklyetartó dómot; míg alul ábrándos szörnyállatok viselik a talpázat súlyát. A 35 cm magas 20 cm széles ereklyetartó egészen ezüsből készült, súlya közel egy mázsát tesz s mintegy 12000 forintba került. A mű legkisebb részletekig művészi correct ízléssel és technikával készült, s arany, ezüst és zománccozat dús színpompájában ragyog. Képe nagy ívrétben, arany-és színnyomatban egykorúlag megjelent. Aláírata: Sz. István első magyar király dicsőséges jobbjának tartója, melyet a magyarországi püspöki kar készíttetett 1862-dik évben. Tervezte aradi Lippert József. Nyom. Reffenstein és Rösch Bécsben. Üdvözöljük mint felébredő régi egyházművészetünk egyik szép jelét!

**Báthori Zsigmond fejedelem Szent Jobbot tartozékaival
Bocskai Istvánnak adományozza
Várad, 1596. október 2.**

Mi, Zsigmond, Isten kegyelméből Erdélynek, Moldovának, Havasalföldnek és a Szent Római Birodalomnak Fejedelme, a Magyar királyi Részeknek Ura és a Székelyek Grófja stb. Emlékezetébe ajánljuk jelen sorok erejével, mindenkinek akiket illet, hogy mi, akik rendelkezünk igaz és tiszteletreméltó tekintéllyel, teljes őszinteséggel és készséggel, tekintetes és méltóságos kismarjai Bocskai István testvérünk és tanácsadónk, a mi nagyváradi várunk főkapitányának, valamint Kraszna, és Belsőszolnok megyék ispánjának, aki nekünk uralkodásunk kezdete óta, minden törekvését, gondoskodását és fáradozását, a mi jólétünkre, méltóságunk megőrzésére és kiszélesítésére, minden lehető, kezében levő eszközzel törekedett és ugyancsak ő irántunk állandóan, lelkének teljes odaadásával tanúsított, ügyességével, jószívűségével nyújtott és a jövőben is hasonló rátermettséggel és állhatatossággal fog nyújtani: az egész és teljes Szentjobb várát, amely másképpen Szentjognak nevezetik és hasonlóképpen az egész és teljes birtokot, ugyancsak Szentjobb, Szentmiklós, Piskolt, Csohaj, Alsósárszeg és Hodoson foglaltatott, valamint a Kovácsi pusztát és hegyet, amit közönségesen Kovácsihegynek neveznek, részeket és birtokokat amely Biharban bejegyzett, Penészlaki részek Szatmárban, Ecsegnek és Kenderesnek neveztetett Külsőszolnokban, Onódtelkének nevezett, az említett Szatmár megyében levőket és az azt körülvevőket, amelyeket hajdan Radnóti Kendy Ferenc, a mi volt néhai tanácsosunk és Küküllő megyének ispánja bírt, de ő tőle a következő években, a mi tanácsunk folytán és különösen a mi vidékünk nemessége folytán, aki – ugyanis a mi fölséges szüleink és a mi javadalmunkkal is kitüntetve, tisztelettel és a mi segítségünkkel felnevelkedett; gyors kevélységtől elragadtatva, személyünk és méltóságunk ellen összeesküdtek, ami később nyíltan számunkra nyilvánvalóvá vált, hogy bennünket az Erdélyi Fejedelemségünkéből és székhelyünkéből eltávolítsanak, vagy fortélyal, ravaszsággal bennünket megközelítsenek és életünket elrabolják: de miután mi ezeket megismertük, tudomásul vettük, legalább a mi kevés híveinktől körülvéve, életünk és méltóságunk megvédése céljából, a mi Kővárunkban, mely Közép Szolnok megyében terül el, ugyanaz a

Kendy Ferenc, akit, noha a mi általunk a legfelsőbb tiszteletünkkel és javainkkal halmoztunk el, minden érdemünk ellenére, hitünkre és hűségünkre nem emlékezve, nem csupán hogy egyetértett, hanem a fentnevezett Kóvárba hatolva, a mi Erdélyi Fejedelemségünk küszöbén belül, új fejedelem választásáról, másokkal együtt, titokban tanácsot tartott s a mi életünket veszélyeztették, amiért is a mi három nemzetiségű Erdélyi Fejedelemségünk és az említett Részek, a mi tulajdonunk alávetve, Gyulafehérváron, április 16-án 1595-ben, a mi parancsunkból tartott gyűlésen, együtt a többi ismert hűtlenséggel és ellenünk irányuló gaztettükkel vádolva, fejesztésre, valamint összes javaik, feleségük és gyermekük javaik elvesztésére ítéltük, azonkívül a várak területén és ami a pusztán és hegyen bármi szőlőhegy, szántó és terméketlen földeket, rétek, legelők, mezők, kaszálók, erdők, tisztások, völgyek, hegyek, vizek, folyók, halastavak, halas medencék, malmok, általában ami használható és hozzájuk tartozik, teljes egészében a fentnevezett várhoz, ezeket kimérni, a régi határok között létezőket is, illetvekkel, adókkal, rendes és rendkívüli járadékokkal, házsám szerint megadóztatni, a tizede és a kilenced része a bornak és gyümölcsnek, amit a föld terem, méhek és juhok, harci eszközök és felszerelések, ami abban a várban van és minden épület, az említett Bocskai István szabadságára, kiváltságára íratik, az ő örökösének mindkét ágon adományozzuk és odaadjuk. Adjuk és felajánljuk örökös jogon és visszavonhatatlanul – az elidegenítés jogát kizárva –, jelen határozatunkkal és rendeletünkkel nekiadjuk és felajánljuk, minek hitelül ezt a kiváltságot nyújtjuk, addig amíg vissza nem vonjuk.

Kelt, a mi fentebb említett nagyváradi várunkban, október 2-án, az Úrnak 1596. esztendejében.

Zsigmond fejedelem, saját kezűleg. Pecsét helye.

Jósika István kancellár

Várady Lukács titkár

Megjegyzések:

Latin nyelvből, szabadon – nem szó szerint – fordította:

– Bálintffi Béla nyugalmazott tb. esperes, plébános;

– Csilik József nyugalmazott mérnök, szerző

Ezen adománylevelet, magyar nyelven – tudomásom szerint – eddig még nem közölték.

Rövidített szöveg!

A gróf Csáky Miklós apátkanonok által építtetett szentjobbii apátsági templom alapkövébe elhelyezett emlékirat

Szentjobb, 1736. szeptember 24.

Az angyaltól köszöntött szeplőtelen Istenszülőnek emeltette október kalendájának nyolcadában, amikor:

- XII. Kelemen, a mi szentséges Urunk volt a pápa,
 - VI. Károly, római császár és legkegyelmesebb magyar király,
 - Gróf galáthai Eszterházi Imre, Magyarország prímása, esztergomi érsek, a Szent Római Egyház magasságos hercege,
 - Ugyanakkor: Okolcsányi János, Várad Egyházának legtisztelteméltóbb püspöke,
 - Gróf keresztzszeghi Csáky Miklós, noviensi választott püspök, a nagyváradai székesegyház nagyprépostja és kanonokja, császári és királyi tanácsos és ezen apátságnak (ti. a szentjobbinak) prelátusa;
- Legyen mindezeknek, hosszú és virágzó kormányzásának megörökítése!

Fordította latinból: Ft. Fodor József, a Nagyvárad Római Katolikus Egyházmegye püspöki helynöke.

A latin szövegben, a kiemelt nagybetűk, mind a kezdő mind a befejező négy sorban az 1736. évet adják ki !

Forrás: Bunyitay Vince: A várad püspökség története (IV.kötet. 474–475. oldal)

KÖSZÖNTŐ VERS

*„Atya, Fiú, Szentlélek, teljes Szentháromság !
 Állatban egy istenség, mennybéli úraság,
 Igaz, erős, kegyelmes, jó, hív, irgalmasság,
 Kit tisztel ég, föld, tenger, s fél benne valóság.*

*Neved dicséretére, szent dicsőségedre,
 Fundamentom vetetten, szentid+szentségekre,
 Kelj fel s Erőd ládáját hozd ez szent helyre!
 Papjaidat méltóztasd, szentség köntösire.*

*Atya-Isten, gondjokat viseld híveidnek,
 Könyörgésekre mennyből nézz, ha itt keresnek,
 Ördög, világ, test ellen, Krisztus, légy vezérek,
 S pásztorold, szent atyádnak könyörögvén értek.*

*Vigasztaló Szentlélek, ha lelkekben csüggednek,
 Térítsd, oktatsd, hogy szentelt köveid legyenek.
 Menny, föld, tenger és minden dicsérd Teremtődet,
 Lelki új Jeruzsálem, áldd Idvezítődet !*

*Jehova regrálj köztök, már minden népeknek,
 Földnek egész határi, hogy hozzád térjenek !
 Sion fundamentomi épülést vegyenek,
 Melyen szentid igazán, téged tiszteljenek !*

*Menny, föld, tenger és minden, dicsérd Teremtődet;
 Lelki új Jeruzsálem, áldd Idvezítődet,
 Minden lélek magasztald te megszentelődet,
 Szentháromság egy Isten, idvezítsd nevedet !*

TORDAI VAS SÁMUEL építőmester

Köszöntő a szentjobbi római katolikus plébániatemplom
 alapkövének letétele alkalmából – 1736. szeptember 24-én

Szerződés

mely egy részről dr. Pop József sâniobi apát úr, másrészről Deáky Jozefa, a Pauli Szent Vincéről nevezett romániai irgalmas nővérek, /: a szeretet leányai:/ Oradea-ban székelő jelenlegi tartományi főnöknője között – Kovács Sándor úr, mint a román tartomány igazgatójának helybenhagyásával – a következő pontokban köttetett:

1. A szeretet leányaink társulata kötelezi magát, hogy a dr. Fraknói Vilmos v. püspök, volt sâniobi apát, kanonok úr által Sâniobon alapított római katolikus elemi leányiskola vezetését és a zárdával kapcsolatos kert gondozását vállalja. Ezért a főnöknővel együtt 4 nővért alkalmaz a fenti intézetben, kik közül kettő – okleveles tanítónő – az elemi osztályokat két felé osztva vezeti és pedig az Egyház és az állam törvényeinek pontos betartása mellett.

2. Az 1. pontban említett róm.kath.elemi leányiskola fenntartása céljából a sâniobi apátság kötelezi magát, hogy az 1. pontban említett 4 nővérnek évenként 36.000 azaz harminchatezer lei pénzbeli járulékot ad, melyet mindenkor előzetes évnegyedi részletekben, a sâniobi zárda mindenkori főnöknőjének fizet ki az apátsági uradalom pénztára.

3. Természetben az apátság a nevezett zárda szükségleteinek fedezésére a következő évi járulékot adja:

a. 12. erdei öl cser hasábfát, és pedig május havában, a zárda udvarára szállítva, ebből a leányiskola termei is fűtendőek.

b. 12. azaz tizenkettő métermázsa első rendű búzát előleges évnegyedi részletekben, a zárda udvarára szállítva. Biztosítja a vámmentes őrlést szállítással együtt.

c. Répaszedés után két szekér répát, kaszáláskor négy szekér anyaszénát, két tehénhez és borjához három szekér szalmát, a zárda udvarára szállítva.

d. Április havában 3 süldőt.

e. 180 liter szinbort, előzetes havi 15 literes részletekben.

4. Az apátság, két tehénnek és borjának nyári legelőt engedélyez.

5. A fentnevezett zárda és a vele kapcsolatos leányiskolai épület fenntartási költségeit, az esetleg szükséges megújítások, külső és belső javítások, tűzbiztosítási költségeket, az összes adókat és köztartozásokat a leányiskolának jutott 16 kat. hold föld után is a sâniobi apátság viseli.

Vállalja továbbá a szükséghez képest a leányiskola felszereléspótlását, a zárdában hasznavehetetlenné vált bútorok és egyéb leltári tárgyak kijavítását, illetve azoknak használhatóval való kicserélését. Ezen pontban vállalt kötelezettségek fejében az apátság fogja – külön bérfizetés nélkül – használni azon 16 kat. hold földet, melyet az agrárbizottság a leányiskolának mentesített.

6. Betegség esetén a nővérek orvosi kezeléséről és gyógyszerről, elhalálozás esetén egyszerű temetésről szintén az apátság gondoskodik.

7. Előre bejelentett indokolt esetekben, a szükséghez képest az apátság kocsi fuvar ad a nevezett nővéreknek.

8. E szerződés módosítását csakis a szerződő felek – tehát dr. Pop József sâniobi apát úr és a szeretet leányainak mindenkori tartományi főnöknője eszközölhetik kölcsönös beleegyezéssel. Bizonytalan időre köttetik és bármelyik fél által, de csakis előzetes félelvi, írásbeli felmondással bontható fel. A félév a felmondás keltétől számítatik.

9. Jelen szerződés a Pauli Szent Vincéről nevezett romániai irgalmas nővérek (szeretet leányai) tartományára aláírás után azonnal, a sâniobi apátságra pedig az oradeai-nagyvárad latin szertartású egyházmegyei főhatóság jóváhagyása után válik kötelezővé.

10. Jelen szerződés 1927. október 1-től számítandó hatállyal lép életbe. A folyó évi előző időre nézve a szerződő felek külön megegyeztek, fenntartván ti. a korábbi szerződés pontjait azzal, hogy a 2 pontban említett 30.000 lei készpénz 36.000 leiben lett megállapítva és hogy a 6000 lei készpénz többlet a ház külső s belső kisebb javításáért adatik a folyó évben. Négy eredeti példányban állítatik ki. Ezek egyikét dr. Pop József sâniobi apát úr, a másikat a szeretet leányainak tartományi főnöknője, a harmadikat a sâniobi zárda főnöknője, a negyediket pedig az oradeai-nagyvárad latin szertartású egyházmegyei főhatóság veszi őrizet alá.

Kelt ORADEA, 1927. április hó 30-án

TIRZEL 2.1.32/5

Szent-Jób - 1809

Kántó-fid: a Parochialis hájwan kei forduloben van Szent-Jób
 a Háromhári forduloban 10 Vélis, a Madat-törben 2 Kórtis
 Az Ötlete has usap van mind egyfelvétel hat-hat Vélis.
Kapallé-Péi: a Predikátor sámanca van 2 ember vágó, ha kiivord-
 nel egilhon kéne 3 Kapa-aja.
Tengeri-fid: mind a Predikátor, mind az Ötlet Mafex sámanca
 van két két Vélis.
Kemter-fid: is van mind a két Delfó sámanca egy egy Vélis.

A két Edények és Epközök:

A két Keresztreghe van egy On-Kanna Salastól, a takaró Regh-nóvel
A két Apaltor van: 3 On-Kanna, egy Nagy-Reghe Pohár az adyos,
 a két Cam-Tanyer.

Azok és Reghemi tiz darab:

Ataranga: az Ekklisziának a Foronyban egy A-Masás, ezen kívül van egy
 Congellati mely a Caraloz Ekklisziának parochialis is az
 Dévény Károly Ur ady adta abal a Szent-Jób Ekklisziának ake-
 mg a Caraloz Ur ady adta a Szent-Jób Ur felvétel fogása lemm.

113. A Caraloz embert Péter Uraság hagnaltatás vigett át a ma
 a két Szent-Jób Ur ady adta a Szent-Jób Ur felvétel fogása lemm.
 (NB.: Nőle tunc.)
 Nehai b. e. Kéz Legyőtt Károly, a Madat Ur azon Hétis: a
 nel öölis volé fides Ur, a Caraloz Ur is az Hétis Prediká-
 tor is a két Szent-Jób Ur felvétel fogása lemm.
 a két Szent-Jób Ur felvétel fogása lemm.

**AZ ELSŐ VILÁGHÁBORÚBAN ELESETT
SZENTJOBBI KATONÁK NÉVSORA
(1914–1918)**

1. Balogh Lajos
2. Balogh Mihály
3. Bleszkán István
4. Bleszkán János
5. Braun Balázs
6. Czaholi István
7. Czaholi Lajos
8. Dobován István
9. Dobován János
10. Dobován József
11. Kállai Benjamin
12. Lakatos József
13. László István
14. Papp Sándor
15. Pikula János
16. Rehus János
17. Szentgyörgyi Ferenc

Béke poraikra!
Szentjobb, 1999 májusa

Összegyűjtötte Oláh Gyula szentjobbi lakos,
aki 1915-ben született (84 éves).

**A MÁSODIK VILÁGHÁBORÚBAN
OROSZ FRONTON ELESETT KATONÁK NÉVSORA
(1941–1945)**

1. Bajgyik István	18. Lakatos István
2. Benyő Sándor	19. Lakatos Sándor
3. Bleszkán Gyula	20. Maklucz József
4. Boszák István	21. Máté Imre
5. Boszák János	22. M. Mikó Sándor
6. K. Braun József	23. Mikó Sándor
7. C. Braun László	24. K. Molnár József
8. Fodor István	25. Pál János
9. Forgács János	26. Petyár Mihály
10. Herpergel János	27. Rauch László
11. Higili Miklós	28. Retek József
12. Iván István	29. Simándi András
13. Kerekes Sándor	30. Takács József
14. Kovács József	31. I. Takács József
15. Kubola András	32. Varga Kálmán
16. Kusmer József	33. Váradi Gábor
17. M. Lakatos István	34. Vajnovszki József

Nyugodjanak békében!
Szentjobb, 1999 májusa

Összegyűjtötte Oláh Gyula szentjobbi lakos,
aki 1915-ben született (84 éves).

**SZENTJOBBI SZÜLETÉSŰ, KÖZÉPISKOLÁT
VÉGZETTEK NÉVSORA
(1920–1999)**

1. Bajgyik Jolán	32. Fábián János
2. Bajgyik Julianna	33. Fábián Magda
3. Bajgyik Renáta	34. Fekete Andrea
4. Bajgyik Tibor	35. Fekete Csaba
5. Balogh Erzsébet	36. Fodor Edit
6. Barnódi Emese	37. Fodor Lajos
7. Barnódi Tünde	38. Fodor Lukács
8. Boros Emese	39. Fodor Katalin
9. Boros István	40. Fodor Zoltán
10. Braun András	41. Hermann Gyöngyike
11. Braun Erika	42. Higili Mária
12. Braun István	43. Hirsch István
13. Braun János	44. Horn János
14. Braun József	45. Iván Mihály
15. Braun Julianna	46. Janicza János I.
16. Braun Katalin	47. Janicza János II.
17. Braun László	48. Janicza Lóránd
18. Braun Margit	49. Járó Attila
19. Buda Nicu	50. Kelemen Anna
20. Buda Zita	51. Kis Dóra
21. Czaholi Tünde	52. Kis Erzsébet
22. Csilik Erzsébet	53. Kis Szilvia
23. Csilik Tibor	54. Kiss István
24. Csornyánszki Erzsébet	55. Kiss László
25. Dankó István	56. Kohelka Béla
26. Dobai Magdolna	57. Kohelka István
27. Egeresi Imre	58. Konrád János
28. Erdei József	59. Kólák Erzsébet
29. Erdei Mária	60. Kólák Terézia
30. Farkas Jolán	61. Kubula Mária
31. Fábián Emília	62. Kusnyer Julianna

63. Kis Ferenc	98. Papp Katalin
64. Kis Ilona	99. Papp Károly
65. Konrád Márton	100. Papp Lajos
66. Lakatos Bálint	101. Papp László
67. Lakatos Julianna	102. Paczal Lajos
68. László Attila	103. Petyár Krisztina
69. László Annamária	104. Rauch Katalin
70. László Anna Mária	105. Rehus Mária
71. László Ilona	106. Retek György
72. László Katalin	107. Retek Julianna
73. Ludwigh Katalin	108. Retek Mária
74. Ludwigh Magdolna	109. Retek Zoltán
75. Malozsák Ilona	110. Selmeczi László
76. Malozsák László	111. Spurigán Andrea
77. Malozsák Mária	112. Straub József
78. Matiz Mária	113. Szabó Levente
79. Máté Károly	114. Szabó Márta
80. Mendli Enikő	115. Szegedi Magdolna
81. Mendli József	116. Szegedi Mária
82. Mészáros Mária	117. Szentjobbi István
83. Mikó Csaba	118. Szilágyi Ida
84. Mikó Ágnes	119. Tóth Éva
85. Mikó Gyula	120. Tóth János
86. Mikó Erzsébet	121. Tóth Julianna
87. Mikó Károly	122. Tóth Zsuzsanna
88. Müller Attila	123. Torner Ilona
89. Müller Erzsébet	124. Varga Irén
90. Müller Ilona	125. Vas István
91. Nagy Éva	126. Veres Magdolna
92. Németh Béla	127. Zatykó István
93. Oláh Ilona	128. Zatykó József
94. Oláh Katalin	129. Zeleznik Magdolna
95. Ozsváth Éva	130. Zeleznik Tibor
96. Ozsváth Klára	131. Zubán Anikó
97. Papp József	132. Zubán Terézia

**SZENTJOBBI SZÜLETÉSŰ,
EGYETEMET VAGY FŐISKOLÁT VÉGZETTEK
NÉVSORA
(1920–1999)**

1. Baliga Andrea	21. László Sándor
2. Braun Balázs	22. Malozsák Anna
3. Braun János	23. Malozsák Lajos
4. Czaholi Tibor I.	24. Malozsák Mihály
5. Czaholi Tibor II.	25. Matiz Erzsébet
6. Csilik György	26. Matiz László
7. Csilik János	27. Maráz László
8. Csilik József	28. Mészáros István
9. Csilik Mária	29. Mikó Zoltán
10. Csordás István	30. Müller Erzsébet
11. Dankó János	31. Nagy Csaba
12. Dzsindzsa Ilona	32. Paczal Attila
13. Erős István	33. Retek Zoltán
14. Farkas Imre	34. Szabó Andrea
15. Farkas Károly	35. Szegedi Ella
16. Fábián Emőke	36. Vajnovszki Mária
17. Jónás Sándor	37. Veres Ilona
18. Kelemen László	38. Veres Károly
19. Kis Csilla	39. Zelina Márton
20. Kis Tünde	

Összeállította: özv. Csilik Györgyné szül. Kiss Erzsébet és a szerző.
Ha a névsorból valaki kimaradt, az a véletlen műve.

FORRÁSMUNKA

Alszeghy Zsolt: *Szent István a magyar egyházi költészetben*. Budapest, 1938, III. kötet.

Bakay Kornél: *A magyar államalapítás*, Bp. 1981, 155. oldal.

Dr. Barcsa János: *A Tiszántúli Ev. Ref. Egyházkerület történelme*. Debrecen, 1906, (339. oldal).

Dr. Borovszky Samu: *Bihar vármegye és Nagyvárad története*. Budapest, 1901, (149–150. oldal).

Bozóky Mihály: *Katolikus karbeli kottás énekeskönyv*. 1797, (79. oldal).

Dr. Budó Jusztin: *A Szent István-nap megünneplése*. Különlenyomat a História 1928. évi március havi füzetéből, (1–12. oldal).

Bunyitay Vince: *A váradi püspökség káptalanai és monostorai*. 1556-évig, II. kötet, Nagyvárad 1883, (317–349 és 471–479 oldal).

Bunyitay Vince és dr. Málnási Ödön: *A váradi püspökök a száműzetés és az újjáalapítás korában (1566–1780)*. Debrecen, 1935, IV. kötet. (151–155, 241–243, 275–276, 403–405 és 474–475 oldal).

Bunyitay Vince: *Schematismus historicus venerabilis cleri Magnovaradinensis pro anno 1896*. Hozzányomva: *A váradi latin szertartású egyházmegye népiskoláinak és tanüggyel foglalkozó egyéneinek 1896/97 évkönyve*. (184–185 és 254–257 oldal).

Cenner Lajos: *A Szent Jobb, vagyis az első apostoli király dicsőséges szent jobb kezének története*. Szent István Társulat, Budapest, 1900.

Csitáry Béláné: *Szent István ünnepe hajdan és ma*. Szent István társulat kiadása, Budapest.

Dukrét Géza: *A szentjobbi vár*. Bihari Napló napilap, Nagyvárad, III. évfolyam, 3. szám, 1992. január 5.

Dukrét Géza: *A Hegyköz vidéke*. Bihari Napló napilap, Nagyvárad, III. évfolyam, 1992. évi 16., 18., 42., 49., 51., 54., 67., 69., 70., 77. és 78. szám. Református naptár 1994, 38–66 oldal.

Farkas Anna és Szabó Géza: *Nemzeti ereklyénk, Szent István királyi jobbjá*. Formatív Kiadó, Budapest, 1991.

Farkas Attila: *Budapest, Szent István Bazilika, Szent Jobb Kápolna és kincstár*. Tájak, korok, múzeumok Kiskönyvtára 384. Szám, III. kiadás, Budapest 1995.

Fényes Elek: *Magyarország geográfiai szótára*, Pesten 1851.

- Fodor István: *Verecke híres útján*. Budapest 1980, 237. oldal.
- Fraknói Vilmos: *A Szent Jobb*. Századok 1901, Budapest, X. füzet, (880–904. oldal).
- Hanler, Ernst: *Svábok Királydarócon*. Passau, 1997.
- Hermann Egyed: *A katolikus egyház története Magyarországon, 1914-ig*. München 1973., 199., 215., 218. oldalak.
- Historia Domus = *A szentjobbi római katolikus egyház története*. Kézirat 1882-től napjainkig.
- Hóman Bálint és Szekfű Gyula: *Magyar történet, I–V*, Bp.1935, 439–445, 464–466 oldal.
- Gerő László: *Magyar várak*. Műszaki Könyvkiadó Bp. 1968, (280. Oldal).
- Gellért Gyula: *A szentjobbi „Főnix”*. Harangszó, a Királyhágómelléki Református Egyházkerület gyülekezeti lapja I. évfolyam, 15. szám, 1990. szeptember 23., 4. oldal.
- Györfly György: *István király és műve*. Gondolat, Bp., 1977, (388–394. oldal).
- Györfly György: *István király; az István király emlékezete című műből*. Magyar Helikon, Bp.1971 (7–16 oldal).
- Ipolyi Arnold: *Magyar ereklyék*. Pest, 1863.
- Jakó Zsigmond: *Bihar megye a török pusztítás előtt*. Századok, 1941 Bp.,(189–195 oldal).
- Karsai Géza: *Szent István király tisztelete. Emlékkönyv Szent István király halálának kilencszázadik évfordulóján*, 157–256. oldal. Szerkeszti: Serédi Jusztinián, Bp., 1938, III. kötet.
- Kordics Imre: *Adalékok a szentjobbi vár történetéhez*. Bihari Napló napilap, Nagyvárad, III. évf., 90. szám, 1997. május 10–11.
- Kálmándi Papp László: *Svábok a paradicsomban*.
- Kristó Gyula: *Az aranybullák évszázada*. Bp., 1981, 76–77, 369. oldal.
- Kiss Gábor: *Erdélyi várak, várkastélyok*. Bp., 1990, 76–77, és 369. oldalak.
- Marics József és munkatársai: Szabó Géza, Enzsöl Ellák, Virányi Ottó, Tóth Péter Domonkos, Kovács István, Koós Gyula és Legéni Péter: *A honalapító Szent István*. Agricola Kiadó, Bp., 1990.
- Mezősi Károly: *Bihar vármegye a török uralom megszűnése idejében, 1692-ben*. MTTI, Bp., 1943; 15., 1.7, 184., 220., 222., 223., 241. oldalak.
- Mikó Árpád: *Várad iktoredékek. A szentjobbi monostor és vár történetéhez*. Bp., 1989 (251-től 263 oldal.)

Maklucz Attila: *A kereszténység tegnap és ma*. Partium folyóirat, III. évfolyam, 2. szám, 1997. október, Nagyvárad, 5–6 oldal.

K. Nagy Sándor: *Biharország (útirajzok)*. Szentjobb, II. kiadás, Nagyvárad, 1884.

Puskely Mária: *Szerzetesek. A megszentelt élet 99 intézménye*. Zrínyi Nyomda kiadója, Bp., 1990, II. kiadás.

Ruff László: *1825 nap a fekete gúlák árnyékában*. Nagyvárad 1996.

Rövid tudósítás, ájtatos imádsággal és énekkel együtt Szent Istvánnak, Magyarország első apostoli királyának jobb kezéről, Bécs 1771.

Szalacz Gábor: *A magyar katolikus egyház a szomszédos államok uralma alatt*. München 1975.

Somogyi Éva: *Abszolútizmus és kiegyezés, 1849–1867*; Bp., 1981, 47., 58., 65. és 85. oldal.

Sörös Pongrác: *Az elenyészet bencés apátságok. A pannonhalmi Szent Benedek rend története, I–XII. kötet*. Szentjobb, XII. kötet, 141–149 oldal.

Simon Gy. Ferenc: *A szentjobbiak kincse*. Képes Újság, XXXIII. évfolyam, 33. szám, 1992. augusztus 15., Bp..

Szalárdi János *Siralmas magyar krónikája*. Kiadó: Szakaly Ferenc, Budapest, 1982.

A szentjobbi baptista felekezet krónikája, 1889–1999. Kézirat, 9. oldal.

Tempfli Imre: *Kaplony. Adalékok egy honfoglalás kori település történetéhez*. Szatmári füzetek 5. Szatmárnémeti, 1996.

Tempfli Joseph, episcopus Magno-Varadiensis: *Nagyvárad Schematizmus. = A nagyváradai egyházmegye névtára, 1995*. Glória nyomda Kolozsvár. (107–108, Szentjobb).

Tormay Cecília: *Magyar legendárium*. Előszó.

Usca József: *Budavári királyi kápolna. A „Szent Jobb” és kápolnája*. Bp., 1934, Stephaneum nyomda. (232–255 oldal).

Zoványi I.: *A magyar protestantizmus*. 143. oldal.

Agricola Kiadó, 1991, Zrínyi Nyomda, Budapest.

TARTALOM

Előszó	5
Bevezető	9
A Szent Jobb országjárása	32
Egyházak és felekezetek a községben	34
Oktató- és nevelőtevékenység	61
Mezőgazdaság	71
Be- és kivándorlás	83
Közigazgatás	88
A település élete a 20. században	92
Utószó	113
Függelék	117
Forrásmunka	135

A Partiumi Füzetek kiskönyv-sorozatában eddig megjelent munkák:

1. Borbély Gábor – Csernák Béla: **Bihar**
2. Kordics Imre: **Sírok, sírjelek a Várad-Olaszi temetőben**
3. Péter I. Zoltán: **Félicsfürdő**
4. Dánielisz Endre: **Nagyszalonta – városismertető**
5. Benedek Zoltán: **Nagykároly – református templom**
6. Bessenyei István: **Sarmaság**
7. **Hol sírjaink domborulnak – partiumi temetők** (gyűjteményes kötet)
8. Major Miklós: **Szilágyság – tájak, műemlékek, emlékhelyek**
9. Dukrét Géza – Péter I. Zoltán: **Püspökfürdő**
10. Dánielisz Endre: **„Csonkatorony nyúlik a felhőbe...”**
11. Bunyitay Vince – Fodor József: **Székesegyházi-Bazilika – Nagyvárad**
12. Pop Alexandru: **Varadinum – a vizek határolta város és vár**
13. **A szabadságharc zászlaja alatt** (gyűjteményes kötet)
14. Jancsó Árpád: **Rajtuk taposunk – A Bánság útjai a 19. században**
15. Kupán Árpád: **Mezőtelegd iskolatörténete**

